Poštarina plaćena u pošti 10000 Zagreb

60. godina

ISSN 0537 6645

TISKANICA

informator ©

www.novi-informator.net

ZAGREB, 22. 2. 2012.

instruktivno-informativni list za ekonomska i pravna pitanja

BROJ 6048

prof. dr. sc. SINIŠA RODIN

prof. dr. sc. SINIŠA RODIN, *predstojnik Katedre za europsko javno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*

Načelo *non-refoulement* u hrvatskom pravu

Cilj je ovog članka ukazati na nedorečenosti hrvatskog pravnog sustava glede provedbe međunarodnih obveza koje se odnose na zaštitu ljudskih prava temeljem Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Nar. nov. – MU, br. 18/97, 6/99 – proč. tekst, 8/99 – ispr., 14/02, 1/06 i 2/10) u postupcima koji se vode u okviru međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima prema odredbama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Nar. nov., br. 178/04). Neposredni povod predstavlja Rješenje Vrhovnog suda RH broj I Kž-961/11-4 od 13. prosinca 2011. kojim je Vrhovni sud potvrdio prvostupanjsko rješenje Županijskog suda u Z. a radi se o pretpostavkama za izručenje. Stoga autor u ovom članku raspravlja o ovom pravnom pitanju u konkretnom slučaju neprimjenjivanja načela *non-refoulement (načelo zabrane izručenja)* te iznosi svoje stajalište o tom pitanju.

1. Uvod

Vrhovni je sud svojim rješenjem I Kž-961/11-4 od 13. prosinca 2011.[1], potvrdio prvostupanjsko rješenje Županijskog suda u Z. i odlučio da su ispunjene pretpostavke za izručenje A. A. K. Ruskoj Federaciji, propisane člancima 33. i 34. Zakona o Međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima. Rečenome A. A. K. prethodno je odobren zahtjev za politički azil u Austriji.

2. Ženevska konvencija o statusu izbjeglica

Ovo rješenje samo je jedno u nizu rješenja VSRH-a iz kojih je moguće zapaziti da, u postupcima koji se vode na temelju Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima[2], Vrhovni sud uopće ne uzima u obzir međunarodne obveze koje je Republika Hrvatska preuzela na temelju međunarodnog prava, ponajprije na temelju Ženevske konvencije o statusu izbjeglica i Protokola iz 1967. godine,[3] obveze koje proizlaze iz *Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* te, u širem pravnom kontekstu, i obveze koje proizlaze iz skorog članstva u Europskoj uniji, a koje je Republika Hrvatska preuzela Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i Ugovorom o pristupanju.

[1] *http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/VSRH-IKz-961-11-4-an.pdf, posjećena 12. veljače 2012.*

[2] *Nar. nov., br. 178/04.*

[3] *189 U.N.T.S. 150. Konvencija je stupila na snagu 22. travnja 1954. godine. 1967 Protocol attached to the 1951 Convention Relating tot he Status of Refugees, No. 8791, 606 UNTS 267. Republika Hrvatska je stranka Konvencije i protokola iz 1967. godine od 12. listopada 1992. godine.*

3. Načelo *non-refoulement* u međunarodnim ugovorima

Načelo *non-refoulement* izvorno je propisano Ženevskom konvencijom o statusu izbjeglica (u nastavku teksta: ŽKSI), koja u članku 31. određuje kako države stranke Konvencije ne smiju izbaciti ili vratiti izbjeglicu na područje »*... gdje bi njegov život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vjere, nacionalnosti, članstva u određenoj društvenoj skupini ili političkog uvjerenja.*« Protokol iz 1967. godine proširio je krug subjekata koji se mogu pozvati na to načelo, na sve osobe koje se nalaze izvan svoje države i koje zbog utemeljenog straha od progona na temelju rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti nekoj društvenoj skupini ili političkom mišljenju, ne mogu ili ne žele primiti zaštitu te države, ili se zbog takvog straha ne mogu ili ne žele vratiti u državu svojeg državljanstva.[4] Iz tog proizlazi da se načelo *non-refoulement ratione personae* primjenjuje ne samo na izbjeglice, već i na znatno širi krug osoba, uključujući i osobe glede kojih se vodi postupak izručenja, a takvo stajalište zastupa i UNHCR.[5]

Članak 33(2) ŽKSI-a propisuje iznimku na temelju koje se na *non-refoulement* ne mogu pozivati osobe koje se mogu smatrati opasnima za sigurnost zemlje u kojoj se nalaze ili koje su bile pravomoćno osuđene za osobito ozbiljno kazneno djelo te zbog toga predstavljaju opasnost za društvo u toj državi. Prema shvaćanju UNHCR-a, riječ je o iznimci koju valja interpretirati restriktivno, a donošenje odluke mora se temeljiti na »*... pažljivom ocjenjivanju pitanja proporcionalnosti između opasnosti za sigurnost zajednice ili težine kaznenog djela s jedne i zaprijećenog progona s druge strane.*« Drugim riječima, ŽKSI propisuje obvezu provedbe testa proporcionalnosti, pri čemu se razlozi koji isključuju mogućnost pozivanja na načelo *non-refoulement,* trebaju interpretirati restriktivno.

U doseg članka 33. ŽKSI-a ulazi i izručenje. U prilog toj činjenici govori i Lauterpacht, pozivajući se na **Europsku konvenciju o izručenju iz 1957. godine,** koja u članku 3. propisuje da politički karakter djela kao i sumnja da se izručenje traži zbog rase, vjere, nacionalnosti, političkog uvjerenja kao zapreku za izručenje.[6]

3.1. Test proporcionalnosti

Kako u postupcima dodjele azila, tako i u postupcima izručenja, valja primijeniti **test proporcionalnosti**. Kako ističe Weiss[7] i prihvaća *Lauterpacht,*[8] testom proporcionalnosti valja utvrditi preteže li

[4] *Lauterpacht, Sir Elihu and Daniel Bethlehem, »The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinon«, UNHCR: 20 June 2001§ 37.*

[5] *UN High Commissioner for Refugees, UNHCR Note on the Principle of Non-Refoulement, November 1997, available at: http://www.unhcr.org/refworld/docid/438c6d972.html [accessed 12 February 2012].*

[6] *Lauterpacht, supra, bilješka 4, § 72.*

[7] *Weiss, Paul, The Refugees Convention, 1951: The Travaux Préparatoires Analysed (Cambridge International Documents Series) Cambridge 1995, p. 342.*

[8] *Lauterpacht, supra, bilješka 4, § 178.*

Nastavak na 2. stranici

na stranicama

2. DEVIZNO TRŽIŠTE

4. SUDSKA PRAKSA

5. JAVO BILJEŽNIŠTVO: **Javnobilježnička ovjera potpisa**
mr. sc. Petar Radošević, Zagreb

7. POREZI: **Oporezivanje ugostiteljske djelatnosti**
Nada Petrović, dipl. oec., Zagreb

9. VLASNIČKOPRAVNI ODNOSI: **Pravni položaj zaklada koje osnivaju vjerske zajednice**
dr. sc. Robert Peček, Zagreb

10. OBVEZNO PRAVO: **Pravilo o zastari iz članka 233. Zakona o obveznim odnosima i korelacija s poreznom zastarom**
dr. sc. Gabrijela Mihelčić, docentica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

12. UPRAVNO PRAVO: **Primjena propisa u uredskom poslovanju - preuzimanje predmeta i način vođenja propisanih evidencija nakon promjena ustroja tijela državne uprave**
Štefanija Kasabašić, dipl. iur., savjetnica pučkog pravobranitelja, Zagreb

14. FINANCIJSKO PRAVO: **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga,** *mr. sc. Ante Gašparović*

15. VI PITATE - MI ODGOVARAMO

novi in informator

Nakladnički savjet Novog informatora **predsjednik:** ***Mladen Žuvela,*** dipl. iur.

članovi: prof. dr. sc. ***Mate Babić*** • akademik ***Jakša Barbić*** • dr. sc. ***Ivo Grbin*** • ***Damir Kontrec,*** dipl. iur. • mr. sc. ***Hrvoje Momčinović***

Načela *non-refoulement* u hrvatskom pravu

Nastavak sa 1. stranice

opasnost vezana uz izgon ili povrat izbjeglice nad opasnošću koja prijeti javnoj sigurnosti ako mu se odobri boravak.

Test proporcionalnosti, navodi *Lauterpacht*, zahtijeva da se ocijene sljedeće okolnosti:

– ozbiljnost opasnosti za sigurnost zemlje

– vjerojatnost nastupanja opasnosti i njezina neposrednost

– može li opasnost za sigurnost zemlje biti eliminirana ili znatno ublažena premještanjem pojedinca

– narav i ozbiljnost rizika od refoulementa za pojedinca

– postoje li druge mogućnosti postupanja koje su u skladu sa zabranom refoulementa, uključujući i to može li se pojedinca premjestiti u sigurnu, treću državu.

Načelo *non-refoulement* iz područja azila proširilo se i na druga područja. Ono je ugrađeno u Europsku konvenciju o izručenju iz 1957.[9] godine, koja ga propisuje u članku 3(2). Kako propisuje ta odredba, izručenje će se odbiti u slučaju da država od koje se izručenje traži, ima osnove vjerovati da je zahtjev za izručenjem zbog nekog kaznenog djela upućen u svrhu progona ili kažnjavanja osobe zbog rase, vjere, nacionalnosti ili političkog uvjerenja, ili da će položaj te osobe biti oštećen iz nekog od tih razloga. Načelo *non-refoulement* ugrađeno je i u članku 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku teksta: EKLJP)[10], koja zabranjuje mučenje i nečovječno i ponižavajuće postupanje. Prema shvaćanju Europskog suda za ljudska prava:

»Ne bi bilo u skladu s temeljnim vrijednostima Konvencije, zajedničkim nasljeđem političkih tradicija, idealima, slobodama i vladavinom prava na koje upućuje Preambula, kada bi država stranka svjesno predala bjegunca drugoj državi u slučaju da ima osnove vjerovati da bi ta osoba bila podvrgnuta torturi, bez obzira za kakvo ju se teško zlodjelo tereti. U takvim slučajevima, izručenje, bez obzira na činjenicu da ga se ne spominje u izričaju čl. 3., bilo bi suprotno duhu i svrsi tog članka i, prema shvaćanju Suda, ta inherentna obaveza neizručivanja proteže se i na slučajeve u kojima bi bjegunac bio suočen sa stvarnim rizikom nehumanog ili ponižavajućeg postupanja u državi izručenja, suprotno tom članku.« [11]

Iz rečenoga se može jasno zaključiti da se načelo *non-refoulement ratione materiae* odnosi kako na azil, tako i na izručenje, a *rationae personae* na sve osobe koje se pozivaju na takvu vrstu pravne zaštite.

4. Hrvatsko pravo i sudska praksa

Kako vidimo, načelo *non-refoulement* inherentno je normama ŽKSI-a o azilu koje obuhvaćaju i pitanja izručenja, Konvencije o izručenju i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ukratko, azil i izručenje lice su i naličje istog novčića. U hrvatskom pravu, međutim, pravo na azil uređeno je Zakonom o azilu[12], a izručenje Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Nar. nov., br. 178/04 - u nastavku teksta: ZOMPO). Dok Zakon o azilu poznaje institut *non-refoulementa*, ZOMPO ga ne spominje. Stoga je u hrvatskom pravu došlo do bitnih razlika između postupaka za odobravanje azila i postupaka izručenja na temelju zahtjeva za međunarodnom pravnom pomoći. U tekstu koji slijedi bit će riječi ponajprije o primjeni ZOMPO-a.

Postupak izručenja na temelju ZOMPO-a podijeljen je u dvije faze: pravnu i političku. U pravnoj fazi, nadležni sud ispituje postoje li pravne pretpostavke za izručenje, na temelju članka 33. i 34. ZOMPO-a, te postoje li zapreke propisane člankom 35. Zakona. Pretpostavke i zapreke propisane zakonom formalne su naravi, te provjera njihovog ispunjenja ne zahtijeva od hrvatskog suda da odlučuje o meritumu stvari niti o osnovanosti optužnice za djela zbog kojih se međunarodna pravna pomoć traži. Članak. 10. ZOMPO-a zahtijeva od redovitih sudova da provjere jesu li formalnosti i postupci koji se traže u molbi za međunarodnu pravnu pomoć u suprotnosti s načelima domaćeg pravnog poretka. Budući da su na temelju Ustava RH međunarodni ugovori dio nacionalnog pravnog poretka i nadzakonske snage, ta se odredba može interpretirati na način da članak 10. **zahtijeva preispitivanje materijalnih kriterija, uključujući i načelo *non-refoulement*.**

4.1. Formalne pretpostavke

Hrvatski sudovi ne postupaju na takav način. Praksa VSRH-a ostaje u okvirima preispitivanja ispunjenja formalnih kriterija. Tako je rješenjem broj: I Kž 928/10-3 od 10. studenoga 2010. VSRH utvrdio postojanje pretpostavki za izručenje R. B. Republici Srbiji. Izručenik je pobjegao iz zatvora u Republici Srbiji i zatražio politički azil u Belgiji, koji mu je i odobren, gdje se vodio i postupak njegovog prijma u državljanstvo te zemlje. Kako stoji u rješenju VSRH-a, utvrđeno je da je izručeniku azil u Belgiji bio odobren:

»... zbog toga što je tijekom izdržavanja navedene kazne bio diskriminiran zbog rase, vjere i nacionalnosti, da je u tijeku njegov primitak u državljanstvo Kraljevine (sic!) Belgije te da je bio ispitivan kao svjedok i u sudskim postupcima zbog zločina kojima je svjedočio za vrijeme izdržavanja te kazne, o čemu je izviještena i međunarodna javnost, pa da bi, u slučaju izručenja Republici Srbiji, zbog toga trpio teške posljedice.«

Vrhovni sud uopće se nije osvrtao na te okolnosti, već je konstatirao da su ispunjene formalne pretpostavke propisane zakonom. VSRH osvrnuo se i na članak 18. Ugovora o izručenju sa Srbijom, koji propisuje da izručenje ne će biti dopušteno ako bi »... *očito posebno teško pogodilo osobu čije se izručenje traži zbog njezine životne dobi, dugog boravka u zamoljenoj državi i drugih ozbiljnih razloga osobne prirode.*« Međutim, prema shvaćanju VSRH-a, odluku o tome donosi ministar pravosuđa, a ne sud.

Gotovo isto shvaćanje VSRH zauzima i u rješenju od 13. prosinca 2011. godine. U tom je slučaju VSRH odlučio da su ispunjene pretpostavke za izručenje A. A. K. Ruskoj Federaciji, bez obzira na činjenicu

[9] *24 ETS. Za Republiku Hrvatsku Konvencija je stupila na snagu 25. travnja 1995. godine.*

[10] *Konvencija za zaštitu ljudskih prava I temeljnih sloboda, Nar. nov. - MU, br. 18/97, 6/99 – proč. tekst, 8/99 – ispr., 14/02, 1/06 i 2/10).*

[11] *SOERING v UNITED KINGDOM (Series A, No 161; Application No 14038/88) EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS (1989) 11 EHRR 439, presuda od 7. srpnja 1989.*

[12] *Nar. nov., br. 79/07 I 88/10.*

devizno tržište

HRVATSKO DEVIZNO TRŽIŠTE

Srednji tečajevi valuta u KUNAMA (kn) prema tečajnim listama Hrvatske narodne banke

Zemlja	Šifra valute	Oznaka valute	Jedinica	Tečaj 30.5.94.	PRIMJENA NA DANE					Prosjek izvj.razd. Prosj.pred. izvj.razd. %	Prosj.izv. raz. Teč. 30.5.94.
					11.2.2012. do 13.2.2012.	14.2.2012.	15.2.2012.	16.2.2012.	17.2.2012.		
Australija	036	AUD	1	4,4878	6,114079	6,157287	6,158258	6,200707	6,220061	-0,46	37,13
Canada	124	CAD	1	4,4146	5,727849	5,732133	5,754124	5,796396	5,806915	-0,26	30,32
Češka Rep.	203	CZK*	1	0,2023	0,301078	0,302923	0,302485	0,301889	0,299572	-0,66	49,01
Danska	208	DKK	1	0,9490	1,019891	1,020830	1,020370	1,020132	1,019841	0,05	7,49
Mađarska	348	HUF*	100	3,6926	2,593307	2,610302	2,611836	2,622914	2,580873	-0,10	-29,57
Japan	392	JPY	100	5,8443	7,356595	7,364481	7,365748	7,339894	7,399947	-1,96	25,98
Norveška	578	NOK	1	0,8583	0,993634	1,001283	1,006851	1,006697	1,003584	0,71	16,50
Švedska	752	SEK	1	0,7918	0,860120	0,861760	0,864223	0,864408	0,861259	0,36	8,83
Švicarska	756	CHF	1	4,3522	6,267765	6,275432	6,279089	6,282390	6,281921	-0,06	44,17
Vel. Britanija	826	GBP	1	9,2378	9,053189	9,052890	9,052890	9,045503	9,142161	-0,41	-1,87
SAD	840	USD	1	6,1192	5,717911	5,720896	5,744536	5,764669	5,830141	-0,12	-6,12
EMU	978	EUR	1	7,1561	7,580235	7,587625	7,584511	7,582845	7,579766	0,04	5,95
Poljska	985	PLN*	1	1,8282	1,802115	1,808946	1,812742	1,814686	1,789327	-0,38	-1,29

*Tečajevi CZK,HUF i SKK od 31. 12. 1996., tečaj PLN od 12. 6. 2000. IZVOR: Tečajne liste HNB-a

Iako je, potkraj prošloga tjedna, euro na svjetskim tržištima oslabio, njegov se tečaj prema kuni nije osobito promijenio, a tečaj američkoga dolara snižen je za 0,12% u odnosu na prethodno razdoblje. Tečajevi nekih drugih valuta istodobno su osjetnije pali kao, primjerice, tečaj jena koji je izgubio gotovo 2% u odnosu na tečaj iz prethodnoga razdoblja. Pali su, nešto manje, i tečajevi britanske funte te kanadskoga i australskog dolara, dok se tečaj švicarskoga franka nije osobito promijenio. Zamjećuje se osjetniji porast tečaja norveške krune, zahvaljujući porastu cijene nafte.

INOZEMNA DEVIZNA TRŽIŠTA

Iako je načelni dogovor oko rješavanja grčkih dugova, koji dospijevaju tijekom ožujka, postignut, a prihvatio ga je i grčki parlament, tržište se ipak okrenulo protiv eura jer se grčka javnost ne slaže s mjerama štednje, sniženjem plaća i mirovina i otpuštanjem 150 tisuća radnika, zaposlenih u javnome sektoru. Neredi na grčkim ulicama poprimaju dramatične razmjere, a ne vidi se kako bi se mogli obuzdati, tako da se tržište s razlogom okreće protiv eura. Dodatno protiv eura djeluje ponovno pojačano bježanje kapitala u američke dolare, izazvano neizvjesnom situacijom oko Irana i njegove prijetnje da će blokirati Hormuški tjesnac ako se uvedu sankcije toj zemlji. Ono što posebno boli je najava Njemačke da će smanjiti svoja nastojanja da se pomogne Grčkoj jer se tako nešto dosad nije moglo ni zamisliti. Ako se slično počnu ponašati i ostale zemlje članice euro zone, moglo bi se doista dogoditi ono što ne bi bilo dobro za euro, a to je da Grčka napusti euro i vrati se svojoj tradicionalnoj valuti - drahmi.

Loše na euro djeluje i predviđanje Europske središnje banke (ECB) da bi bruto domaći proizvod (BDP) u Europskoj uniji (EU) tijekom 2012. mogao pasti 0,1%. To samo naoko izgleda neznatan pad, ali je on ipak značajan jer se dosad uvijek radilo o porastu.

Na deviznim tržištima nije dobro odjeknulo ni kinesko odbijanje pružanja izravne pomoći euru. Doduše, NR Kina je obećala da će na neki način pomoći, ali ništa konkretno. Mogući pad BDP-a u Europskoj uniji nameće potrebu dodatnoga sniženja kamatne stope, čemu je sklon i prvi čovjek ECB-a, Mario Draghi. Pad BDP-a, naime, znači smanjenje gospodarske aktivnosti zbog čega ne će doći do buđenja inflacije pa, možebitno, sniženje kamatne stope s te strane ne bi bilo opasno.

Tečaj US dolara prema važnijim valutama

Datum	CAD	CHF	GBP*	AUD	SEK	JPY	EUR**
31.12.2011.	1,0239	0,9440	1,5402	0,9928	6,9056	77,83	1,2905
17.02.2012.	1,0040	0,9281	1,5681	0,9373	6,7693	78,79	1,3001

**USD za 1 GBP, **USD za 1 EUR*

Kamatne stope na tržištu eurodeviza na dan 17. 2. 2012. (LIBOR)

Rok	USD	EUR	CHF	GBP	JPY
7 dana	0,19	0,32	0,05	0,61	0,12
1 mj.	0,25	0,56	0,06	0,76	0,14
3 mj.	0,50	0,98	0,08	1,08	0,20
6 mj.	0,76	1,30	0,14	1,39	0,34
12 mj.	1,07	1,66	0,36	1,89	0,55

Tomislav Crnogorac

da mu je prethodno odobren politički azil u Austriji. Kako je na svojim web stranicama[13] pojasnio Vrhovni sud:

»... niti jednom od odredaba ZOMPO nepostojanje azila, niti onog odobrenog u Republici Hrvatskoj, a pogotovo ne onog koji bi izručeniku bio odobren u nekoj drugoj državi, nije propisano kao pretpostavka izručenja. Osim toga, niti prvostupanjskim niti drugostupanjskim rješenjem nije odlučeno o dopuštanju ili nedopuštanju izručenja, jer takvo rješenje, sukladno odredbama članka 57. ZOMPO, donosi ministar pravosuđa Republike Hrvatske, a sud samo prethodno utvrđuje jesu li ispunjene zakonske pretpostavke za izručenje koje su propisane odredbama članaka 33. i 34. ZOMPO.«

4.2. Provođenje nadzora

Ustavni sud zauzima stajalište da ZOMPO ne regulira ljudska prava. Tako je USRH u Odluci, br. U-I/188/2005 od 21. travnja 2009., zauzeo shvaćanje prema kojemu predmet uređenja ZOMPO-a nisu Ustavom utvrđena ljudska prava i temeljne slobode, već uređenje međunarodne pravne pomoći, te se stoga taj zakon ne može smatrati organskim zakonom. Inače, Ustavni sud odlučuje u postupku ustavne tužbe o presudama redovitih sudova koje se odnose na međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima i izručenje, ali ne provodi supstancijalnu kontrolu načela *non-refoulement*. To je vidljivo iz Odluke u predmetu U-III/2963/2008 od 16. listopada 2008., gdje je USRH odlučivao u povodu ustavne tužbe protiv rješenja VSRH-a, kojime je utvrđeno postojanje pretpostavki za izručenje osobe zbog optužbi za kazneno djelo ubojstva, koja je dezertirala iz vojske Republike Srpske i predala se Hrvatskoj vojsci, koja u Republici Hrvatskoj živi već 14 godina u izvanbračnoj zajednici s hrvatskom državljankom, u kojoj ima dvoje (maloljetne) djece.

Ustavni sud ograničio je **nadzor na ustavnost formalnih kriterija** i prema riječima USRH-a:

»U konkretnom slučaju osporena rješenja donijela su zakonom ustanovljena tijela sudbene vlasti unutar svoje nadležnosti u pravilno i zakonito provedenom postupku. Sagledavajući postupak, koji je prethodio ustavnosudskom, kao jedinstvenu cjelinu, Ustavni sud utvrđuje da podnositelju tijekom postupka pred sudovima nije povrijeđeno navedeno ustavno pravo.«

4.3. Zaključci o pravnim dosezima u sudskoj praksi

Iz navedene sudske prakse proizlazi nekoliko činjenica:

- nepostojanje odluke o odobrenju azila u Republici Hrvatskoj ili u nekoj drugoj državi nije pretpostavka izručenja na temelju ZOMPO-a, a postojanje nije zapreka;

- prvostupanjski i drugostupanjski sud uopće nisu odlučivali o dopuštanju ili nedopuštanju izručenja;

- takva praksa onemogućuje primjenu materijalnih jamstava ljudskih prava na temelju Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda;

- rješenje o izručenju donosi ministar pravosuđa Republike Hrvatske na temelju članka 57. ZOMPO-a, a protiv toga rješenja nije dopuštena žalba;

- Ustavni sud RH također ne primjenjuje načelo *non-refoulement* niti provodi test proporcionalnosti na koji obvezuje ŽKSI.

U opisanom pravnom kontekstu postavlja se pitanje može li se, u hrvatskom pravu, osoba u odnosu na koju se vodi sudski postupak izručenja uspješno pozivati na zaštitu ljudskih prava *kao na materijalnopravnu zapreku izručenju. Odgovor na to pitanje je negativan.* Opisani sustav međunarodne pravne pomoći i njegova sudska primjena strukturirani su na način koji ne uzima u obzir ustavne i međunarodne standarde zaštite ljudskih prava, a hrvatski sudovi uopće ne primjenjuju načelo *non-refoulement.*

5. Pravo na učinkovito pravno sredstvo

Izostanak kontrole poštovanja načela *non-refoulement* ukazuje na nepostojanje učinkovitog pravnog sredstva za zaštitu od rizika mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja u slučaju *refoulementa,* odnosno za povredu članka 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. U svezi s člankom 3., Europski sud zauzima shvaćanje da, imajući na umu nepopravljivu prirodu štete koja može nastupiti ako se rizik od mučenja ili zlostavljanja ostvari, učinkovitost pravnog sredstva zahtijeva pojačan sudbeni nadzor, koji mora biti neovisan i rigorozan, te mora uključivati ocjenu materijalnih osnova prijetnje.[14] Prema shvaćanju Europskog suda za ljudska prava, učinak članka 13. je zahtjev za pravnom zaštitom u nacionalnom pravu koja će odlučivati o supstanci prigovora stranke na koji je moguće dobiti **pravorijek suda**. Pravno sredstvo mora biti osigurano u pravnom smislu i primjenjivo u praksi.[15] Iz rečenoga proizlazi da je Republika Hrvatska propustila osigurati učinkovitu pravnu zaštitu u pitanjima izručenja na temelju međunarodne pravne pomoći te da je u povredi EKLJP.

6. Obveze na temelju prava EU

6.1. Ugradnja načela

Načelo *non-refoulement* ugrađeno je i u pravnu stečevinu EU. Tako članak 78.(1) Ugovora o funkcioniranju EU propisuje kako će Unija razvijati zajedničku politiku azila, supsidijarne zaštite i privremene zaštite, u skladu s načelom *non-refoulement*. Politika azila mora biti u skladu sa ŽKSI-om i drugim relevantnim međunarodnim ugovorima.

Sekundarno pravo EU primjenjivo na azil državljana trećih država izuzetno je složeno. U granicama ovog članka želimo dati odgovor na dva pitanja.

Prvo je pitanje obvezuje li odluka jedne države članice o davanju azila državljaninu treće države sve države članice i, drugo, kakve obveze u tom kontekstu ima Republika Hrvatska, kao država koja pristupa EU.

Za davanje odgovora na prvo pitanje relevantna je **Direktiva 2001/40/EC o uzajamnom priznavanju odluka o protjerivanju državljana trećih država**[16] (u nastavku teksta: Direktiva o priznanju) i **Direktiva 2008/115/EC o zajedničkim standardima i postupanjima država članica u vezi s vraćanjem osoba trećih zemalja čije je boravak nezakonit** (u nastavku teksta: Direktiva o standardima)[17].

Članak 3. Direktive o priznanju propisuje da ako osoba glede koje država članica vodi postupak izgona, ima dozvolu boravka u drugoj državi članici, država koja vodi postupak izgona, mora o tome konzultirati državu članicu koja je izdala dozvolu boravka. Odluka o izgonu, kako propisuje članak 2. Direktive, administrativna je odluka protiv koje, na temelju članka 4. mora postojati učinkovito pravno sredstvo. Dodatno, na temelju članka 6. država koja provodi izgon, mora ispitati situaciju osobe u svezi s kojom se postupak izgona vodi i mora osigurati da odluka o izgonu ne bude u neskladu s relevantnim međunarodnim instrumentima ili nacionalnim pravom.

Direktiva o standardima primjenjuje se na državljane trećih država koji na području države članice borave nezakonito. Ona u članku 2(2)(b) propisuje da države članice mogu odlučiti da je ne primjenjuju na državljane trećih država koji su, između ostaloga, u postupku povrata koji predstavlja kaznenu sankciju ili posljedicu kaznene sankcije, ili glede kojih se vodi postupak izručenja. Međutim, članak 4. Direktive propisuje da glede takvih osoba država članica mora osigurati određene minimalne standarde postupanja i zaštite te poštovati načelo *non-refoulement*. Dodatno, **Članak 6. Direktive** propisuje da se od državljana trećih država koji u jednoj državi članici borave ilegalno, a u drugoj imaju valjanu dozvolu boravka, mora zatražiti da se vrate u državu članicu koja im je izdala dozvolu boravka, osim u slučaju prijetnje javnom interesu ili javnoj sigurnosti. U takvom se slučaju države mogu pozvati na iznimku iz članka 2(2)(b), uz ograničenje iz članka 4. Direktive.

Navedena obveza u hrvatsko je pravo provedena na temelju članka 115(1) Zakona o strancima, koji se počinje primjenjivati od dana stupanja u članstvo EU, a koji propisuje:

»Državljaninu treće države koji nezakonito boravi u Republici Hrvatskoj, a ima odobrenje boravka u državi članici EEP-a, policijska uprava, odnosno policijska postaja izdat će upozorenje da je dužan bez odlaganja napustiti Republiku Hrvatsku i otići u državu članicu EEP-a u kojoj ima odobrenje boravka.«

Međutim iz članka 2. Direktive jasno je da je njezin doseg širi od onoga koji je propisan Zakonom o strancima, te da se proteže i na pitanja azila, kao i na pitanja međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima. To, uostalom, proizlazi i iz ŽKSI-a s kojim pravo EU mora biti u skladu, što propisuje i .l. 78(1) UFEU-a.

U svjetlu tih odredaba, zaključuje se da država članica može izručiti državljanina treće države samo ako ga je izuzela iz primjene Direktive, ali uz poštovanje propisanih standarda pravne zaštite, te uz poštovanje načela *non-refoulement*, što uključuje i sudbeni nadzor materijalnih kriterija.

Drugo pitanje je koje obveze Republika Hrvatska ima na temelju navedenih direktiva prije 1. srpnja 2013. godine, kada se očekuje pristupanje EU. Iako članak 115. Zakona o strancima stupa na snagu tek trenutkom pristupanja EU, imajući na umu da je Ugovor o pristupanju potpisan i prihvaćen na referendumu, Republika Hrvatska ne smije činiti ništa što bi osujetilo ili otežalo njegovu primjenu u razdoblju prije pristupanja. Ta obveza proizlazi iz članka 18. Bečke konvencije o pravu ugovora, i načela prava EU.[18] Isto tako, hrvatski sudovi imaju obvezu interpretirati nacionalno pravo u svjetlu međunarodnog prava, što znači da mogu provoditi materijalni nadzor izručenja na temelju članka 10. ZOMPO-a, što trenutno ne čine. Tu obvezu imaju kako redoviti sudovi, tako i Ustavni sud, a na povrede međunarodnog prava morali bi paziti po službenoj dužnosti.

Nakon pristupanja u članstvo EU, postoji jasna obveza interpretacije hrvatskog prava u skladu s pravom EU, te bi i ZOMPO valjalo interpretirati u svjetlu rečene Direktive, odnosno valjalo bi doseg Direktive protegnuti i na sve hrvatske propise koji uređuju transfer osoba u treće države.

7. Zaključak

Izostanak dosljedne ugradnje načela *non-refoulement* u hrvatski pravni poredak predstavlja velik strukturalni nedostatak. Kako smo vidjeli, redoviti sudovi, prilikom primjene ZOMPO-a, ne primjenjuju materijalne kriterije, odluku prepuštaju ministru pravosuđa, a protiv njegove odluke ne postoji mogućnost žalbe. Time je strukturalno onemogućena primjena načela *non-refoulement,* koje UNHCR smatra apsolutno obvezujućom normom međunarodnog prava *(ius cogens).*

Dodatno, hrvatsko pravo gleda na pitanje azila i pitanje izručenja kao na dva potpuno odvojena pravna pitanja. Riječima VSRH-a:

»... odobravanje azila te statusa azilanata... ... regulirano je Zakonom o azilu (Nar. nov., br. 79/07 od 18. srpnja 2007.), koji u odredbi čl. 12 određuje nadležnost za postupanje Ministarstvu unutarnjih poslova, odnosno u drugom i trećem stupnju Povjerenstvu za azil i Upravnom sudu Republike Hrvatske.«

Tako je ocjena poštovanja načela ***non-refoulement* ostala u okvirima Zakona o azilu (čl. 3.),** ali se ne primjenjuje u okviru **ZOMPO-a. Kako stoji u priopćenju VSRH-a:**

»... niti jednom od odredaba ZOMPO nepostojanje azila, niti onog odobrenog u Republici Hrvatskoj, a pogotovo ne onog koji bi izručeniku bio odobren u nekoj drugoj državi, nije propisano kao pretpostavka izručenja.«

No, čak i da jest, na ovome mjestu nastupa *»Kvaka 22«.* Kako propisuje članak 60. Zakona o azilu:

»Zahtjev za azil odbacit će se zaključkom ako je: 1. tražitelju azila odobren azil ili slična zaštita u drugoj državi, uključujući i povlastice koje proizlaze iz poštivanja načela iz članka 3. ovoga Zakona, pod uvjetom da će biti ponovo prihvaćen u toj državi...«

Tako se osobe poput A. A. K. nalaze u apsurdnoj situaciji, u kojoj su im zahtjev za azil i supsidijarna zaštita u Republici Hrvatskoj osuđeni na neuspjeh, dok ZOMPO **ne primjenjuje materijalne kriterije, uključujući i *non-refoulement*.** Drugim riječima, riječ je o povredi Ženevske konvencije o statusu izbjeglica i članaka 3. i 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Na kraju valja reći da je predmete o kojima je bilo riječi u ovom članku, VSRH mogao riješiti na drugi način. Naime, iz ZOMPO-a ne proizlazi da redoviti sudovi moraju provoditi isključivo formalnu kontrolu pretpostavki. Upravo suprotno, članak 10. ZOMPO-a zahtijeva od redovitih sudova da provjere jesu li formalnosti i postupci koji se traže u molbi za međunarodnu pravnu pomoć, u suprotnosti s načelima domaćeg pravnog poretka. To preispitivanje svakako uključuje materijalne kriterije, uključujući i načelo *non-refoulement*. Čak i da ta odredba ne postoji, VSRH i drugi redoviti sudovi morali bi primjenjivati odredbu Ustava Republike Hrvatske na temelju koje su međunarodni ugovori dio nacionalnog pravnog poretka i nadzakonske snage i na temelju te ustavne norme provoditi kontrolu je li zahtjev za izručenjem suprotan načelu *non-refoulement*. Potpuno je neshvatljivo i neprihvatljivo s pravne i s moralne strane, prema našem mišljenju, što hrvatski redoviti sudovi ne postupaju na taj način. Iako su sudovi obvezni izravno primjenjivati međunarodne ugovore, pa tako i Europsku konvenciju o izručenju, oni to iz nekog razloga ne čine. Stoga bi ovaj problem valjalo što prije riješiti na zakonodavnoj razini, primjerice unošenjem odredbe članka 3. Europske konvencije o izručenju u tekst ZOMPO-a i propisivanjem obveze za sudove da u svakom **pojedinom slučaju izručenja provode test proporcionalnosti.**

---

[13] *http://www.vsrh.hr/EasyWeb.asp?pcpid=560,posjećena 12. veljače 2012. Priopćenje od 20. siječnja 2012. potpisuje sudac Dražen Tripalo.*

[14] *Id. § 293*

[15] *M.S.S. v. Belgium and Greece, Application no. 30696/09 §§ 288-290.*

[16] *Sl. l. 149, 2. 6. 2001.*

[17] *Sl. l. 348, 24. 12. 2008.*

[18] *Vidi predmet C-129/96 Inter-Environnement Wallonie ASBL v Région wallonne (1997) ECR I-7411, § 45.*

Sudska praksa

Sukob stvarne nadležnosti – ovrha

Ako je ovrha predložena općenito na imovini ovršenika koji je pravna osoba, javni će bilježnik spis proslijediti općinskom sudu, mjesno nadležnom prema adresi sjedišta iz upisnika

ODLUKA VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE, BR. Gr1 339/11-2 OD 30. KOLOVOZA 2011.

Općinski građanski sud u Z. rješenjem, br. Povrv-4485/11-2 od 31. ožujka 2011., oglasio se stvarno nenadležnim za postupanje u ovršnom predmetu koji se vodi između ovrhovoditelja H. - o. d.d., Z., protiv ovršenika O. d.o.o., Z., radi ovrhe te je po pravomoćnosti tog rješenja spis dostavio Trgovačkom sudu u Z. kao stvarno nadležnom sudu. Smatra da stvarna nadležnost Trgovačkog suda u Z. proizlazi iz odredbe članka 33.a stavak 2. Ovršnog zakona (Nar. nov., br. 57/96, 29/99, 42/00 - Odluka USRH, 173/03, 194/03 - ispr., 151/04, 88/05, 121/05 i 67/08 - u nastavku teksta: OZ) i članka 34.b točka 1. Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07 - Odluka USRH, 84/08, 96/08 - Odluka USRH, 123/08 - ispr. i 57/11 - u nastavku teksta: ZPP).

Trgovački sud u Z., Stalna služba u K., otklanjajući svoju nadležnost za postupanje u ovom ovršnom predmetu, dopisom, br. Povrv-2416/11 od 22. srpnja 2011., izazvao je sukob nadležnosti. Smatra da je, na temelju članka 252.j stavak 1. i članka 252.e stavak 3. OZ-a, za postupanje u ovom predmetu stvarno nadležan Općinski građanski sud u Z.

Za postupanje u ovom parničnom predmetu stvarno je nadležan Općinski građanski sud u Z.

U ovom ovršnom predmetu:

- ovrhovoditelj je u skladu s odredbom članka 252.b stavak 1. OZ-a zatražio od javnog bilježnika T. M. iz Z., donošenje rješenja o ovrsi radi naplate novčane tražbine koju ima prema ovršeniku na temelju vjerodostojne isprave - računa;

- javni bilježnik T. M. iz Z., temeljem tog prijedloga, donio je rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, br. Ovrv-76/11 od 26. siječnja 2011.;

- protiv tog rješenja ovršenik je podnio pravovremeni prigovor, zbog čega je, javni bilježnik T. M. iz Z., u skladu s člankom 252.e OZ-a spis dostavio Općinskom građanskom sudu u Z. kao nadležnom sudu.

Odredbom članka 252.e stavak 3. OZ-a propisano je da će javni bilježnik kojem je podnesen pravodoban i dopušten prigovor protiv rješenja koje je izdao, proslijediti spis radi provedbe postupka u povodu prigovora nadležnom sudu (čl. 252.j OZ-a), koji će u povodu takvog prigovora donijeti odluke iz članka 53. i 54. OZ-a.

Prema odredbi članka 252.j stavak 1. OZ-a, u slučaju iz netom navedene odredbe članka 252.e. stavak 3. OZ-a, ako je ovrha predložena općenito na imovini ovršenika koji je pravna osoba, javni bilježnik spis prosljeđuje općinskom sudu, mjesno nadležnom prema adresi sjedišta iz upisnika.

S obzirom na to da je u konkretnom slučaju ovrha predložena općenito na imovini ovršenika, a ovršenik je pravna osoba sa sjedištem u Z., imajući na umu navedene odredbe, javni je bilježnik pravilno predmet dostavio mjesno nadležnom Općinskom građanskom sudu u Z., a koji je, s obzirom na to da ovrha nije pokrenuta na temelju isprava navedenih u članku 33.a stavak 2. OZ-a, ujedno i stvarno nadležan za određivanje ovrhe u tom ovršnom predmetu (čl. 33.a st. 1. OZ-a).

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Prestanak prava na otklanjanje nedostataka

Naručitelj gubi pravo zahtijevati od izvođača uklanjanje nedostataka nakon proteka prekluzivnog roka od godine dana, od kada je izvođača obavijestio o nedostacima izgrađenog objekta

ODLUKA VISOKOG TRGOVAČKOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE, BR. Pž-824/06 OD 29. RUJNA 2009.

Predmet spora je zahtjev tužitelja, kao naručitelja radova, upućen tuženiku kao izvođaču radova, za otklanjanje nedostataka, odnosno plaćanje procijenjene vrijednosti troškova uklanjanja nedostataka, u smislu odredbe članka 645. Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01 - u nastavku teksta: ZOO).

Iz spisa proizlazi da su stranke sklopile ugovor o građenju, br. 15/01 od 26. siječnja 2001. kojim su ugovorili garantni rok od dvije godine od dana izdavanja potvrde o dovršenju radova. Tim ugovorom, glede neotklonjenih nedostataka, određeno je da ako izvođač nije otklonio nedostatke u roku koji mu je odredio voditelj projekta u svojoj obavijesti, voditelj projekta će procijeniti troškove uklanjanja tog nedostatka i izvođač će taj iznos platiti ili će taj iznos naplatiti iz jamstva za garantni rok (čl. 16.1.).

Iz zapisnika o konačnom obračunu, od 21. svibnja 2002., proizlazi da je primopredaja izvršena 27. kolovoza 2001. te se taj dan smatra kao početak garantnog roka. Nadalje, iz tog zapisnika proizlazi da su stranke prihvatile kao jamstvo za garantni rok zadužnice podizvođača I. d.o.o. u iznosu od 5%, od ukupno ugovorene cijene, odnosno 868.816,34 kn.

Pogrešan je zaključak suda da tužitelj nije prekludiran u svome pravu na traženje sudske zaštite radi otklanjanja nedostataka i naknade štete. Naime, sukladno odredbi članka 645. ZOO-a, naručitelj je dužan o nedostacima obavijestiti izvođača u roku šest mjeseci otkad je nedostatak utvrdio, inače gubi pravo da se pozove na njega (st. 1.), a pravo naručitelja prema izvođaču po osnovi njegove odgovornosti za nedostatke, prestaje za godinu dana, računajući od dana kad je naručitelj obavijestio izvođača o nedostatku (st. 2.).

U smislu navedene odredbe stranke su ugovorom odredile rok od dvije godine za obavijest o nedostacima (rok iz čl. 645. st. 1. ZOO-a) i iz spisa proizlazi da je tužitelj unutar ugovorenog roka obavijestio tuženika o uočenim nedostacima. To, stoga, što je garantni rok počeo teći 27. kolovoza 2001., a tužitelj je tuženika obavijestio o nedostacima 8. kolovoza 2003.

Međutim, tužitelj je prekludiran u svome pravu od suda tražiti otklanjanje i naknadu štete (procijenjenu vrijednost troškova uklanjanja nedostataka) jer je propustio podnijeti takvu tužbu sudu u roku jedne godine otkad je obavijestio tuženika o nedostatku (čl. 645. st. 2. ZOO-a). Naime, iz spisa proizlazi da je tužitelj obavijestio tuženika o uočenim nedostacima 8. kolovoza 2003., a tužbu je podnio prvostupanjskom sudu 29. srpnja 2005.

Rok za traženje sudske zaštite iz članka 645. stavak 2. ZOO-a, poseban je rok prestanka prava i u tom slučaju ne vrijede pravila o zastari (odredbe čl. 360.-393. ZOO-a) pa je za prestanak tog prava odlučan istek roka.

Napomena: *Odredbe članaka 360.-393. i 645. prijašnjeg ZOO-a (Nar. nov., br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01) odgovaraju odredbama članaka 214.-246. i 634. sadašnjeg ZOO-a (Nar. nov., br. 35/05, 41/08 i 125/11).*

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Smrt stranke – nastavak postupka – invalidska mirovina

Smrt stranke ne utječe na mogućnost provođenja medicinskog vještačenja na temelju postojeće medicinske dokumentacije te se postupak može obustaviti ili nastaviti, ovisno o prirodi upravne stvari

ODLUKA UPRAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE, BR. Us-100/2007 OD 11. OŽUJKA 2010.

Tijela Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, osnovu za obustavljanje predmetnog postupka nalaze u odredbi stavka 2. članak 54. Zakona o općem upravnom postupku (Nar. nov., br. 53/91 i 103/96 - Odluka USRH - u nastavku teksta: ZUP) prema kojoj ako u tijeku postupka nastupi smrt stranke, postupak se može obustaviti ili nastaviti, ovisno o prirodi upravne stvari koja je predmet postupka. Ako se, prema prirodi stvari, postupak ne može nastaviti, tijelo će obustaviti postupak zaključkom protiv kojega je dopuštena posebna žalba.

S obzirom na pravni interes tužiteljice da se upravni postupak zakonito dovrši, ovaj sud smatra da nije bilo dopustivo obustaviti postupak zato jer se ne može pribaviti nova medicinska dokumentacija. Naime, nova dokumentacija ne može se pribaviti, ali postojeća dokumentacija o preboljenom moždanom udaru, drugim bolestima i stanjima zbog kojih je N. V. bolovao, a što je rezultiralo i smrću, omogućava da se ponovno ocijeni težina tih zdravstvenih tegoba i poremećaja, te odluči o utjecaju tih tegoba na njegovu radnu sposobnost, odnosno nastanak invalidnosti, u smislu odredaba članka 34. Zakona o mirovinskom osiguranju (Nar. nov., br. 102/98, 71/99, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07 - Odluka USRH, 79/07, 35/08, 94/09, 40/10 - Odluka USRH, 121/10, 130/10 - proč. tekst, 61/11 i 114/11).

Slijedom izloženog, ovaj sud smatra da je osnovano traženje tužiteljice da se upravni postupak dovrši i odluči o pravu N. V. na invalidsku mirovinu.

Napomena: *Odredbe članka 54. prijašnjeg ZUP-a (Nar. nov., br. 53/91 i 103/96 – Odluka USRH) odgovaraju odredbama članka 39. sadašnjeg ZUP-a (Nar. nov., br. 47/09).*

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Osobno uvjetovani otkaz – poštovanje otkaznog roka

U sporu radi utvrđenja nedopuštenosti osobno uvjetovanog otkaza ugovora o radu, dopušten je sporazum radnika i poslodavca o skraćivanju otkaznog roka i o odricanju od njega - ako je taj sporazum sklopljen nakon otkazivanja ugovora o radu

ODLUKA ŽUPANIJSKOG SUDA U SPLITU, BR. Gžrs 60/2009 OD 2. LISTOPADA 2009.

U konkretnom slučaju ne radi se o izvanrednom otkazu ugovora o radu kako to navodi žalba, već o osobno uvjetovanom otkazu ugovora o radu, pa je dopušten sporazum radnika i poslodavca o skraćivanju otkaznog roka te tako i o odricanju od njega, ali samo ako je taj sporazum sklopljen nakon otkazivanja ugovora o radu.

Kako je sâm tužitelj u svom stranačkom iskazu izjavio da je primitak odluke o otkazu, te sporazum o visini otpremnine, potpisao u razmaku od pet minuta (neosnovani su žalbeni navodi da se rokovi u ovom slučaju računaju na dane pa da bi tako tek sutradan nakon otkaza dospjelo pravo na naknadu plaće za vrijeme otkaznog roka jer otkazni rok počinje teći trenutkom otkazivanja), a već je devet dana prije, i to 20. lipnja 2007., tužitelju dostavljen primjerak oba pismena tako i ovaj žalbeni sud cijeni da je valjano odreknuće od prava na otkazni rok.

Posebice jer je sâm tužitelj iskazao da je već znao da će zasnovati novi radni odnos kod drugog poslodavca i o tome usmeno izvijestio pravnu službu tuženika. Upravo je smisao otkaznog roka da radnik pokuša pronaći novi posao u tom vremenu otkaznog roka, a kako ga je tužitelj već pronašao tako mu i ne pristoji pravo na otkazni rok i naknadu, odnosno očito je da je imao razloga za odricanje, a ne da bi to učinio pod prijetnjom da mu ne će biti isplaćena otpremnina.

Polazeći od smisla i značenja otkaznog roka, logično je da tužitelj nije ni tražio otkazni rok, odnosno da ga se odrekao 29. lipnja 2007. jer je već prije obavijestio poslodavca da je našao novi posao, da je taj novi posao već prije dogovorio i da je zaključio novi ugovor o radu, tj. realizirao svoju tvrdnju, počevši raditi, kako sâm iskazuje, već 2. srpnja 2007. pa mu i ne pripada pravo na otkazni rok i naknadu plaće za vrijeme otkaznog roka. Institut otkaznog roka inače ima zaštitnu funkciju jer odgađa učinke otkaza za određeno vrijeme kroz koje radnik može pronaći novo zaposlenje.

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Javnobilježnička ovjera potpisa

mr. sc. PETAR RADOŠEVIĆ,
Zagreb

Autor u članku daje pregled pozitivnopravnog uređenja jedne od najčešćih javnobilježničkih radnji - ovjere potpisa. Iako je riječ o prilično jednostavnoj radnji, to ne znači da se prilikom njezinog poduzimanja u praksi ne mogu pojaviti određene nejasnoće i nedorečenosti. Također, kritizira zakonsko rješenje glede ovjere potpisa na većem broju primjeraka istog pismena, koja se od 2007. obavlja tako da se potpis ovjerava samo na jednom primjerku pismena, dok se ostali primjerci istog pismena ovjeravaju prema pravilima za ovjeru prijepisa.
Nadalje, analizira i (u praksi široko korišten) institut deponiranja potpisa, te zaključuje da je njegovo postojanje unutar postojećeg zakonskog okvira vrlo dvojbeno, te da bi u budućnosti trebalo izmjenama zakona uskladiti pozitivno pravo s (do sada) nastalim pravilima javnobilježničke prakse.

1. Uvod

Predmet ovog članka je razmatranje instituta ovjere potpisa (legalizacija, *Legalisierung*) kao (vjerojatno) najtipičnije i najčešće javnobilježničke radnje koja se pojavljuje u praksi. Institut ovjere potpisa uređen je člankom 77. Zakona o javnom bilježništvu[1], u kojem je određeno da javni bilježnik može potvrditi da je stranka u njegovoj nazočnosti svojeručno potpisala pismeno ili na njega stavila svoj rukoznak ili da je potpis ili rukoznak, koji je već na pismenu, pred njim priznala kao svoj (st. 1.), pod uvjetom da se prethodno na propisan način uvjerio u istovjetnost stranke (st. 2.). Javni bilježnik može ovjeriti i potpis na pismenu koje nije sastavljeno na službenom jeziku Republike Hrvatske (čl. 77. st. 5. ZJB-a).

Ovjeru potpisa u javnobilježničkom uredu, osim javnog bilježnika, mogu obavljati i javnobilježnički prisjednik (čl. 126 st. 2. ZJB-a) i javnobilježnički savjetnik (čl. 126 st. 4. ZJB-a).

2. Pravna priroda

Ovjera potpisa jedna je vrsta javnobilježničkog posvjedočenja. Prilikom ovjere potpisa javni bilježnik potvrđuje samo činjenicu da je određena osoba pred njim potpisala pismeno, odnosno potpis na pismenu priznala kao svoj, dok za sadržaj pismena ne odgovara. Javni bilježnik se sa sadržajem pismena mora upoznati samo onoliko koliko je potrebno za ispunjavanje rubrika upisnika o ovjerama i potvrdama (OV upisnik) (čl. 77. st. 4. ZJB-a).

Javnobilježničku ispravu kod ovjere potpisa predstavlja samo potvrda (klauzula) o ovjeri, dok sama isprava na kojoj se potpis ovjerava i nadalje ostaje privatna isprava. Klauzula o ovjeri stavlja se na izvorno pismeno, a sastoji se od poziva na poslovni broj zapisnika ili upisnika o ovjerama i potvrdama, naznake na koji je način utvrđena istovjetnost stranke, utvrđenja da je potpis ili rukoznak istinit, te datuma, potpisa i službenog pečata javnog bilježnika (čl. 77. st. 3. ZJB-a). Ako se ovjerava potpis osobe kao zastupnika neke pravne osobe ili javnog tijela, javni bilježnik može u ovjeri potvrditi da se ta osoba potpisala za pravnu osobu ili javno tijelo samo ako je on prethodno utvrdio da je ta osoba to ovlaštena učiniti (čl. 77. st. 7. ZJB-a), a u tom slučaju u klauzuli o ovjeri mora navesti i način na koji je utvrdio navedenu činjenicu.

Imajući navedeno na umu, potrebno se posebno osvrnuti na izmjene ZJB-a iz 2007.[2], kojima je dodana zadnja rečenica u stavku 3. članak 77., kojom se određuje da se potpis ovjerava samo na jednom primjerku pismena, dok se ostali primjerci istog pismena ovjeravaju prema pravilima za ovjeru prijepisa (koja je regulirana odredbama čl. 74. ZJB-a). Navedena se izmjena opravdavala potrebom da se smanji mogućnost da u prometu kola više različitih primjeraka iste isprave na kojima je potpis stranaka ovjeren pod istim brojem ovjere[3]. Smatramo da navedeni argument nije osnovan, te da bi navedenu izmjenu trebalo brisati i uspostaviti stanje kakvo je postojalo prije izmjena ZJB-a iz 2007. To, stoga, što javni bilježnik ionako ne odgovara za sadržaj pismena na kojem ovjerava potpis, niti se s tim sadržajem mora upoznati. Stoga pojava da postoji više pismena s istim brojem ovjere koja se u sadržaju (slučajno ili namjerno) međusobno razlikuju, niti na koji način ne utječe na mogućnost poduzimanja ili valjanost službene radnje javnog bilježnika, niti može dovesti do njegove odgovornosti. U slučaju razlikovanja između primjeraka iste isprave, strankama pravni poredak pruža niz mogućnosti da taj nedostatak isprave, od dogovornog utvrđivanja ispravnog teksta privatne isprave do kaznene odgovornosti stranke koja je prijevarno izmijenila neke primjerke isprave prije potpisivanja. Unatoč postojanju možebitnih razlika između više primjeraka istog pismena, ostaje nedvojbena činjenica da su stranke sve te primjerke potpisale, a upravo to i jest predmet javnobilježničkog posvjedočenja kod ovjere potpisa. Mora se napomenuti da i danas, a s obzirom na to da javni bilježnik nije dužan podrobno se upoznati sa sadržajem pismena, postoji mogućnost da se dva primjerka pismena na kojima se ovjerava potpis međusobno razlikuju, te da primjerak koji ostaje u arhivi javnog bilježnika ne bude podudaran s primjerkom koji kola u prometu (pri čemu stranka može od javnog bilježnika zatražiti i ovjereni preslik primjerka iz arhive te i nju uporabiti u prometu). Jedini način da se izbjegnu nepodudarnosti jest da se izvornik sastavlja samo u jednom primjerku (kako je to slučaj s javnobilježničkim aktima), što bi bilo potpuno suprotno svrsi, smislu i prirodi ovjere potpisa kao vrste javnobilježničkog posvjedočenja.

Izneseno rješenje ZJB-a, polazeći od pogrešnog poimanja prirode i svrhe instituta ovjere potpisa, javnom bilježniku stvara nepotreban posao, a strankama nepotrebne troškove. Iako se ponekad može čuti argument da je jedan od ciljeva te izmjene i pravno-pedagoško djelovanje na stranke, kako bi shvatile i počele bolje cijeniti vrijednost pravnih akata koje potpisuju, a ne kao prije kad su (navodno) akte izrađivale i ovjeravale potpise na njima u nepotrebnim količinama - navedeni se argument, također, ne čini prihvatljivim. Naime, pogrešno bi bilo strankama zabranjivati ili ograničavati pravo da izrade onoliko primjeraka privatnih isprava koliko žele. Također, za valjanost određenih isprava (pogotovo onih koje služe za upis knjižnih prava) traži se da je potpis (u pravilu barem jedne od stranaka) javnobilježnički ovjeren, tj. ovjera potpisa nije hir stranaka već nužnost. Smatramo, stoga, da bi trebalo prepustiti strankama na volju da procijene koliko im primjeraka neke isprave treba, te da na svim primjercima ovjere svoj potpis, posebno imajući na umu da strankama treba barem onoliko primjeraka isprave koliko ima stranaka, a sadašnje zakonsko rješenje im omogućuje da dobiju samo jedan izvorni primjerak.

Posebno se mora napomenuti da usvojeno rješenje može dovesti i do lakšeg nestanka isprava, jer se stranke potiče da ih izrađuju u što manjem broju, a javni ih bilježnik čuva samo tri godine (čl. 87. st. 4. JBP-a[4]), pa čak i kad je riječ o ovjeri potpisa na ispravama vezanim uz stvarna prava (koja nikada ne zastarijevaju).

3. Ovjera potpisa

Pojam potpisa i rukoznaka. Kako je već navedeno, prilikom ovjere potpisa javni bilježnik potvrđuje da je stranka u njegovoj nazočnosti svojeručno potpisala pismeno ili na njega stavila svoj rukoznak ili da je potpis ili rukoznak, koji je već na pismenu, pred njim priznala kao svoj (čl. 77. st. 1. ZJB-a).

Iz navedenoga se zaključuje da ZJB razlikuje pojmove potpisa i rukoznaka, te omogućuje da javni bilježnik ovjeri oboje. Dok pojam potpisa nije sporan (potpis se sastoji od napisanog punog imena i prezimena neke osobe), pojam rukoznaka zahtijeva podrobnije objašnjenje.

Pojam rukoznaka *(Handzeichen)* se, u pravilu, povezuje s osobama koje ne znaju ili ne mogu pisati, a može se sastojati od otiska prsta ili od nekog simbola koji je na ispravu stavila sama nepismena osoba (primjerice, križ i sl.). Ipak, smatramo da nema razloga da se i osobi koja zna i može pisati uskrati pravo da na ispravu umjesto svog potpisa stavi svoj rukoznak. Tako postoje mišljenja da bi i paraf (tj. skraćeni potpis koji se, u pravilu, sastoji samo od inicijala osobe ili nekog drugog znaka) stavljen na mjesto potpisa trebalo ovjeravati kao rukoznak, a ne kao potpis[5].

Posebno se mora imati na umu da ZOO[6], u članku 292. stavak 2., izričito određuje da osobe koje ne znaju ili ne mogu pisati, ugovor zaključuju tako da na njega stave svoj rukoznak ovjeren od javnog bilježnika. Dakle, za valjanost ugovora koje zaključuju takve osobe nužno je da javni bilježnik izvrši ovjeru rukoznaka. Pritom, javni bilježnik prije ovjere rukoznaka mora, sukladno odredbi članka 77. stavak 6. ZJB-a, stranci pročitati pismeno.

Utvrđivanje istovjetnosti. Prije negoli pristupi poduzimanju službene radnje ovjere potpisa, javni bilježnik mora utvrditi identitet (istovjetnost) stranke koja od njega traži poduzimanje te službene radnje, sukladno odredbama članka 60. i 61. ZJB-a. Istovjetnost stranke javni bilježnik može utvrditi na više načina. Prije svega, javni bilježnik može stranku poznavati osobno i po imenu. Ako javni bilježnik ne poznaje stranku osobno i po imenu, njezinu istovjetnost utvrdit će osobnom iskaznicom ili putovnicom (čl. 60. st. 1. ZJB-a). ZJB izričito određuje da se istovjetnost (identitet) stranke, ako je javni bilježnik osobno ne poznaje, može utvrditi isključivo osobnom iskaznicom ili putovnicom, a ne i nekom drugom ispravom, iako bi možda i iz nje bilo moguće nedvojbeno utvrditi istovjetnost (primjerice, vozačka dozvola). Značenje činjenice da je istovjetnost utvrđena nekom drugom ispravom, sudovi bi u slučaju spora ocjenjivali prema slobodnoj ocjeni.

Ako nije moguće utvrditi istovjetnost stranke niti osobnom iskaznicom, niti putovnicom, a javni je bilježnik osobno ne poznaje, njezinu istovjetnost mora posvjedočiti koji drugi javni bilježnik ili dva svjedoka istovjetnosti (čl. 60. st. 1. ZJB-a).

Uskrata službene radnje. Posebno pitanje kod ovjere potpisa predstavlja mogućnost uskrate službene radnje od strane javnog bilježnika. Prema zaključku UO HJK[7] od 30. studenoga 1996. (v. *infra* u: Zaključci HJK-a pod 3), javni bilježnici ne

---

[1] *Zakon o javnom bilježništvu (Nar. nov., br. 78/93, 29/94, 16/07 i 75/09 - u nastavku teksta: ZJB).*

[2] *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnom bilježništvu (Nar. nov., br. 16/07).*

[3] *Jakobović, Gordana: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnom bilježništvu (Nar. nov., br. 16/07), Javni bilježnik, br. 25. (2007.), str. 98.*

[4] *Javnobilježnički poslovnik (Nar. nov., br. 38/94, 82/94, 37/96 i 151/05 - u nastavku teksta: JBP).*

[5] *Benc, Rankica: Neka pitanja ovjere potpisa (legalizacije), Pravo i porezi, 3/1999, str. 38.*

[6] *Zakon o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05, 41/08 i 125/11 - u nastavku teksta: ZOO).*

[7] *Upravni odbor Hrvatske javnobilježničke komore.*

Nastavak na 6. stranici

javno bilježništvo

Javnobilježnička ovjera potpisa

Nastavak sa 5. stranice

bi smjeli ovjeravati potpise na ispravama za čiju se valjanost zahtijeva oblik javnobilježničkog akta (u navedenom se slučaju referira na ovjeru potpisa darovatelja na ugovoru o darovanju bez predaje stvari u neposredan posjed daroprimca - v. čl. 53. ZJB-a). Navedeno stajalište smatramo ispravnim, te smatramo da bi javni bilježnici, sukladno odredbi članka 33. stavak 3. ZJB-a, uistinu trebali odbiti poduzimanje službene radnje ovjere potpisa ako je ona nespojiva s njihovom službenom dužnošću, a osobito ako se njihovo sudjelovanje zahtijeva radi postizanja očigledno nedopuštenog ili nepoštenog cilja. Ipak, mora se napomenuti da će u većini slučajeva javnom bilježniku biti vrlo teško utvrditi postoje li razlozi za uskratu službene radnje, imajući na umu da se nije dužan upoznati sa sadržajem pismena na kojem ovjerava potpis. Posebno napominjemo da javni bilježnik ne smije ovjeriti potpis ili rukoznak osobe koja je nesposobna poduzeti određeni pravni posao (maloljetnici, osobe lišene poslovne sposobnosti, osobe za koje je zbog bolesti ili životne dobi očito da ne mogu shvatiti značenje poduzetog pravnog posla i sl. - v. čl. 34. st. 2. ZJB-a).

Napominjemo da ako se ovjerava potpis osobe kao zastupnika neke pravne osobe ili javnog tijela, javni bilježnik može u ovjeri potvrditi da se ta osoba potpisala za pravnu osobu ili javno tijelo samo ako je on prethodno utvrdio da je ta osoba to ovlaštena učiniti (čl. 77. st. 7. ZJB-a). Dakle, ako javni bilježnik nije mogao sa sigurnošću utvrditi da osoba koja traži ovjeru svojeg potpisa u svojstvu zastupnika pravne osobe ili javnog tijela uistinu i ima to svojstvo, on je dužan uskratiti službenu radnju (tj. odbiti ovjeriti njezin potpis) (v. *infra* pod 10. zaključak UO HJK-a od 9. prosinca 2006.).

4. Deponiranje potpisa

Poseban problem predstavlja institut deponiranja potpisa, kojega niti ZJB niti bilo koji drugi pozitivni propis Republike Hrvatske ne poznaju, već je to kreacija javnobilježničke prakse u kojoj se primjenjuje vrlo često. U praksi, potpis se deponira sastavljanjem posebnog javnobilježničkog zapisnika o deponiranju potpisa, na temelju kojega javni bilježnik ovjerava sve potpise koji su identični onome iz zapisnika o deponiranju potpisa, bez da zahtijeva da se stranka, o čijem se potpisu radi, osobno pojavi pred njim i prizna potpis kao svoj. U pravilu, institut deponiranja potpisa koriste zakonski zastupnici pravnih osoba (direktori, članovi uprava), koji moraju svakodnevno ovjeravati svoj potpis na velikom broju različitih isprava, a zbog njihove zauzetosti nije praktično da svaki dan (ili čak i više puta tijekom jednog dana) osobno odlaze javnom bilježniku. Stoga takve osobe kod javnog bilježnika deponiraju svoj potpis, a zatim druge osobe (obično zaposlenici pravne osobe koju zastupaju osobe s deponiranim potpisom) donose javnom bilježniku na ovjeru primjerke već potpisanih pismena.

Institut deponiranja potpisa u austrijskom je pravu uređen paragrafom 79. stavak 2. NO-a[8], te smatramo da navedena odredba može biti dobar putokaz pri primjeni tog instituta i u Republici Hrvatskoj, a imajući na umu potpuni nedostatak pozitivnih propisa te činjenicu da je ZJB i izrađen prema uzoru na NO. Navedena odredba određuje da istinitost potpisa zakonskih zastupnika ili prokurista tijela javne vlasti, državnih poduzeća ili drugih pravnih osoba koje stoje pod javnim nadzorom, javni bilježnik može potvrditi i onda kad je osoba, čiji se potpis ovjerava, istinitost svojeg potpisa pisanim putem priznala javnom bilježniku, a kod javnog je bilježnika deponiran (položen) ovjereni uzorak potpisa te osobe koji ima služiti za buduće ovjere. Isto vrijedi i za trgovačke opunomoćenike *(Handlungsbevollmächtigte)* navedenih pravnih osoba ako se mogu legitimirati ovjerenom punomoći, deponiranom kod javnog bilježnika.

Određena pitanja deponiranja potpisa pokušao je svojim zaključcima urediti i HJK, sa svrhom unificiranja javnobilježničke prakse. Ipak, budući da izričitih propisa o tome nema, u praksi se javljaju prilično različita rješenja (primjerice, neki javni bilježnici u klauzuli o ovjeri izričito navode da je istovjetnost utvrđena uvidom u zapisnik o ovjeri potpisa, što je suprotno zaključku HJK-a).

Unatoč uvidu u način na koji je institut deponiranja potpisa reguliran u austrijskom pravu, te činjenici da javnobilježnička praksa u Republici Hrvatskoj poznaje i masovno primjenjuje taj institut, a HJK ga pokušava donekle urediti i regulirati svojim zaključcima, njegova sukladnost sa ZJB-om ostaje upitna. To, stoga, što ZJB u stavku 1. članak 77. određuje da javni bilježnik može potvrditi da je stranka **u njegovoj nazočnosti** svojeručno potpisala pismeno ili na njega stavila svoj rukoznak ili da je potpis ili rukoznak, koji je već na pismenu, **pred njim** priznala kao svoj, te time ne omogućuje javnom bilježniku da ovjeri potpis koji stranka nije stavila, niti priznala pred njim (a što upravo i jest bît instituta deponiranja potpisa - naime, da stranka ne mora u svakoj prilici osobno dolaziti pred javnog bilježnika radi ovjere potpisa).

Napominjemo da se u praksi, kao varijanta instituta deponiranja potpisa, može opaziti i institut deponiranja punomoći. U praksi se to provodi tako da se uz zapisnik o deponiranju potpisa određene osobe prošije i punomoć zakonskih zastupnika pravne osobe kojom se osoba, čiji se potpis deponira, opunomoćuje da u određenim stvarima zastupa tu pravnu osobu (obično je riječ o tzv. generičnoj punomoći). Na temelju takvog zapisnika javni bilježnici ovjeravaju i potpise opunomoćenika koji potpisuju za pravnu osobu (dok temeljem zapisnika o deponiranju potpisa ovjeravaju, u pravilu, potpise zakonskih zastupnika pravne osobe). I na taj se institut primjenjuje sve već rečeno o institutu deponiranja potpisa, uključivo i dvojbe o njegovoj sukladnosti sa ZJB-om.

5. Zaključak

U ovom smo radu dali pregled pozitivnog uređenja jedne od najčešćih javnobilježničkih radnji: ovjere potpisa. Iako je riječ o prilično jednostavnoj radnji, to ne znači da se prilikom njezinog poduzimanja u praksi ne mogu pojaviti određene nejasnoće i nedorečenosti.

Tako je upozoreno na loše zakonsko rješenje glede ovjere potpisa na većem broju primjeraka istog pismena, koja se od 2007. obavlja tako da se potpis ovjerava samo na jednom primjerku pismena, dok se ostali primjerci istog pismena ovjeravaju prema pravilima za ovjeru prijepisa. Takvo rješenje samo dovodi do povećavanja administrativnog posla za javne bilježnike (fotokopiranje), poskupljuje ovjeru potpisa strankama, te povećava mogućnosti nestanka isprave, a pritom se temelji na pogrešnom poimanju prirode i svrhe instituta ovjere potpisa. Smatramo, stoga, da bi navedenu odredbu *de lege ferenda* trebalo mijenjati.

Također, analiziran je i (u praksi široko korišten) institut deponiranja potpisa, te je zaključeno da je njegovo postojanje unutar postojećeg zakonskog okvira vrlo dvojbeno, te da bi u budućnosti izmjenama zakona trebalo uskladiti pozitivno pravo s (do sada) nastalim pravilima javnobilježničke prakse.

Vjerujemo da smo obradom navedenih pitanja, kao i ostalih problema koji se mogu javiti prilikom obavljanja radnje ovjere potpisa, donekle rasvijetlili taj institut, te dali poticaj za njegovo daljnje preispitivanje i proučavanje, osobito prilikom budućih izmjena ZJB-a.

Zaključci Hrvatske javnobilježničke komore (HJK)[9] o ovjeri potpisa:

1. »Prihvaća se mišljenje da je moguće deponiranje potpisa, s tim da Povjerenstvo za stručno usavršavanje donese konačno mišljenje.« **Zaključak UO HJK-a od 25. ožujka 1995.**

2. »Ne smije se intervenirati u prijave kao ni u druge dokumente na kojima je javni bilježnik ovjerio potpis nakon što je sâm postupak ovjere završen. Svaka naknadna intervencija u dokumente (preuvezivanje, izmjene i drugo) s ovjerenim potpisom ima karakter falsifikata.« **Zaključak Povjerenstva za stalno stručno usavršavanje HJK-a od 29. travnja 1996.**

3. »Javni bilježnici ne mogu ovjeravati darovne ugovore iz kojih ne proizlazi da se daroprimatelj nalazi u posjedu predmeta darovanog ugovora, a što će bilježnik utvrditi iz osobnih podataka stranaka. Za ovjeru darovnog ugovora bitan je status imovine, što je ujedno i stajalište Općinskog suda u Zagrebu.« **Zaključak UO HJK-a od 30. studenoga 1996. (napomena: riječ je o ovjeri potpisa darovatelja).**

4. »Javni bilježnik sastavit će zapisnik o deponiranju kad to zatraži stranka, temeljem kojeg je javni bilježnik ovlašten ovjeriti potpis te osobe, s tim da je potrebno na primjeren način provjeriti može li se ovjeriti potpis na određenoj ispravi temeljem zapisnika o deponiranju potpisa.« **Zaključak UO HJK-a od 13. ožujka 1999.**

5. »Javni bilježnik sastavit će zapisnik o deponiranju potpisa kad to zatraži stranka (u pravilu se deponira potpis ovlaštenog zastupnika pravne osobe - direktora) Temeljem toga zapisnika javni bilježnik je ovlašten samo ovjeravati potpis (upisi u 'OV' upisnik) te osobe. Potrebno je da javni bilježnik prethodno na primjeren način provjeri (telefon, faks i slično) može li se ovjeriti potpis na određenoj ispravi temeljem zapisnika o deponiranju potpisa.« **Zaključak Povjerenstva za stalno stručno usavršavanje HJK-a od 23. ožujka 1999.**

6. »U Komori je zaprimljeno upozorenje da javni bilježnik J. D. kod ovjere potpisa rabi faksimil svog imena i prezimena, što je u suprotnosti s Javnobilježničkim poslovnikom i Zakonom o javnom bilježništvu.« **Zaključak UO HJK-a od 7. prosinca 2002.**

7. »Obrasci štambilja kojima se javni bilježnici koriste u svom radu su prilog, a time i sastavni dio Javnobilježničkog poslovnika. Stajalište tog Povjerenstva je da je u obrascima štambilja naveden minimalni sadržaj potvrde o poduzetoj javnobilježničkoj radnji te da se u štambilje mogu unijeti i podaci i upozorenja koja u obrascu štambilja nisu navedena. To se odnosi na one dodatke koje zahtijeva ZJB, kao kod legalizacije (čl. 77. st. 6 da je slijepoj ili nepismenoj stranci isprava pročitana ili da je ispravu stranci pročitao prisegnuti sudski tumač ili čl. 77. st. 7. da se ovjerava potpis osobe kao zastupnika pravne osobe i temeljem čega je utvrđeno ovlaštenje za potpisivanje), te prema članku 54. stavak 6. ZJP-a kao i na druga upozorenja koja javni bilježnici unose.« **Zaključak UO HJK-a od 24. svibnja 2003.**

8. »Ovjera potpisa stranke na temelju deponiranog potpisa može se odnositi samo na priznati potpis. U samoj ovjeri može se jedino navesti da je stranka priznala svoj potpis i da je istovjetnost stranke utvrđena na temelju osobnog poznanstva te se ne smije navoditi da se radi o ovjeri na temelju deponiranog potpisa posebno iz razloga što zakonom nije niti propisana mogućnost ovjere na temelju deponiranja potpisa već je to rezultat dugogodišnje prakse, ali će to javni bilježnik svakako navesti u rubrici 'Primjedba'.« **Zaključak Povjerenstva za stalno stručno usavršavanje HJK-a od 10. lipnja 2006.**

9. »Prilikom ovjeravanja preslika isprava koje se sastoje od dva ili više listova, isto kao i kod ovjeravanja potpisa na takvim ispravama, javni bilježnici su dužni postupati u skladu s odredbom članka 48. Zakona o javnom bilježništvu.« **Zaključak Povjerenstva za stalno stručno usavršavanje HJK-a od 27. listopada 2006.**

10. »Osoba koja više nije direktor društva nije ovlaštena tražiti ovjeru potpisa na ispravi koju je prije u tom svojstvu potpisala. Ovlaštenje za zastupanje pravne osobe koje javni bilježnik treba provjeriti temeljem odredbe članka 77. stavak 7. Zakona o javnom bilježništvu, treba postojati u vrijeme kada se ovjera provodi. Ovjera se ne može izvršiti niti navođenjem samo osobnih podataka, budući da se ne radi o ispravi koja se potpisuje u osobno ime, već je na ispravi kao stranka označena pravna osoba koju direktor, temeljem Zakona, zastupa. Postupanje suprotno navedenom, moglo bi omogućiti zloporabe u pravnom prometu.« **Zaključak UO HJK-a od 9. prosinca 2006.**

11. »Javni bilježnici trebaju odbijati izdavati prijepise isprava na kojima je ovjeren potpis, drugoj stranci osim onoj koja je ovjerila svoj potpis na ispravi. To znači da se pravni interes može priznati samo onoj stranci čiji je potpis ovjeren, a drugoj stranci samo ako ima pisanu suglasnost stranke čiji je potpis ovjeren. U protivnom, treba odbiti zahtjev i uputiti stranku na pravo iz članka 34. stavak 4. Zakona o javnom bilježništvu (pritužba predsjednika suda zbog uskrate službene radnje).« **Zaključak UO HJK-a od 9. prosinca 2006.**

[8] *Austrijski Javnobilježnički red (Notariatsordnung); puni tekst dostupan na Internetu na stranici http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001677.*

[9] *Svi navedeni zaključci HJK-a dostupni su na Internetu, na stranici http://www.hjk.hr/.*

Oporezivanje ugostiteljske djelatnosti

NADA PETROVIĆ, dipl. oec., Zagreb

Ugostiteljskom djelatnošću, u smislu Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, smatra se pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane; pripremanje i usluživanje pića i napitaka; pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu (npr. u prijevoznim sredstvima, na priredbama i sl.) i opskrba tom hranom (catering) te pružanje usluga smještaja. Ugostiteljsku djelatnost mogu obavljati trgovačka društva, zadruge, trgovci pojedinci i obrtnici koji ispunjavaju uvjete propisane za obavljanje te djelatnosti kao i druge pravne i fizičke osobe navedene u članku 3. stavak 2., 3. i 4. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti[1]. S obzirom na širinu ugostiteljske djelatnosti i različit porezni položaj pojedinih vrsta ugostiteljskih usluga, u članku su obuhvaćene samo ugostiteljske usluge koje se odnose na pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i posluživanje pića i napitaka, dok hotelijerska djelatnost i usluge smještaja u kampovima, domaćinstvima i plovnim objektima nisu obuhvaćeni.

1. Normativno uređenje

Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti koji je stupio na snagu 28. prosinca 2006. izvršeno je usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije i Strategijom razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine.

Novosti koje su donesene ovim Zakonom odnose se na radno vrijeme ugostitelja, koje više ne propisuje lokalna samouprava, već je to pitanje jedinstveno uređeno ovim Zakonom; više nije propisana obveza postavljanja voditelja poslovanja (stručnog poslovođe, direktora) objekta koji je odgovoran za poslovanje toga objekta. U obavljanju ugostiteljske djelatnosti ugostitelj više nije dužan primjenjivati Posebne uzance te poslovne običaje u ugostiteljstvu, a nije više ni propisana obveza ovjere cjenika i normativa u Državnom inspektoratu. Osim zabrane usluživanja, zabranjeno je i konzumiranje alkoholnih pića maloljetnicima te je za navedenu kontrolu nadležan osim Državnog inspektorata i MUP – policijski službenici. Ugostitelj je dužan osigurati gosta u svim smještajnim objektima od posljedica nesretnog slučaja. Zakon propisuje i mogućnost izricanja usmenog rješenja o zabrani daljnjeg obavljanja ugostiteljske djelatnosti u postupcima nadzora ako se djelatnost obavlja bez upisa u propisani registar, ili bez odobrenja, odnosno ako se ugostiteljske usluge pružaju bez rješenja kojim je utvrđeno da prostor, uređaji i oprema udovoljavaju propisanim uvjetima. Iznimno, ova se mjera zabrane ne izvršava ako se nadležnom inspektoru dostavi dokaz o otklanjanju utvrđenih nedostataka i dokaz o izvršenoj uplati novčanog iznosa od 30.000,00 kuna u korist Državnog proračuna.

2. Vrste ugostiteljskih objekata

Ugostiteljska djelatnost obavlja se u objektu namijenjenom, uređenom i opremljenom za pružanje ugostiteljskih usluga, a koji može biti:

- u građevini odnosno zasebnom dijelu građevine (zgrada, kiosk, kontejner, plutajući objekt i sl.)
- u poslovnom prostoru u kojem se obavlja druga djelatnost
- u nepokretnom vozilu i priključnom vozilu, željezničkom vagonu i plovnom objektu kojim se obavlja prijevoz putnika
- u šatoru, na klupi, kolicima i sličnim napravama opremljenim za pružanje ugostiteljskih usluga.

S obzirom na vrstu ugostiteljskih usluga koje se u njima pružaju, ugostiteljski se objekti razvrstavaju u skupine: hoteli, kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj, restorani, barovi, catering objekti i objekti jednostavnih usluga.

3. Uvjeti obavljanja ugostiteljske djelatnosti

Za obavljanje ugostiteljske djelatnosti i pružanje ugostiteljskih usluga, moraju biti ispunjeni minimalni uvjeti glede uređenja i opreme objekta, kao i drugi uvjeti propisani Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti i propisima donesenim na temelju toga Zakona, te zdravstveni uvjeti za rad u ugostiteljstvu prema posebnim propisima.

Prije početka obavljanja ugostiteljske djelatnosti ugostitelj treba pribaviti rješenje nadležnog ureda, odnosno Ministarstva turizma, da objekt ispunjava uvjete propisane za određenu vrstu i kategoriju objekta.[2]

4. Poslovne knjige i evidencije

Način vođenja poslovnih knjiga ugostitelja ovisi o njihovu pravnom položaju (trgovačko društvo, obrtnik) te o poreznim propisima koji za određene kategorije poreznih obveznika propisuju način vođenja poslovnih knjiga.

4.1. Poslovne knjige prema Zakonu o računovodstvu

Ugostiteljska trgovačka društva, kao i ugostitelji obrtnici koji na temelju članka 2. stavak 3. Zakona o porezu na dobit,[3] po vlastitom izboru postanu obveznici poreza na dobit i obrtnici koji na temelju članka 2. stavak 4. istog Zakona ispune postavljene uvjete te postanu obveznici poreza na dobit po sili zakona, dužna su voditi poslovne knjige i analitičke evidencije propisane Zakonom o računovodstvu,[4] i to: Dnevnik, Glavnu knjigu i Pomoćne knjige.

4.2. Poslovne knjige prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost

Ugostitelji koji su u sustavu poreza na dodanu vrijednost, prema Zakonu o porezu na dodanu vrijednost[5] (u nastavku teksta: PDV), dužni su voditi:

- Knjigu ulaznih računa - Obrazac U-RA
- Knjigu izlaznih računa - Obrazac I-RA.

Ugostitelji koji nisu u sustavu PDV-a, ne trebaju voditi knjige U-RA i I-RA, nego Evidenciju o obvezama i tražbinama koja, sukladno članku 37. stavak 1. Pravilnika o porezu na dohodak,[6] sadrži podatke o svim ispostavljenim i primljenim računima, osim onih naplaćenih i plaćenih na način koji ima obilježja gotovinskog plaćanja.

Evidenciju o tražbinama i obvezama dužni su voditi i porezni obveznici koji knjige ulaznih i izlaznih računa, prema propisima o porezu na dodanu vrijednost, vode prema plaćenim odnosno naplaćenim računima.

4.3. Poslovne knjige prema Zakonu o porezu na dohodak

Ugostitelji koji dohodak ostvaruju obavljanjem samostalne djelatnosti iz članka 18. Zakona o porezu na dohodak[7], dužni su voditi poslovne knjige propisane člankom 23. stavak 2. Zakona i člankom 33. Pravilnika o porezu na dohodak, i to:

- knjigu primitaka i izdataka
- knjigu prometa
- popis dugotrajne imovine i
- evidenciju o tražbinama i obvezama.

Iznimno, porezni obveznici nisu obvezni voditi knjigu prometa ako podatke o dnevnom gotovinskom prometu osiguravaju u knjizi primitaka i izdataka ili u evidencijama propisanima drugim zakonima te ako se te evidencije vode na mjestu gdje se ostvaruju gotovinski primici.

5. Normativi u ugostiteljstvu

Prema odredbama Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti[8], ugostitelj je dužan utvrditi normative o utrošku namirnica, pića i napitaka za pojedine usluge prehrane, pića i napitaka, pružiti usluge u količinama i kakvoći, sukladno normativima, te na zahtjev normativ predočiti gostu. Utvrđeni normativi ne moraju se ovjeravati. Ugostitelj koji ne utvrdi normative o utrošku namirnica, pića i napitaka za pojedine usluge prehrane, pića i napitaka ili ne pruži usluge u količinama i kvaliteti sukladno normativima, kaznit će se novčanom kaznom za prekršaj u visini od 5.000,00 do 100.000,00 kuna[9].

Pravne i fizičke osobe u obavljanju djelatnosti moraju postavljati i rabiti zakonita mjerila na način kojim se osigurava potrebna točnost mjerenja i odgovorne su za tehničku ispravnost mjerila i točnost mjernih rezultata. Stoga, da bi ugostiteljska usluga zadovoljila utvrđene normative, osoba koja obavlja ugostiteljsku djelatnost dužna je koristiti ugostiteljsko posuđe koje odgovara propisanim uvjetima[10].

Normativ se utvrđuje za svaku vrstu pića, napitaka i jela koja se nude u ugostiteljskom objektu, a sastoji se od popisa namirnica i količina izraženih u jedinicama mjere potrebnih za izradu tih pića, napitaka ili jela.

6. Dopuštena visina kala, rastepa, kvara i loma

Pod kalom, rastepom, kvarom i lomom podrazumijevaju se gubici na proizvodima koji nastaju kao posljedica prirodnih utjecaja ili kao posljedica radnji koje se nužno poduzimaju u rukovanju proizvodima prilikom njihove obrade odnosno skladištenja u ugostiteljstvu, i to:

1. **kalo:**

a) pri fizičkoj obradi proizvoda u kuhinji – kosti, kožica, masnoće i sl., pri sječenju svježeg i suhog mesa, riba, rakova, školjki, mekušaca, pri obradi i posluživanju sireva, suhomesnatih proizvoda te čišćenja voća i povrća;

b) pri skladištenju proizvoda i u kuhinji – isušenje, isparenje, odmrzavanje i sl. (prirodni kalo);

c) pri toplinskoj obradi proizvoda u kuhinji – kuhanje, pirjanje, prženje i pečenje;

2. **rastep** u skladištu i kuhinji - rastepanje, iscurenje, topljenje, razlijevanje i dr.;

3. **kvar** u skladištu i kuhinji - truljenje, klijanje, užegnuće i sl.

Obveznici poreza na dobit utvrđuju dopuštenu visinu kala, rastepa, kvara i loma na temelju Odluke o dopuštenoj visini kala, rastepa, kvara, loma i tehnološkog manjka u ugostiteljstvu,[11] koju je donijela Hrvatska gospodarska komora, dok ugostitelji obrtnici iste utvrđuju na temelju Odluke o dopuštenoj visini kala, rastepa, kvara i loma u ugostiteljstvu, koje je donijela Hrvatska obrtnička komora[12].

Najviše dopuštene visine kala, rastepa, kvara i loma, prema Odluci, **utvrđuju se u postotku prema bruto količinama,** i to:

- dopuštena visina gubitaka (kvar, rastep) pri čuvanju u skladištu (voće, povrće, ostalo)
- dopuštena visina gubitaka (kalo) pri čuvanju u skladištu zbog isušenja i isparenja (suhomesnati proizvodi i sirevi)
- dopuštena visina gubitaka pri obradi (otpaci koji se javljaju u fazi pripreme dobara)
- dopuštena visina gubitaka pri odmrzavanju
- dopuštena visina gubitaka pri toplinskoj obradi.

Primjena Odluke Gospodarske i Obrtničke komore pri izračunavanju dopuštene visine kala, rastepa, kvara i loma u pojedinim fazama obrade namirnica uvjetovana je vođenjem odgovrajućih količinskih evidencija u svim fazama obrade. Tako, primjerice, da bi se mogli utvrditi dopušteni gubici u procesu odmrzavanja, potrebno je imati količinsku evidenciju namirnica po vrstama prije zamrzavanja i nakon odmrzavanja.

Manjak, prema Odluci Gospodarske i Obrtničke komore, može se utvrđivati:

- neposredno nakon nastajanja
- izvanrednim popisom robe
- redovitim popisom robe odnosno na drugi način utvrđen aktom fizičke odnosno pravne osobe.

Manjak se utvrđuje zapisnikom, koji sastavlja fizička odnosno pravna osoba ugostitelj kod koje je nastao kalo, rastep, kvar i lom.

Sukladno članku 56. Općeg poreznog zakona,[13] ugostitelji, kao i drugi porezni obveznici dužni su krajem poslovne godine i u slučajevima promjene cijena dobara ili poreznih stopa, ako je to bitno za oporezivanje te kod statusnih promjena i otvaranja postupka stečaja i likvidacije, popisati imovinu i obaveze te utvrditi viškove i manjkove. Porezni tretman manjkova određuju Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Zakon o porezu na dohodak i Zakon o porezu na dobit s pripadajućim podzakonskim propisima.

---

[1] *Nar. nov., br. 138/06, 152/08, 43/09 i 88/10.*

[2] *Članak 19. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.*

[3] *Nar. nov., br. 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10.*

[4] *Nar. nov., br.109/07.*

[5] *Nar. nov., br. 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 76/00, 48/04, 82/04, 90/05, 76/07, 87/09 i 94/09.*

[6] *Nar. nov., br. 95/05, 96/06, 68/07, 146/08, 2/09, 9/09, 146/09, 123/10 i 114/11.*

[7] *Nar. nov., br. 177/04, 73/08, 80/10.*

[8] *Članak 9. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.*

[9] *Članak 45. stavak 1. točka 4. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti.*

[10] *Zakon o mjeriteljstvu (Nar. nov., br. 163/03, 194/03 i 111/07).*

[11] *Nar. nov., br. 72/99.*

[12] *Nar. nov., br. 101/04.*

[13] *Nar. nov., br. 147/08 i 18/11.*

Nastavak na 8. stranici

Oporezivanje ugostiteljske djelatnosti

Nastavak sa 7. stranice

Prema odredbi članka 11. stavak 2. Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost,[14] manjkovi dobara za koje se ne tereti odgovorna osoba smatraju se izuzimanjem dobara u nepoduzetničke svrhe i podliježu oporezivanju, osim kala, rastepa, kvara i loma, a najviše do visine utvrđene odlukom Gospodarske i Obrtničke komore i manjkova dobara nastalih djelovanjem više sile. Manjkovima zbog više sile, u smislu Pravilnika o PDV-u, razumijevaju se manjkovi (štete) od elementarnih nepogoda (poplava, požar, potres i dr.), ratnih razaranja i provalnih krađa, do visine utvrđene na temelju očevidnika nadležnog tijela za procjenu šteta.

Tehnološki manjak nastao u procesu proizvodnje smatra se porezno priznatim manjkom do visine utvrđene normativima prema vrsti djelatnosti odnosno do visine utvrđene zakonima o posebnim porezima odnosno trošarinama za proizvode koji podliježu plaćanju tih poreza. Normativi mogu biti utvrđeni od strane poduzetnika ili strukovne grupacije, a ako ih nema, utvrđuje ih Porezna uprava procjenom na temelju međuovisnosti između prihoda i rashoda (primitaka i izdataka) putem normativa utroška materijala, energije, rada i drugih proizvodnih čimbenika.

Manjak dobara zbog neodgovarajuće kvalitete, proteka roka trajanja, kala, rastepa, loma i kvara iznad visine utvrđene prema stavku 2. članka 11., može se priznati ako je pri utvrđivanju činjeničnog stanja prisutan ovlašteni službenik Porezne uprave ili ako porezni obveznik raspolaže odgovarajućom dokumentacijom nadležnih tijela ili institucija o količini i vrsti preuzetih dobara koja su dana na zbrinjavanje ili uništenje[15].

Kod ugostitelja trgovačkih društava i obrtnika utvrđeni manjkovi, kalo, rasip, kvar i lom, iznad visine utvrđene aktom nadležne komore oporezuje se PDV-om (smatra se izuzimanjem dobara u nepoduzetničke svrhe - članak 11. stavak 2. Pravilnika o PDV-u). Osnovica za izuzimanje dobara, sukladno članku 8. stavak 6. Zakona o PDV-u te članku 54. stavak 3. i 4. Pravilnika o PDV-u, tržišna je cijena pod kojom se smatra cijena nove nabave uvećana odnosno neto nabavna cijena uvećana za zavisne troškove nabave, što znači da je osnovica za PDV nabavna cijena iz kalkulacije hrane, pića, napitaka i drugih ugostiteljskih dobara. Izuzimanje dobara u nepoduzetničke svrhe, sukladno članku 3. stavak 5. Zakona o PDV-u, smatra se isporukom uz naknadu koja podliježe oporezivanju ako je za ta dobra u cijelosti ili djelomično mogao biti iskorišten odbitak pretporeza. U tom slučaju porezna obveza nastaje istekom obračunskog razdoblja u kojemu su dobra izuzeta[16].

Manjak dobara zbog neodgovarajuće kvalitete, proteka roka trajanja, kala, rastepa, kvara i loma iznad visine utvrđene Odlukom, odnosno iznad visine utvrđene očevidnikom nadležnog tijela za procjenu štete zbog više sile (elementarne nepogode, ratna razaranja i provalne krađe), sukladno članku 11. stavak 4. Pravilnika o PDV-u, **može se priznati ako je pri utvrđivanju činjeničnog stanja prisutan ovlašteni djelatnik Porezne uprave ili ako porezni obveznik raspolaže odgovarajućom dokumentacijom nadležnih tijela ili institucija o količini i vrsti preuzetih dobara koja su dana na zbrinjavanje ili uništenje[17].**

[14] *Nar. nov., br. 149/09 i 89/11.*

[15] *Članak 11. Pravilnika o PDV-u.*

[16] *Članak 48. Pravilnika o PDV-u.*

7. Izdavanje računa

Obveza izdavanja računa ugostitelja proizlazi i iz članka 9. stavak 1. točka 6. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, prema kojem je ugostitelj dužan izdati gostu račun za svaku pruženu ugostiteljsku uslugu, s naznakom vrste, količine i cijene pruženih usluga. Neizdavanje računa, prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti, smatra se prekršajem, za što je, u članku 45. stavak 1. točka 6., predviđena novčana kazna od 5.000,00 do 100.000,00 kuna.

U računovodstvenom i poreznom smislu, račun služi kao isprava za knjiženje pa u slučaju neizdavanja računa zapravo ne postoji odgovarajući dokument za iskazivanje prihoda/rashoda u poslovnim knjigama davatelja i primatelja tih usluga.

Ugostitelji trgovačka društva i obrtnici koji su obveznici PDV-a, dužni su ispostaviti račun propisanog sadržaja, prema Zakonu o PDV-u. U smislu Zakona o PDV-u, račun je svaka isprava prema kojoj porezni obveznik ili osoba kojoj on nalazi, obračunava isporučena dobra i obavljene usluge, bez obzira na to kako se tu ispravu naziva u poslovnom prometu.

Obveza izdavanja računa obrtnika koji nisu obveznici PDV-a, proizlazi iz članka 23. stavak 4. Zakona o porezu na dohodak, u kojem se navodi: *»za svaku prodaju, odnosno obavljenu uslugu, mora se izdati račun«*, koji prema članku 38. stavak 7. Pravilnika o porezu na dohodak, obvezno sadrži podatke o izdavatelju (naziv i podatke o vlasniku odnosno nositelju djelatnosti, a osobito ime i prezime, osobni identifikacijski broj, adresu prebivališta ili uobičajenog boravišta), o poslovnoj jedinici ako je promet ostvaren preko poslovne jedinice, datumu izdavanja računa, broju računa, nazivu robe ili usluge, jediničnoj cijeni i ukupnom iznosu računa, a ispostavlja ih se najmanje u dva primjerka, od kojih se jedan uručuje korisniku usluge, a drugi služi izdavatelju kao isprava za knjiženje. Računom se smatraju i potvrdnice iz naplatnih uređaja, pod uvjetom da sadrže navedene podatke.

8. Obračun PDV-a

Ugostitelji trgovačka društva, kao i ugostitelji obrtnici koji na temelju članka 2. Zakona o porezu na dobit, prema vlastitom izboru ili po sili zakona, postanu obveznici poreza na dobit, obračunavaju porez na dodanu vrijednost prema izdanim računima (čl. 17. st. 1. Zakona), a porezna obveza za obavljene usluge nastaje istekom obračunskog razdoblja iz članka 16. stavak 2. Zakona (mjesečna ili tromjesečna) u kojem su obavljene.

[17] *U svezi sa praktičnom primjenom ovoga članka očitovalo se Ministarstvo financija u mišljenju KLASA: 410-19/00-01/237 od 6. prosinca 2000. godine: »Bitno je naglasiti da se manjak dobara zbog neodgovarajuće kvalitete u skladu s odredbama članka 25. stavak 4. Pravilnika o PDV-u može porezno priznati samo ako su ta dobra uništena i ako je pri utvrđivanju činjeničnog stanja prisutan ovlašteni djelatnik Porezne uprave. Prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja ovlašteni djelatnik Porezne uprave prisustvuje uništenju robe koja je neodgovarajuće kvalitete. Porezni obveznik može, međutim, službeniku Porezne uprave predočiti odgovarajuću dokumentaciju drugih nadležnih tijela (Državnog inspektorata – Tržišne inspekcije, Sanitarne inspekcije, Veterinarske inspekcije ili drugih nadležnih tijela) o tome da je roba neodgovarajuće kvalitete odnosno da je uništena. U slučajevima kada se iz takve dokumentacije nedvojbeno može utvrditi da je roba takve kvalitete da se ne može isporučiti ili uzeti za vlastitu potrošnju te da u tom slučaju prisustvo ovlaštenog djelatnika Porezne uprave uništenju, radi ekonomičnosti postupka, nije neophodno, može se porezno priznati manjak nastao zbog neodgovarajuće kvalitete. Ako nema dokaza da je roba neodgovarajuće kvalitete uništena (spaljivanjem, izlijevanjem, uništavanjem kemijskim procesima i na druge načine) ne mogu se primijeniti odredbe članka 25. stavak 4. Pravilnika o PDV-u. Manjkovi dobara za koje se ne tereti odgovorna osoba smatraju se vlastitom potrošnjom poduzetnika i podliježu oporezivanju na temelju odredbi članka 25. stavak 2. Pravilnika o PDV-u.« Napominjemo da se ovo mišljenje može na istovjetan način primijeniti i na članak 11. stavak 4. Pravilnika o PDV-u.*

Za ugostitelje obveznike poreza na dohodak, obveza PDV-a za sve usluge naplaćene tijekom obračunskog razdoblja, nastaje nakon isteka toga razdoblja.

Obračunska su razdoblja od prvoga do posljednjeg dana u mjesecu. Iznimno, za ugostitelje čija je vrijednost usluga, uključivši PDV, u prethodnoj godini bila manja od 300.000,00 kuna, obračunska su razdoblja od prvoga do posljednjeg dana u tromjesečju ili, prema vlastitoj odluci od prvoga do posljednjeg dana u mjesecu.

9. Obračun i plaćanje poreza na potrošnju

Plaćanje poreza na potrošnju uređeno je odredbama članaka od 31. do 36. Zakona o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave[18]. Porez na potrošnju plaća se na potrošnju alkoholnih pića (vinjak, rakiju i žestoka pića), prirodnih vina, specijalnih vina, piva i bezalkoholnih pića u ugostiteljskim objektima.

Obveznik poreza na potrošnju je pravna i fizička osoba koja pruža ugostiteljske usluge. Stopu poreza na potrošnju propisuje grad odnosno općina, a stopa ne može biti veća od 3% od osnovice na koju se plaća taj porez.

Osnovica za obračun poreza na potrošnju je prodajna cijena pića koje se proda u ugostiteljskim objektima. Kako je prema odredbama članka 8. stavak 1. Zakona i članka 51. stavak 1. Pravilnika o PDV-u osnovica poreza na dodanu vrijednost naknada za isporučena dobra ili obavljene usluge, osim poreza na dodanu vrijednost, tako u smislu tih propisa **osnovicu poreza na potrošnju čini prodajna cijena pića koje se proda u ugostiteljskom objektu, u koju nije uključen porez na dodanu vrijednost.** O osnovici za obračun poreza na potrošnju u više se navrata očitovalo Ministarstvo financija svojim mišljenjem (KLASA: 410-19/98-01 od 12. siječnja 1998.; KLASA: 410-01/01-01/945 od 12. studenoga 2001. godine).

Ako se PDV i porez na potrošnju izračunavaju iz ostvarenog prometa, treba koristiti preračunane stope koje se izračunavaju prema sljedećoj formuli:

$$\text{Preračunana stopa za izračun PDV-a i poreza na potrošnju} = \frac{100 \times \text{stopa (PDV-a ili por. na potrošnju)}}{100 + (\text{stopa PDV-a} + \text{stopa por. na potrošnju})}$$

Ako je u cijeni sadržan porez na potrošnju u visini 3%, **preračunana stopa za PDV je 18,25397%** ((100x23)/(100+26)), a **za porez na potrošnju 2,38095%** ((100x3)/(100+26)).

Dakle, ako je porez na potrošnju 3% i ako se obračunava na poreznu osnovicu u koju nije uključen porez na dodanu vrijednost, tada je preračunana stopa po kojoj će se iz ukupne prodajne cijene izračunati porez na potrošnju 2,38095%, a preračunana stopa poreza na dodanu vrijednost koja se primjenjuje na ukupnu prodajnu cijenu 18,25397%. Ako se iz ukupne prodajne cijene preračunanom stopom od 2,380952% izračuna porez na potrošnju i taj iznos odbije od ukupne prodajne cijene, porez na dodanu vrijednost izračunat će se primjenom preračunane porezne stope od 18,6992% na osnovicu – prodajnu cijenu iz koje je isključen porez na potrošnju.

Ugostitelj koji nije obveznik PDV-a iz gotovinskog prometa porez na potrošnju izračunava prema sljedećoj formuli:

$$\text{Preračunana stopa poreza na potrošnju} = \frac{100 \times \text{stopa poreza na potrošnju}}{100 + \text{stopa poreza na potrošnju}}$$

Za ispravno utvrđivanje obveze poreza na potrošnju i poreza na dodanu vrijednost, porezni obveznik – ugostitelj mora u poreznoj evidenciji osigurati podatke o prometu koji podliježe porezu na potrošnju i podatke o ostalom prometu.

Primjer:

Promet od utrška blagajne ugostiteljskog obrta „MM" iznosio je, 15. listopada 2011. godin,e ukupno 12.000,00 kuna.

Prema podacima iz registar kase i analitičkih evidencija, utvrđeno je da se ostvareni promet sastoji od prodaje:

-	*alkoholnog i bezalkoholnog pića*	*5.200,00*
-	*ostalog (hrana, kava, napici)*	*6.800,00*
Ukupno:		*12.000,00*

Obračun PDV-a i poreza na potrošnju primjenom preračunanih stopa:

5.200,00 x 18,254%	=	949,21 PDV
5.200,00 x 2,381%	=	123,81 3% porez na potrošnju
6.800,00 x 18,6992	=	1.271,55 PDV
Ukupno PDV:		2.220,76
Ukupno potrošnja:		123,81

Obveznik poreza na potrošnju dužan je podnijeti mjesečno izvješće o obračunanom i uplaćenom porezu na potrošnju na obrascu PP-MI-PO, kako je to predviđeno Uputom Ministarstva financija, Porezne uprave KLASA: 410-01/94-01-436 od 9. ožujka 1994. godine. Rokovi predaje prijave i plaćanje poreza na potrošnju vezani su uz rokove predaje prijave i plaćanje poreza na dodanu vrijednost, iz čega proizlazi da je rok podnošenja obrasca i plaćanje poreza do posljednjeg dana u tekućem mjesecu po proteku obračunskog razdoblja (mišljenje MF, KLASA: 410-19/98-01/09 od 12. siječnja 1998. i KLASA: 410-19/00-01/653 od 22. rujna 2000.).

Porez na potrošnju uplaćuje se u korist žiro-računa proračuna grada-općine u kojem posluje ugostiteljski objekt, neovisno o tome gdje je sjedište društva ili obrta.

[18] *Nar. nov., br. 117/93, 69/97, 33/00, 73/00, 127/00, 59/01, 107/01, 150/02, 147/03, 132/06 i 73/08.*

Pravni položaj zaklada koje osnivaju vjerske zajednice

dr. sc. ROBERT PEČEK, Zagreb

Pravni položaj vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj uređen je Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica (Nar. nov., br. 83/02). Međutim, tim Zakonom nije do kraja uređen status i djelovanje crkvenih zaklada i fundacija, odnosno zadužbina koje su osnovane prema prijašnjim propisima, a koje i danas djeluju, tj. prestale su djelovati u razdoblju prije nastanka samostalne Republike Hrvatske.

1. Pojam, uređenje i djelovanje vjerske zajednice

Člankom 1. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica (u nastavku teksta: Zakon) propisano je da su crkva ili vjerska zajednica drukčijeg naziva (u nastavku teksta: vjerska zajednica), u smislu tog Zakona, zajednice fizičkih osoba koje ostvaruju slobodu vjeroispovijedi jednakim javnim obavljanjem vjerskih obreda i drugim očitovanjima svoje vjere, upisana u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj (u nastavku teksta: Evidencija). Člankom 2. tog Zakona određeno je da vjerske zajednice samostalno i slobodno određuju unutarnju organizaciju; tijela upravljanja, njihovu hijerarhiju i nadležnosti; tijela i osobe koje predstavljaju vjersku zajednicu i njezine organizacijske oblike; sadržaj i način očitovanja vjere; održavanje veza sa svojom središnjicom i drugim vjerskim zajednicama; udruživanje s drugim vjerskim zajednicama; i druga pitanja svoga djelovanja u skladu s Ustavom Republike Hrvatske. Vjerska zajednica ne smije djelovati sa sadržajem i načinom obavljanja vjerskih obreda i drugih očitovanja vjere koji su protivni pravnom poretku, javnom moralu ili na štetu života i zdravlja ili drugih prava i sloboda njezinih vjernika i drugih građana (čl. 4. Zakona). Člankom 5. i 29. Zakona određeno je da su se vjerske zajednice, koje djeluju kao pravne osobe u Republici Hrvatskoj na dan stupanja na snagu toga Zakona (Zakon je stupio na snagu 24. srpanj 2002.), dužne upisati u navedenu Evidenciju u roku šest mjeseci od stupanja na snagu tog Zakona.

O jednoj situaciji u svezi s imovinom vjerskih zajednica, Ustavni sud Republike Hrvatske je odlučivao u Odluci, broj: U-III-3356/2011 od 8. prosinca 2011., u kojoj je odbijena ustavna tužba jedne biskupije, sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, u odnosu na imovinu zaklade koju su osnovali biskupi te biskupije još u 18. stoljeću.

2. Navodi ustavne tužbe

Osporenim drugostupanjskim rješenjem odbačena je žalba podnositeljice - jedne katoličke biskupije, izjavljene protiv rješenja zemljišnoknjižnog suda o uknjižbi prava vlasništva Republike Hrvatske na nekretnini koja se vodila kao vlasništvo vjerske zaklade.

Podnositeljica u ustavnoj tužbi ističe da su u provedenim postupcima pogrešno primijenjene odredbe materijalnog i postupovnog prava. Ističe kako smatra da je ona isključivi i jedini pravni slijednik bivše D. zaklade Z. u . na svim nekretninama ove Zaklade pa i na ovim nekretninama u k.o. B. koje su predmet prvostupanjskog rješenja. Sam naziv D. (Biskupska) Zaklada znači da je riječ o crkvenoj zakladi, a nikako državnoj zakladi, odnosno zakladi RH. Da je tome tako Ustavnom sudu se dostavljaju preslici isprava (kojih je u arhivi Z. n. mnogo, ali se za potrebe ovog spisa dostavlja samo nekoliko isprava o raspolaganjima imovinom zaklade iz različitih vremenskih razdoblja). Nadalje, podnositeljica upućuje na Odluku Ustavnog suda, broj: U-III-4856/2010 od 16. ožujka 2011., kojom je usvojena prijašnja ustavna tužba podnositeljice i ukinuto rješenje Županijskog suda u Z. od 3. rujna 2010. i predmet vraćen na ponovni postupak Županijskom sudu u Z. Smatra da se radi o gotovo identičnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji jer se i tamo radilo o imovini iste Zaklade.

Navodi da prema Ugovoru o pravnim pitanjima između Svete Stolice i Republike Hrvatske (Nar. nov. - MU, br. 3/97) *»u nadležnosti je crkvenih vlasti da mogu osnivati, mijenjati, dokidati ili priznavati crkvene pravne osobe, prema odredbama Kanonskog prava.«*

Na kraju podnositeljica navodi da je posve sigurna da zemljišnoknjižni sud nije, u konkretnom slučaju, niti jednim propisom ovlašten brisati Zakladu, a upisivati RH na prijedlog Državnog odvjetništva. To bi odvjetništvo moglo, ako se uzda u pravilnost svog tumačenja mjerodavnih propisa, jedino u parničnom postupku pokušati ishoditi presudu (tabularnu ispravu) radi upisa RH kao vlasnika predmetnih nekretnina.

3. Stajališta nadležnih sudova

Uvidom u spis Općinskog suda u Z. utvrđeno je da je drugostupanjskim rješenjem odbačena žalba podnositeljice kao nedopuštena, izjavljena protiv prvostupanjskog rješenja kojim je usvojen prijedlog za uknjižbu prava vlasništva Republike Hrvatske na poljoprivrednom zemljištu u k.o. L. To je rješenje doneseno nakon što je prethodno rješenje istog suda od 3. rujna 2010. ukinuto Odlukom Ustavnog suda, broj: U-III-4856/2010.

Nakon toga, Županijski sud u Zadru donio je osporeno rješenje, u kojemu, između ostalog, navodi: »*Prema odredbi članka 91. stavak 1. Zakona o zemljišnim knjigama (Nar. nov., br. 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07 i 152/08 – u nastavku teksta: ZZK) propisano je da zemljišnoknjižni sud postupa prema pravilima izvanparničnog postupka, a podredno parničnog postupka ako zakonom nije što drugo određeno.(...) Žalba je nedopuštena ako je žalbu podnijela osoba koja nije ovlaštena za podnošenje žalbe, ili osoba koja se odrekla ili je odustala od žalbe, ili ako osoba koja je podnijela žalbu nema pravnog interesa za podnošenje žalbe (čl. 358. st. 3. ZPP-a).(...). U izjavljenoj žalbi protiv pobijanog rješenja Z. nadbiskupija navodi da žalbu podnosi kao zakonski zastupnik D. Zaklade Z. u Z.*

Prema članku 10. stavak 2. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, koji se primjenjuje sukladno Zakonu o potvrđivanju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (Nar. nov., br. 3/97), pravne osobe iz stavka 1. ovoga članka (crkvene pravne osobe) mogu osnivati zaklade, a djelatnost tih zaklada, s obzirom na građanske učinke, ravna se prema odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske. Osnivanje, ustrojstvo, djelatnost i prestanak zaklada i fundacija, te nadzor nad njihovim radom uređeno je Zakonom o zakladama i fundacijama (Nar. nov., br. 36/95 i 64/01). Odredbom članka 2. stavak 1. i 7. tog Zakona propisano je da je, u smislu tog Zakona, zaklada imovina namijenjena da sama, odnosno prihodima što ih stječe, trajno služi ostvarivanju neke općekorisne ili dobrotvorne svrhe, te da su zaklade i fundacije pravne osobe.(...)

Prije svega, Z. n. nije dokazala da je D. Zaklada Z. u Z. podnijela u zakonskom roku spomenuti zahtjev za upis u zakladni upisnik, pa slijedom toga da ona uopće postoji.(...) Zemljišnoknjižni postupak strogo je formalni postupak tako da zemljišnoknjižni sud i o postojanju zemljišnoknjižne legitimacije također odlučuje isključivo na temelju priložene dokumentacije, pri čemu priznavanje aktivne legitimacije žaliteljice u nekim prvostupanjskim zemljišnoknjižnim postupcima ili, pak, upravnim postupcima, ne bi moglo obvezivati kao ispravan, ovaj drugostupanjski sud (čl. 124. st. 2. ZZK-a) ni u smislu odredaba Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine (Nar. nov., br. 92/96, 92/99, 80/02 i 81/02 – u nastavku teksta: Zakon o naknadi) temeljem kojeg su prekluzivni rokovi za povrat imovine pod pretpostavkama tog Zakona istekli još 30. lipnja 1997., (...) koji Zakon je temelj povrata u smislu članka 2. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima (Nar. nov. - MU, br. 18/98 i 13/03 - u nastavku teksta: Ugovor), (...)

Budući da Z. n. u žalbi ničim nije dokazala da je zakonski zastupnik D. Zaklade Z., a podredno ni da je njezina pravna sljednica, pa time i ovlaštena na izjavljivanje žalbe, žalbu je trebalo odbaciti, pa je temeljem članka 380. točka 1. ZPP-a u vezi s člankom 91. stavak 1. ZZK-a i sukladno čl. 127. st. 1. ZZK odlučeno kao u izreci ovog rješenja, a ta odluka nema značenje presuđene stvari, jer se može (uspješno) podnijeti novi prijedlog kad se prilože sve potrebne (tabularne) isprave.(...)

*To se pitanje[1] doista pojavilo nakon što su žalbe odbijene kao neosnovane, kao u predmetu pod brojem Gž-958/07, koji se spominje u ukidnoj Odluci Ustavnog suda, broj: U-III-3010/2010 od 9. prosinca 2010., kao ključni razlog ukidanja prijašnje odluke, s obzirom na to da su odluke bile utemeljene na dugogodišnjem pravnom motrištu ovog suda, izraženog u presudi od 6. kolovoza 1998., poslovni broj Gž-80/96, da je Republika Hrvatska pravna sljednica bivših zaklada i legitimirana u parnicama u kojima je bio istaknut materijalnopravni prigovor, sukladno našem tumačenju odredaba članka 3. stavak 1. točka c) i članka 18. stavak 1. Zakona o provođenju agrarne reforme i kolonizacije na području Narodne Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 111/47 i 25/58) tako da su **zakladama,** bez obzira na to jesu li bile svjetovne ili crkvene, **oduzeti** ex lege svi zemljišni posjedi, za razliku od crkvi, samostana i crkvenih ustanova (u što ne ulaze i zaklade, jer se ne spominju u članku 18. stavak 1. kao u članku 3. stavak 1. točka c) Zakona), kojima je, pak, ostavljen agrarni maksimum od 10 ha. (...)«.*

4. Stajalište Ustavnog suda

Podrobno razmotrivši navedeno obrazloženje osporenog rješenja, Ustavni sud prihvaća obrazloženje Županijskog suda u Z. Taj je sud novim rješenjem obrazložio svoju odluku o odbacivanju žalbe te je u zemljišnoknjižnom postupku utvrdio da podnositeljica nema formalnopravnu ovlast za zastupanje Zaklade, koja je upisana kao dosadašnja vlasnica predmetne nekretnine.

Stoga, Ustavni sud ocjenjuje da takvim, obrazloženim stajalištem Županijskog suda u Z. nije došlo do povrede prava na pravično suđenje, koje je zajamčeno člankom 29. stavak 1. Ustava.

5. Zaključna razmatranja

Iz navedene odluke, kao i iz rješenja Županijskog suda u Z., proizlazi da se u svakom slučaju vjerske zajednice moraju upisati u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, navedenu u članku 1. Zakona. Ako postojeće vjerske zajednice žele osnovati zakladu, fundaciju, trgovačko društvo ili sl., pravne su ih osobe dužne upisati u upisnike koji su propisani Zakonom o zakladama i Zakonom o trgovačkim društvima. Bez takvog upisa nema dokaza da neka zaklada ili trgovačko društvo koje je osnovala vjerska zajednica, postoje, te im se ne može u pravnom prometu priznati pravna osobnost, odnosno mogućnost da djeluju i da sklapaju pravne posljedice, pa i da stječu i štite svoje vlasništvo.

Stoga je posebno bitno provjeriti u odgovarajućem upisniku ili registru, postoji li kakva zaklada ili trgovačko društvo, prije nego što se protiv takve pravne osobe pokreće kakav postupak, a sve u svrhu odgovarajuće zaštite prava tih pravnih osoba.

Također je bitno zaključiti da se na prije upisane zaklade, koje su osnovale vjerske zajednice, primjenjuje važeće pravno uređenje koje je vrijedilo i vrijedi u Republici Hrvatskoj glede njihovog statusa, mogućnosti djelovanja i poslovanja. Na njih se ne primjenjuju interni propisi same vjerske zajednice, u što ulaze i odredbe kanonskog prava, u konkretnom slučaju. Dakle, u javnopravnim odnosima koje uređuju državni propisi, nema mogućnosti primjene internih propisa vjerske zajednice, neovisno o postojanju međudržavnih ugovora, jer se njima ne mijenja navedeno temeljno pravilo djelovanja pravnog sustava Republike Hrvatske, koje se jednako primjenjuje na sve pravne osobe, uključivo i one koje osnivaju vjerske zajednice.

[1] *Dosljednosti sudske prakse istog županijskog suda (nap. aut.).*

obvezno pravo

Pravilo o zastari iz članka 233. Zakona o obveznim

dr. sc. GABRIJELA MIHELČIĆ, docentica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

Člankom 233. Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05, 41/08 i 125/11) propisan je poseban zastarni rok za tražbine utvrđene pravomoćnim sudskim odlukama ili nagodbama zaključenim pred sudom, odlukama drugih nadležnih tijela javne vlasti ili nagodbama pred njima zaključenim te javnobilježničkim aktima. Taj rok iznosi deset godina. U članku razmatramo odnos te odredbe i odredbe Općeg poreznog zakona (Nar. nov., br. 147/08 i 18/11) koje reguliraju zastaru na nešto drukčiji način, zbog čega se postavlja pitanje koji propis valja primijeniti.

I. Uvod

Prema doktrinarnoj definiciji, zastara je gubitak zahtjeva zbog neizvršavanja sadržaja subjektivnog imovinskog prava kroz određeno vrijeme[1].Pozitivnopravno određenje pojma zastare sadržano je u članku 214. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima koji određuje da zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze.[2] Pravo zahtijevati ispunjenje obveze, gubi vjerovnik kad prođe tzv. zastarni rok ili vrijeme zastare. Zastarni rokovi u hrvatskom su pravu uređeni kao: a) opći i b) posebni. Među posebnim rokovima, koji su najčešće kraći od općeg zastarnog roka, zanimljiv je onaj iz članka 233. ZOO-a. Taj je zastarni rok iznimka od pravila da su posebni rokovi kraći od općeg zastarnog roka. On je dulji od općeg zastarnog roka i iznosi deset godina. Pravilo iz članka 233. ZOO-a uređuje posebni zastarni rok tražbina, utvrđenih odgovarajućim odlukama sudova ili drugih nadležnih tijela.

Prema stavku 1. članak 233. ZOO-a, sve tražbine utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom ili odlukom drugog nadležnog tijela javne vlasti ili nagodbom pred sudom ili drugim nadležnim tijelom, odnosno javnobilježničkim aktom, zastarijevaju za deset godina. Kao posebno pravilo o duljini zastarnog roka, to pravilo vrijedi za zastaru svih tražbina utvrđenih pred sudom ili drugim nadležnim tijelom, pa i onda kad Zakon predviđa kraći rok zastare tih tražbina. Je li tako i kad je riječ o tražbinama s naslova poreza (poreznim tražbinama) u odnosu na koje je nastupila apsolutna porezna zastara?

Poreznu zastaru, kao poseban pravni institut uređuju pravila članka 94.-96. Općeg poreznog zakona.[3] Riječ je o svega tri zakonske odredbe kojima su uređena samo neka pitanja vezana uz poreznu zastaru. Stoga je, za sve drugo u svezi s poreznom zastarom, zakonodavac u članku 94. stavak 9. OPZ-a uputio na supsidijarnu primjenu pravila ZOO-a koja uređuju materijalnopravnu zastaru (čl. 214.-246. ZOO-a). Pravila iz članka 94.-96. OPZ-a posebna su pravila, dok su pravila ZOO-a opća pravila. Njihov se međusobni odnos prosuđuje prema pravilu *lex specialis derogat legi generali.*[4, 5]

Pitanje odnosa posebnih i općih pravila posebno je važno kad se ima na umu da je porezna zastara poseban pravni institut koji se razlikuje od materijalne zastare. Temeljna i najvažnija razlika sastoji se u tomu što postoji tzv. apsolutna porezna zastara. Apsolutnu materijalnu zastaru pravila ZOO-a ne poznaju. Pravni je učinak apsolutne porezne zastare (čl. 96. OPZ-a) da nastupom takve vrste zastare prestaje porezna tražbina. Dakle, ne samo zahtjev kao kod materijalne zastare, odnosno dopuštenost prisilnog ostvarenja tražbine (utuženja, namirenja, osiguranja), već tražbina kao takva. Takav pravni učinak materijalna zastara nema. Njome, kako je rečeno, prestaje samo pravo zahtijevati ispunjenje tražbine, no sama tražbina ne prestaje nego se pretvara u tzv. naturalnu tražbinu.

U kakvoj je korelaciji pravilo iz članka 233. ZOO-a prema nastupu apsolutne porezne zastare? Odnosno, vrijedi li to pravilo za porezne tražbine u odnosu na koje je nastupila apsolutna porezna zastara?

Svrha je rada pokazati pravilnost tvrdnje prema kojoj se pravilo iz članka 233. ZOO-a ne može primijeniti u odnosu na porezne tražbine za koje je nastupila apsolutna porezna zastara. U tu će se svrhu promatrati institut porezne zastare u mjeri potrebnoj za razumijevanje pravne prirode instituta, te njegova korelacija s materijalnom zastarom. Takav bi pristup trebao omogućiti da se utvrde implikacije pravila iz članka 233. ZOO-a na poreznu zastaru, posebice onu apsolutnu.[6]

II. Zastarni rokovi tražbina prema članku 233. ZOO-a

Pitanje zastare tražbina utvrđenih pred sudom ili drugim nadležnim tijelom uređeno je, spominjanim, člankom 233. ZOO-a. Rečeno je da tražbine utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom ili odlukom drugog nadležnog tijela javne vlasti ili nagodbom pred sudom ili drugim nadležnim tijelom, odnosno javnobilježničkim aktom, zastarijevaju za deset godina. To vrijedi i za tražbine za koje Zakon inače predviđa kraći zastarni rok.[7]

Dakle, posebni desetogodišnji zastarni rok vrijedit će pod pretpostavkom da je riječ o zastari tražbina koje su utvrđene: a) pravomoćnim sudskim odlukama ili nagodbama sklopljenim pred sudom, b) pravomoćnim odlukama drugih nadležnih tijela javne vlasti ili nagodbama pred njima sklopljenima, te c) javnobilježničkim aktima. To pravilo o duljini posebnog zastarnog roka specifično je u odnosu na druga pravila kojima su uređeni zastarni rokovi. Osim već navedene činjenice da se njime predviđa dulji posebni rok, pažnju pobuđuje i kriterij kojim se poslužio zakonodavac prilikom uređenja roka. Naime, zakonodavac, najčešće, zastarne rokove i njihovu duljinu uređuje s obzirom na to o kojoj se vrsti tražbine radi. Tako su predviđeni, primjerice, posebni rokovi za tražbine s naslova naknade štete, ugovora o osiguranju, i sl. U ovom je slučaju taj kriterij razgraničenja napušten. Duljina zastarnog roka nije u svezi s tim o kojoj se vrsti tražbine radi. Pravilo vrijedi za sve vrste tražbina, uz pretpostavku da su utvrđene odgovarajućim ispravama. Koje su to isprave i kojim svojstvima trebaju udovoljiti, navodi se u članku 233. ZOO-a.

Za primjenu pravila iz članka 233. ZOO-a o desetogodišnjem posebnom zastarnom roku tražbina utvrđenih u navedenim odlukama (nagodbama) nije potrebno da su one stekle svojstvo ovršnosti. Izrijekom je, naime, određeno samo da trebaju biti pravomoćne. No, iako zahtjev ovršnosti ne proizlazi iz slova zakona, u praksi i doktrini upravo se uz nastup ovršnosti veže početak tijeka zastarnog roka (o čemu više *infra*). Kad je riječ o javnobilježničkim ispravama, pravilo govori samo o javnobilježničkim aktima, kao ispravama podobnim da se za zastaru tražbina koje su u njima utvrđene primijeni desetogodišnji rok.

1. Početak tijeka zastare i nastup zastare

Klasično pitanje, u svezi s zastarnim rokovima, je pitanje od kada zastara počinje teći, odnosno kako je uređen početak tijeka zastare, te kada zastara nastupa. Pitanje nastupa zastare u ovom slučaju nije posebno sporno. Ona nastupa istekom desetogodišnjeg roka, pod određenim pretpostavkama, o kojima više poslije.

Složenije je i zahtjeva pažnju pitanje o početku tijeka zastarnog roka. Inače je to pitanje različito riješeno. U nekim je slučajevima pitanje od kada počinje teći zastara uređeno propisom. U nekim je slučajevima, pak, pravilo o tome kad počinje teći zastara kreirano u sudskoj praksi. Postoje, u nekim slučajevima, i teorijska gledišta. Slično je i s početkom tijeka zastarnog roka, predviđenog u članku 233. ZOO-a. Zakonodavac, naime, ništa ne govori o tome kako se računa početak tog roka.[8] Budući da je to pitanje vrlo važno, bilo bi ga korisno ubuduće zakonski urediti. *De lege lata,* u teoriji i sudskoj praksi, uz neke iznimke iz starije literature, stajališta su o tom pitanju uglavnom ujednačena. Polaze od toga je li riječ o tražbini utvrđenoj odlukom suda ili drugog nadležnog tijela javne vlasti ili nagodbom zaključenom pred sudom, odnosno tijelom javne vlasti.

Kad je riječ o početku tijeka zastarnog roka tražbina, utvrđenih pravomoćnim sudskim odlukama (i s njima, s obzirom na pravne učinke u svezi sa zastarom, izjednačenih odluka nadležnih tijela javne vlasti), smatra se da zastara počinje teći dan nakon proteka paricijskog roka.[9] *De facto,* onaj dan kad je pravomoćna sudska odluka postala ovršna (stekla svojstvo ovršnosti). Usamljena su stajališta prema kojima bi zastara počinjala teći drugi dan nakon što je presuda postala pravomoćna.[10]

Nešto je drukčiji slučaj s početkom tijeka zastarnog roka tražbina utvrđenih nagodbama pred sudovima (tijelima javne vlasti).[11] U pravilu, zastupa se stajalište prema kojem i u ovom slučaju zastara počinje teći dan nakon proteka paricijskog roka, ali pod pretpostavkom da je u nagodbi određen rok za dobrovoljno ispunjenje.[12] U slučaju da se nagodbom stranke nisu sporazumjele o roku za dobrovoljno ispunjenje, zastara počinje teći danom poslije dana kad je nagodba zaključena.[13]

Zastara nastupa nakon što istekne desetogodišnji rok, računajući od dana kad je počela teći. To vrijedi pod pretpostavkom da za trajanja zastarnog roka nije došlo do zakonom predviđenih razloga za zastoj, odnosno prekid zastare. Kad može doći do zastoja ili prekida zastare, uređeno je pravilima ZOO-a, među spomenutim člancima.[14] Prekid i zastoj zastare nisu teme ovoga članka i o njima se ne će govoriti. Vrijedi samo naglasiti temeljnu razliku između prekida i zastoja zastare koja se sastoji u tomu da

---

[1] *VUKOVIĆ, M., Opći dio građanskog prava, Knjiga II., Školska knjiga, Zagreb, 1960., str. 218-219. RASPOR, A., Zastara, Sistemski prikaz po Zakonu o obveznim odnosima i po drugim zakonima sa sudskom praksom, Informator, Zagreb, 1982., str. 1. KLARIĆ, P., VEDRIŠ, M., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 182. SLAKOPER, Z., GORENC, V., uz suradnju: BUKOVAC PUVAČA, M., Obvezno pravo, Opći dio, Novi informator, Zagreb, 2009., str. 141, dalje: SLAKOPER, et al., Obvezno. MOMČINOVIĆ, H. Zastara zahtjeva za naknadu nematerijalne štete, Hrvatska pravna revija, 2003., 3., str. 7-8.*

[2] *Nar. nov., br. 35/05, 41/08 i 125/11 - u nastavku teksta: ZOO.*

[3] *Nar. nov., br. 147/08 i 18/11 - u nastavku teksta: OPZ.*

[4] *Što znači da se za sva pitanja porezne zastare, ponajprije, primjenjuju pravila OPZ-a. Do primjene općih pravila može doći pod sljedećim pretpostavkama: a) kad posebnim pravilima OPZ-a neko pitanje u odnosu na poreznu zastaru nije uređeno i b) kad posebna pravila ne određuju drukčije. Pretpostavke se moraju kumulativno ispuniti. V. KONTREC, D., Utjecaj zastare tražbine na upisano založno pravo (hipoteku) u zemljišnoj knjizi, Nekretnine u pravnom prometu - aktualna pitanja zakonodavstva i pravne prakse, Inženjerski biro, Zagreb, 2008., str. 123.*

[5] *Kad je riječ o supsidijarnoj primjeni pravila ZOO-a na institut porezne zastare, valja biti oprezan. Naime, osim već navedenih pretpostavki koje se moraju kumulativno steći da bi došlo do primjene općih pravila, valja voditi računa o tome da primjena općih pravila ne bi bila u suprotnosti s pravnom prirodom instituta, uređenog posebnim pravilima. ŽUNIĆ KOVAČEVIĆ, N., Zastara - u primjeni građanskopravnih pravila u poreznom pravu i sudska praksa, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (1991.), vol. 30., br. 1., Rijeka, 2009., str. 691.*

[6] *Sve to je važno ima li se na umu brojnost postupaka radi prisilnog namirenja tražbina utvrđenih u ispravama koje se predviđaju u čl. 233. ZOO-a i čija se zastara određuje prema posebnom pravilu o desetogodišnjem zastarnom roku, predviđenom u tom članku. Naime, kad je riječ o brojnosti postupaka valja imati na umu: a) da je samim OPZ-om, u čl. 8. st. 2., određeno da se na druga javna davanja na odgovarajući način primjenjuju pravila OPZ-a, ako njime ili posebnim propisima nije uređeno drukčije, te b) da je niz pravila u drugim (posebnim) propisima koja upućuju na primjenu OPZ-a, pa time i na primjenu pravila kojima je u OPZ-u uređena porezna zastara. V. bilješku 24. i u njoj presudu Upravnog suda RH s drukčijim stajalištem.*

[7] *To pravilo dijelom korespondira s pravilom iz par. 14:202 Landovih načela (Načela europskog ugovornog prava, Principles of European Contract Law (III), u nastavku teksta: Landova načela ili PECL, u: LANDO, O., CLIVE, E., PRÜM, A., ZIMMERMANN, R., Principles of European Contract Law, Part III, Kluwer Law International, 1. ed., 2003.*

[8] *Redaktori PECL-a smatrali su svrhovitim urediti kada počinje teći zastara tražbine, utvrđene pravomoćnom sudskom odlukom, odnosno ispravom koja je prema pravnim učincima s njom izjednačena. Tako je u par.14:203 (3) PECL-a određeno da zastara tražbina utvrđenih tim ispravama počinje teći dana kad sudska odluka dobije svojstvo res iudicata, odnosno druga isprava postane ovršna, ali ne prije no što je dužnik mogao iskoristiti odgovarajuće lijekove.*

[9] *STANKOVIĆ, V., Zastarelost, u: Enciklopediji imovinskog prava i prava udruženog rada I.-III., T. III., Novinsko-izdavačka ustanova Službeni list SFRJ, Beograd, 1978., str. 962. RASPOR, A., op. cit., str. 25. ĆESIĆ, Z., GORENC, V., KAČER, H., MOMČINOVIĆ, H., PAVIĆ, D., PERKUŠIĆ, A., PEŠUTIĆ, A., SLAKOPER, Z., VIDOVIĆ, A., VUKMIR, B., Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRIF, Zagreb, 2005. u nastavku teksta: GORENC, et. al., Komentar., str. 320. BLAGOJEVIĆ, B., KRULJ, V., BLAGOJEVIĆ, B., KRULJ, V., Komentar Zakona o obligacionim odnosima, Savremena administracija, Beograd, 1980., str. 855. ERAKOVIĆ, A., Zastara potraživanja, Računovodstvo, revizija i financije, 2003., 3., str. 133-134.*

[10] *STANKOVIĆ, F., Zastara potraživanja, Informator, Zagreb, 1969., str. 99.*

[11] *Ističe se da se radi o samo takvim nagodbama kojima se uređuju obveznopravni odnosi. RASPOR, A., op. cit., str. 76.*

[12] *Ponovno Stanković smatra drukčije i navodi da bi zastara počinjala teći drugi dan nakon što je sačinjena. STANKOVIĆ, F., ibidem.*

[13] *RASPOR, A., op. cit., str. 25. BLAGOJEVIĆ, B., KRULJ, V., op. cit., str. 855.*

odnosima i korelacija s poreznom zastarom

nakon zastoja zastara nastavlja teći, a do zastoja proteklo se vrijeme uračunava u trajanje zastarnog roka. Kad dođe do prekida zastare, zastara počinje teći iznova. Vrijeme koje je proteklo prije prekida zastare ne uračunava se u trajanje zastarnog roka.

Izrijekom je predviđeno da desetogodišnji zastarni rok vrijedi za sve tražbine utvrđene u ispravama koje su označene u članku 233. ZOO-a, neovisno o tome što je za zastaru određenih tražbina predviđen kraći zastarni rok. A, kad se imaju na umu pravila o općem i posebnim zastarnim rokovima, gotovo da i nema slučaja da je za zastaru pojedinih tražbina predviđen dulji rok. Odnosno, gotovo nema tražbina za koje nije predviđen kraći zastarni rok. Stoga će to pravilo, najčešće, dovesti do toga da se produlje zastarni rokovi predviđeni za zastaru pojedine vrste tražbine.

2. Učinak odluke o stavljanju izvan snage pravomoćne odluke

Rečeno je da posebni zastarni rok iz članka 233. ZOO-a, vrijedi pod pretpostavkom da su tražbine utvrđene pravomoćnim sudskim odlukama (i s njima u ovom smislu izjednačenim ispravama). Što u slučaju kad, po izvanrednim pravnim lijekovima, pravomoćna sudska odluka bude stavljena izvan snage? Stanković, polazeći od tvrdnje da se u slučaju kad je pravomoćna sudska odluka stavljena izvan snage poništavaju i njezine pravne posljedice, smatra da zastara u smislu članka 233. stavak 1. ZOO-a ne bi niti počela teći. Radi čega bi za nastup zastare valjalo prosuditi je li postupak koji je prethodio odluci imao za posljedicu nastup prekida zastare.[15] Potpuno bi jednako bilo, zaključi li se prema analogiji, i kad je riječ o odluci drugog nadležnog tijela koja je stavljena izvan snage, odnosno u slučaju kad bi nagodba bila stavljena izvan snage.[16]

3. Povremene tražbine

Za cjelovitu analizu pravila iz članka 233. ZOO-a, treba imati na umu i njegov drugi stavak. On uređuje pitanje zastare povremenih tražbina koje proistječu iz isprava pobliže određenih u prvom stavku i dospijevaju ubuduće. Prema pravilu iz stavka 2. članak 233. ZOO-a, sve povremene tražbine koje proistječu iz takvih odluka ili nagodbi, odnosno javnobilježničkih akata i dospijevaju ubuduće, zastarijevaju u roku predviđenom za zastaru povremenih tražbina.

III. Određenje pravnog pojma porezne zastare (relativne i apsolutne)

Uvodno je rečeno da je porezna zastara poseban pravni institut. Na posebnu pravnu prirodu instituta upućuje više razloga. Porezna zastara ima neka obilježja jednaka onima koja odlikuju materijalnu zastaru. Ali, ima i ona koja je bitno razlikuju. Zato je važno shvatiti obilježja porezne zastare da bi se vidjele razlike u odnosu na materijalnu zastaru i razlozi radi kojih se pravila ZOO-a ne mogu nekritički primijeniti na poreznu zastaru.

U određenju pravnog pojma porezne zastare važno je pravilo o prestanku prava i obveza iz porezno-dužničkog odnosa, iz članka 24. OPZ-a.[17] Prema njemu, a kako se to predviđa i ZOO-om za materijalnu zastaru, određeno je da porezno-dužnički odnos prestaje, između ostalog, i zastarom (čl. 24. st. 2. OPZ-a). Porezni dužnik, načelno, može svoju obvezu ispuniti usprkos tome što je nastupila zastara.[18] To neupitno vrijedi kad je riječ o nastupu tzv. relativne porezne zastare. Pravila OPZ-a razlikuju i uređuju, naime, relativnu poreznu zastaru (koju nazivaju samo zastarom) i apsolutnu poreznu zastaru, koju tako i zovu.

Relativna porezna zastara uređena je člankom 94. OPZ-a. U njemu je određeno da istekom trogodišnjeg roka, računajući od dana kad je zastara počela teći[19], zastarijevaju sljedeća prava: a) poreznog tijela na utvrđenje porezne obveze i kamata, b) poreznog tijela na pokretanje postupka naplate poreza, kamata i troškova ovrhe, c) poreznog obveznika na povrat poreza, kamata i troškova ovrhe, te d) poreznog tijela na pokretanje prekršajnog postupka. Prava, odnosno ovlasti za koje se određuje da podliježu zastari protekom trogodišnjeg roka, u smislu članka 94. OPZ-a, nisu istovjetna. Usporedi li se, primjerice, sadržaj: a) prava poreznog tijela na utvrđenje porezne obveze i kamata i b) prava poreznog tijela na pokretanje postupka naplate poreza, kamata i troškova ovrhe, jasno je da je riječ o bitno različitim ovlastima. Prvo od njih zahtijeva od poreznog tijela da u roku tri godine pokrene postupak radi utvrđenja porezne obveze i kamata. Ono taj postupak može, ali ne mora dovršiti u roku tri godine. Međutim, između poduzimanja svake pojedine postupovne radnje, u tom smislu, ne smije proći više od tri godine. Drugo pravo, pravo poreznog tijela na pokretanje postupka naplate poreza, kamata i troškova ovrhe, potpuno je drukčijeg sadržaja. Ono ovlašćuje porezno tijelo da u zastarnom roku pokrene postupak naplate poreza, kamata i troškova.

U prvom slučaju porezna tražbina još nije utvrđena. Bit će, nakon što porezno tijelo pokrene postupak s tom svrhom i završi ga donošenjem odgovarajuće odluke kojom će utvrditi poreznu obvezu i kamate. Odluka kojom je utvrđen porez i kamate jest odluka drugog nadležnog tijela javne vlasti. Nastupom pravomoćnosti odluke bit će udovoljeno zahtjevu iz članka 233. ZOO-a. Porezna obveza i kamate bit će utvrđeni pravomoćnom odlukom nadležnog tijela javne vlasti (poreznog tijela). U drugom je slučaju, u stvari, riječ o zastari prava poreznog tijela na namirenje tražbine poreza, kamata i troškova. Ono pretpostavlja: a) da su porez, kamate i troškovi utvrđeni i b) da su dospjeli, ali nisu namireni. Porez, kamate i troškovi utvrđeni su odlukom poreznog tijela, dakle odlukom nadležnog tijela javne vlasti, pa je nastupom pravomoćnosti takve odluke udovoljeno pretpostavkama iz članka 233. ZOO-a. **Istekne li trogodišnji zastarani rok u kojem je porezno tijelo dužno pokrenuti postupak radi namirenja, zastarjet će njegovo pravo da to učini. Što se same tražbine tiče, u odnosu na nju nastupit će isti oni pravni učinci koje ima nastup materijalne zastare. Tražbina će zastarjeti, pretvorit će se u naturalnu tražbinu i porezno je tijelo ne će moći ostvariti prisilnim putem.** Međutim, takvu tražbinu porezni obveznik (dužnik) može dobrovoljno ispuniti u svako doba.[20]

Dovede li se promatrano u vezu sa zastarom kao općim pravnim institutom, što znači i npr. u kaznenopravnom, a ne samo u građanskopravnom smislu, može se o poreznoj zastari zaključiti sljedeće. Prvi slučaj relativne porezne zastare ima obilježja slična tzv. relativnoj kaznenopravnoj zastari kaznenog progona. S druge je strane moguće povući paralelu, no samo uvjetno, s građanskopravnom prekluzijom. Međutim, a to je neobično važno, relativna porezna zastara može biti prekinuta ili može doći do njezinog zastoja, što je značajno razlikuje od prekluzije. Drugi slučaj, pak, korespondira s materijalnom zastarom. Posebno je važno to što o nastupu trogodišnjeg zastarnog roka porezno tijelo na vodi računa po službenoj dužnosti, dakle izvan slučajeva kad je dužnik uložio prigovor zastare. To obilježje školski je primjer za obilježja zastare u materijalnom smislu i ne vrijedi za slučaj prekluzije.

Za cjelovitu sliku instituta porezne zastare, u dosadašnju analizu treba uključiti i članak 96. OPZ-a kojim je uređena apsolutna porezna zastara. Prema članku 96. OPZ-a, apsolutni rok zastare prava poreznog tijela na utvrđenje porezne obveze i kamata, naplatu poreza, kamata i troškova ovrhe te pokretanje prekršajnog postupka nastupa za šest godina, računajući od dana kad je zastara počela prvi put teći. Isti rok vrijedi za pravo poreznog obveznika na povrat poreza, kamata i troškova ovrhe.[21, 22]

Pravila ZOO-a, kao što je višestruko naglašeno, ne poznaju i ne uređuju apsolutnu zastaru. Riječ je o autonomno uređenoj zastari u pravilima OPZ-a. Odlikuje je to što je zakonom određen gornji maksimum do kada zastarni rok uopće može teći i iznosi šest godina, računajući od dana kad je zastara počela prvi put teći. Zato je vrlo važno i pitanje kako se računa početak tijeka roka porezne zastare, no ono je izvan ambicija ovoga rada.[23] Ne iskoriste li ovlaštenici iz članka 94. OPZ-a ovlasti, odnosno prava tamo navedena ona zastarijevaju i prestaju. Točnije, ne nastupa zastara prava u materijalnopravnom smislu, već prava prestaju. Nastupa svojevrsna prekluzija tih prava. **S aspekta porezne tražbine i njezinog postojanja, nastup apsolutne porezne zastare ima prekluzivni učinak koji za posljedicu ima prestanak tražbine. Ona se ne pretvara u naturalnu tražbinu kao što je to slučaj kad nastupi materijalna zastara, već potpuno prestaje, zajedno s kamatama i pripadajućim troškovima, dakle zajedno sa svim sporednim tražbinama uz glavnu tražbinu.** Radi rečenoga, može se zaključiti da apsolutna porezna zastara ima obilježja svojstvena apsolutnoj zastari kaznenog progona u onom segmentu u kojem se odnosi na zastaru postupovnih prava (ovlasti). S druge strane, dijeli obilježja prekluzije u građanskopravnom smislu. Izrazita sličnost s navedenim institutima proizlazi iz toga što je o nastupu apsolutne porezne zastare sud (ili drugo tijelo pred kojim se pojavi zahtjev za utvrđenje, namirenje ili osiguranje u takvom slučaju) dužan voditi računa *ex offo*. Dakle, izvan i bez potrebe da dužnik stavi prigovor da je nastupila apsolutna porezna zastara.

Stoga, prilikom analize korelacije pravila iz članka 233. ZOO-a i porezne zastare, treba neizostavno imati na umu da je porezna zastara poseban institut, drukčiji od materijalne zastare, koji sublimira obilježja više instituta, a njegova posebnost upućuje na zaključak da je za pojedina pitanja, od značenja za poreznu zastaru, predviđen režim koji je drukčiji od općeg režima zastare u materijalnom smislu. Dakle, sve ono što vrijedi za materijalnu zastaru, ne mora nužno vrijediti i za poreznu zastaru.

---

[14] *Vrlo je zanimljiva u otom smjeru odluka Europskog suda za ljudska prava u slučaju Vrbica v. Hrvatska (presuda od 1. travnja 2010., zahtjev, br. 32540/05), radi: povrede prava na mirno uživanje vlasništva iz čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju i povrede prava na pristup sudu iz čl. 6. st. 1. Istražujući je li došlo do opisanih povreda, a (općenito sumirajući) u slučaju kad je pokrenut postupak za priznanje strane sudske odluke što je, prema mišljenju tužitelja, bio razlog prekida zastare u smislu čl. 388. ZOO-a (sada čl. 241. ZOO-a) i radi čega ona nije nastupila, »…. Sud utvrđuje neodrživim stajalište domaćih sudova da pokretanje postupka za priznanje strane presude ne prekida rok zastare …. jer način na koji je taj sud tumačio i primijenio mjerodavno domaće pravo, a osobito čl. 388. ZOO-a (sada čl. 241. ZOO-a), nije bio predvidiv podnositelju zahtjeva, koji je mogao opravdano očekivati da će pokretanje postupka za priznanje strane presude prekinuti rok zastare (v., na primjer i mutatis mutandis, Nacaryan and Deryan, te Fokas v. Turkey, br. 31206/02, §§ 42-44, 29. rujna 2009.) … Što se tiče povreda čl. 6. st. 1. Konvencije … Sud primjećuje da su domaći sudovi odbili ovršiti pravomoćnu i ovršnu presudu Osnovnog suda u Titogradu od 15. listopada 1991. donesenu u korist podnositelja zahtjeva, koja je u Republici Hrvatskoj priznata 20. studenoga 2001., jer su smatrali da je protekao rok zastare od deset godina utvrđen čl. 379. st. 1. ZOO-a (sada čl. 233. st. 1. ZOO-a) u kojemu je podnositelj zahtjeva mogao zatražiti ovrhu … Sud, stoga, mora ispitati je li podnositeljevo pravo na pristup sudu tom odlukom na neprimjeren način ograničeno …. Je li ograničenje imalo legitiman cilj? ... Sud ponavlja da rokovi zastare imaju više važnih svrha, a to je osigurati pravnu sigurnost i konačnost, zaštititi moguće tuženike od zastarjelih potraživanja koje bi možda bilo teško osporiti i spriječiti nepravdu koja bi mogla nastati kad bi sudovi bili prisiljeni odlučivati o događajima koji su se zbili u dalekoj prošlosti na temelju dokaza koji bi možda postali nepouzdanima i nepotpunima zbog proteka vremena (v. Stubbings and Others, prethodno citirano, par. 51; te, mutatis mutandis, Vo v. France (GC), br. 53924/00, par. 92, ECHR 2004-VIII; te J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom (GC), br. 44302/02, par. 68-69, ECHR 2007-X). Prema tome, postojanje roka zastare samo po sebi nije u suprotnosti s Konvencijom. Ono što Sud treba utvrditi jest je li u određenom predmetu karakter dotičnoga roka i/ili način na koji se on primjenjuje u skladu s Konvencijom (v. mutatis mutandis, Phinikaridou v. Cyprus, br. 23890/02, par. 52, ECHR 2007-XIV (izvadci))…Je li ograničenje bilo razmjerno legitimnom cilju koji se nastojao ostvariti? .... Sud mora ispitati je li zbog stajališta domaćih sudova da pokretanje postupka za priznanje strane presude od strane podnositelja zahtjeva nije prekinulo zastarni rok od deset godina, te zbog sankcija za nepoštovanje tog roka koja je uslijedila, povrijeđeno načelo razmjernosti (v. mutatis mutandis, Levages Prestations Services v. France, 23. listopada 1996., par. 42, Reports of Judgments and Decisions 1996., te Osu v. Italy, br. 36534/97, par. 35, 11. srpnja 2002.) …. Sud se poziva na svoja prethodno iznesena utvrđenja u odnosu na podnositeljev prigovor na temelju čl. 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, prema kojima je podnositelj zahtjeva mogao razumno očekivati da će pokretanje postupka za priznanje strane presude prekinuti tijek zastarnog roka …. Stoga je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije«.*

[15] *STANKOVIĆ, F., op. cit., str. 99.*

[16] *Tako STANKOVIĆ, F., op. cit., ibidem.*

[17] *Pojam porezno-dužničkog odnosa uređuje čl. 18. OPZ-a. Tako se u st. 1. određuje da je porezno-dužnički odnos dio porezno-pravnog odnosa u kojem sudionici porezno-dužničkog odnosa ostvaruju svoja prava i obveze. Prema st. 2. sudionici porezno-dužničkog odnosa jesu: a) porezno tijelo, b) porezni obveznik i c) porezni jamac.*

[18] *V. Uputu u odnosu na odgodu naplate poreznog duga Ministarstvafinancija,KLASA:410-01/09-01/91,URBROJ:513-07-21-06/09od22.svibnja2009.Dostupnona:http://www.google.hr/#pq=porezna+uprava&hl=hr&cp=28&gs_id=3i&xhr=t&q=uputa+ministarstva+financija&pf=p&sclient=psy&source=hp&pbx=1&oq=uputa+ministarstva+financija&aq=f&aqi=&aql=&gs_sm=&gs_upl=&fp=65c6202b1caaf021&biw=1280&bih=884*

[19] *Ono samo dijelom korespondira s pravilom iz čl. 215. st. 1. ZOO-a prema kojem zastara počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze, ako zakonom za pojedine slučajeve nije što drugo propisano. U skladu s čl. 94. OPZ-a, zastara: a) prava poreznog tijela na utvrđivanje porezne obveze i kamata počinje teći nakon isteka godine u kojoj je trebalo utvrditi poreznu obvezu i kamate (čl. 94. st. 3. OPZ-a), b) prava poreznog tijela na pokretanje postupka naplate poreza, kamata i troškova ovrhe počinje teći nakon isteka godine u kojoj je porezni obveznik sâm utvrdio poreznu obvezu ili nakon isteka godine u kojoj je porezno tijelo utvrdilo poreznu obvezu, kamate i troškove ovrhe (čl. 94. st. 4. OPZ-a), c) prava poreznog obveznika na povrat poreza, kamata i troškova ovrhe počinje teći nakon isteka godine u kojoj je porezni obveznik stekao pravo na povrat (čl. 94. st. 5. OPZ-a), te d) prava poreznog tijela na pokretanje prekršajnog postupka počinje teći od počinjenja prekršaja (čl. 94. st. 2. OPZ-a). Analiziraju li se navedena pravila s obzirom na kriterij u skladu s kojima se određuje kad zastara počinje teći, uočljivo je da se zakonodavac vodio tzv. objektivnim kriterijem. Ocjena o tomu je li riječ o objektivnom ili subjektivnom kriteriju prema kojem se određuje kad počinje teći zastara, a s tim u vezi i objektivnim i subjektivnim zastarnim rokom važna je, jer se u praksi pretežno koristi subjektivni kriterij.*

[20] *V. Odluku Upravnog suda Republike Hrvatske, Us-1265/02 od 25. siječnja 2006., u kojoj je izraženo stajalište da »ako tijek zastare nije prekinut, zastara nastupa nakon proteka relativnog roka zastare od tri godine«.*

[21] *V. Uputu glede odgode naplate poreznog duga Ministarstva financija, KLASA: 410-01/09-01/91, URBROJ: 513-07-21-06/09 od 22. svibnja 2009. Dostupno, kao u bilješci 18.*

[22] *Usp. u starijoj praksi, VS RH, Uzz-2/00 od 9. lipnja 2000. Iz obrazloženja: »Zastara vođenja postupka zbog teške povrede službene dužnosti može nastupiti bilo u slučaju proteka roka propisanog za relativnu zastaru (primjerice kada je taj rok protekao unutar roka apsolutne zastare, a prije nego je protekao rok apsolutne zastare) bilo u slučaju proteka roka propisanog za apsolutnu zastaru (primjerice kada rok relativne zastare ne protekne do vremena kada nastupi apsolutna zastara).«*

[23] *V. MIHELČIĆ, G., VUČKOV, D., Zastarjele porezne tražbine i njihovo osiguranje založnim pravom na nekretnini, Pravo i porezi, 2011., br. 11. (I. dio) i 12. (II. dio), str. 3 i dalje.*

upravno pravo

Primjena propisa o uredskom poslovanju

Preuzimanje predmeta i način vođenja propisanih evidencija nakon promjena ustroja tijela državne uprave

ŠTEFANIJA KASABAŠIĆ, dipl. iur., savjetnica pučkog pravobranitelja, Zagreb

Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (Nar. nov., br. 150/11), izmijenjen je djelokrug i ustrojstvo mnogih tijela državne uprave, te je došlo do prestanka rada dosadašnjih ministarstava, prema prijašnjem Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu središnjih tijela državne uprave (Nar. nov., br. 199/03, 30/04, 136/04, 22/05, 44/06, 5/08, 27/08, 77/09 i 145/10. I novoustrojena su se tijela, u području uredskog poslovanja preuzimanja određenih poslova, našla u određenim dvojbama. Uredsko poslovanje obavlja se prema odredbama Uredbe o uredskom poslovanju i drugim propisima.
O primjeni propisa o uredskom poslovanju nakon promjena ustrojstva javnopravnih tijela, preuzimanju predmeta te arhivskog gradiva, i upisivanju u osnovne evidencije tijela koja ih preuzimaju, te načinu vođenja propisanih evidencija, piše ŠTEFANIJA KASABAŠIĆ, dipl. iur., savjetnica pučkog pravobranitleja.

1. Uvod

Zakonom o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (Nar. nov., br. 150/11), koji je stupio na snagu danom objave, odnosno **22. prosinca 2011.**[1], izmijenjeno je ustrojstvo i djelokrug središnjih tijela državne uprave. Tim se povodom, osobito zbog prestanka rada dijela dosadašnjih ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave i preuzimanja poslova iz njihovog djelokruga po novoustrojenim središnjim tijelima, javljaju brojna pitanja u svezi s preuzimanjem neriješenih predmeta i arhivskog gradiva, upisivanja preuzetih predmeta u osnovne evidencije tijela koja ih preuzimaju, te primjene pravila o vođenju i zaključivanju osnovnih evidencija u uredskom poslovanju.

U uredskom poslovanju, prema odredbama Uredbe o uredskom poslovanju (Nar. nov., br. 7/09) na propisani se način evidentira primljena pošta, uključujući račune i drugu financijsku dokumentaciju javnopravnih tijela, kao korisnika proračuna. Istovremeno, posebnim propisima uređuje se način vođenja knjigovodstveno-financijskog poslovanja tih tijela, zbog čega se zanemaruje prijam i evidentiranje te dokumentacije prema propisima o uredskom poslovanju, što je od utjecaja na kontrolu i dokazivanje rokova plaćanja.

2. Primjena propisa o uredskom poslovanju

Na uredsko poslovanje koje vode tijela državne uprave i druga državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te pravne osobe s javnim ovlastima (kao javnopravna tijela), primjenjuje se Uredba o uredskom poslovanju (Nar. nov., br. 7/09), a do donošenja naputka o klasifikacijskim oznakama i brojčanim oznakama stvaratelja i primatelja pismena, iz stavka 4. članak 75. Uredbe o uredskom poslovanju, i nadalje se primjenjuje Pravilnik o jedinstvenim klasifikacijskim oznakama i brojčanim oznakama stvaratelja i primatelja akata (Nar. nov., br. 38/88), te brojni drugi propisi koji su vezani uz upravno postupanje, označavanje u uredskom poslovanju, odlaganje dovršenih predmeta u pismohrane tijela, te način čuvanja i korištenja arhivskog gradiva.[2]

Propisi o uredskom poslovanju nalažu da se ustrojstvo javnopravnih tijela, u pravilu, ne mijenja unutar kalendarske godine, a ako se ono mijenja tada primjena novog ustroja započinje s novom kalendarskom godinom.

Naime, brojčane oznake sadržaja predmeta, odnosno klasifikacijske oznake prema sadržaju za određivanje klasifikacijske oznake predmeta (KLASA) i brojčane oznake ustrojstvenih jedinica i službenika unutar pojedinog tijela, prema radnim mjestima na koja su raspoređeni i koje se rabe u određivanju brojčane oznake stvaratelja i primatelja pismena (URBROJ), utvrđuju se godišnjim planom tih oznaka prema djelokrugu poslova i unutarnjem ustroju, temeljem pravilnika o unutarnjem redu pojedinog tijela.

Iz tih razloga, upisnik predmeta upravnog postupka I. i II. stupnja i urudžbeni zapisnik, kao osnovne evidencije, otvaraju se na početku i zaključuju na kraju svake kalendarske godine, a označavanje predmeta i pojedinih pismena unutar svake kalendarske godine vodi se prema utvrđenom djelokrugu i ustroju pojedinog tijela koji se ne smije mijenjati tijekom kalendarske godine.

Budući da se nadležna tijela često ne pridržavaju tih pravila, u primjeni propisa o uredskom poslovanju nakon promjena ustroja tijekom kalendarske godine nastaju pogreške i nesnalaženja u svezi s preuzimanjem i upisivanjem preuzetih predmeta, odnosno načina označavanja pojedinih podnesaka i vlastitih akata.

U okolnostima promjena ustroja pojedinih tijela tijekom godine, a osobito njihovim ukidanjem i preuzimanjem poslova iz njihovog djelokruga, potrebno je tražiti odgovore na pitanja pravilne primjene propisa o uredskom poslovanju.

Pogrešnim označavanjem, osobito brojčanih oznaka ustrojstvenih jedinica i službenika koji rješavaju predmete, ne može se pratiti dodjela predmeta i pismena u rad, način i rokovi rješavanja, niti utvrđivati odgovornost.

3. Promjene ustrojstva ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave

Temeljem članak 37. Zakona o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave, na dan stupanja na snagu tog Zakona, promijenjeni su nazivi sljedećih ministarstava:

- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja nastavlja s radom kao Ministarstvo poljoprivrede,
- Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture nastavlja s radom kao Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture,
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa nastavlja s radom kao Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Nadalje, temeljem članka 38. i 39. istog Zakona, utvrđen je pravni slijed dosadašnjih ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave, koja su danom stupanja na snagu tog Zakona prestala s radom, a poslove iz njihovog djelokruga preuzela su novoustrojena ministarstva i druga središnja tijela državne uprave, kako slijedi:

1. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva prestalo je s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava i Državni ured za trgovinsku politiku,

2. Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva prestalo je s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo zaštite okoliša i prirode i Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja,

3. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi prestalo je s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo socijalne politike i mladih,

4. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti prestalo s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo socijalne politike i mladih, i Ministarstvo branitelja,

5. Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva prestalo je s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije i Ministarstvo poljoprivrede.

6. Središnji državni ured za e-Hrvatsku prestao je s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo uprave,

7. Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije prestao je s radom, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Unutarnje ustrojstvo tih središnjih tijela državne uprave, temeljem odredbe članka 40. Zakona, uređuje se uredbama Vlade Republike Hrvatske, a **u roku 30 dana od dana stupanja na snagu uredaba, čelnici navedenih središnjih tijela državne uprave dužni su donijeti, odnosno uskladiti pravilnike o unutarnjem redu.**

Do donošenja uredaba i pravilnika, unutarnje ustrojstvene jedinice središnjih tijela državne uprave koja su prestala s radom, nastavila su rad u sastavu središnjih tijela državne uprave koja preuzimaju njihove poslove.

Središnja tijela državne uprave, sukladno promjenama ustrojstva ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave, preuzimaju poslove središnjih tijela koja su prestala s radom, a temeljem članka 41. tog Zakona, preuzimaju službenike i namještenike, opremu, pismohranu i drugu dokumentaciju, te sredstva za rad, financijska sredstva, prava i obveze.

4. Brojčane oznake središnjih tijela i planovi klasifikacijskih oznaka i brojčanih oznaka stvaratelja i primatelja pismena

Slijedom navedenih promjena, sukladno Pravilniku o klasifikacijskim oznakama i brojčanim oznakama stvaratelja i primatelja akata koji se, i nadalje, primjenjuje do donošenja naputka iz stavka 4. članak 75. Uredbe o uredskom poslovanju, bilo je potrebno odrediti brojčane oznake ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave koja su promijenila nazive ili su novoustrojena.

Nadalje, prema odredbi stavka 3. članak 18. Uredbe o uredskom poslovanju, čelnici tih novoustrojenih tijela bili su dužni donijeti planove klasifikacijskih oznaka i brojčanih oznaka stvaratelja i primatelja akata za 2012. Do donošenja uredaba o ustrojstvu novoustrojenih središnjih tijela i pravilnika o unutarnjem redu, iz članka 40. Zakona, navedeni planovi klasifikacijskih i brojčanih oznaka obuhvaćaju i oznake sadržaja poslova središnjih tijela koja su prestala s radom, a koje poslove su preuzela pojedina novoustrojena središnja tijela, te brojčane oznake ustrojstvenih jedinica, uključujući i ustrojstvene jedinice koje nastavljaju rad u sastavu novoustrojenih središnjih tijela državne uprave koja preuzimaju njihove poslove i brojčane oznake službenika, uključujući i službenike dosadašnjih ministarstava i drugih središnjih tijela koja nastavljaju rad u okviru pojedinog novoustrojenog ministarstva. Zbog prijelaznog razdoblja djelovanja novoustrojenih ministarstva i drugih središnjih tijela državne uprave nakon stupanja na snagu tog Zakona, planovi klasifikacijskih i brojčanih oznaka primjenjuju se privremeno do donošenja novih uredaba i pravilnika iz članka 40. Zakona

Nakon donošenja uredaba i pravilnika iz članka 40. Zakona, središnja tijela državne uprave, sukladno promjenama ustrojstva i unutarnjeg reda, donijet će **nove ili izmijenjene planove klasifikacijskih i brojčanih oznaka stvaratelja i primatelja pismena i time uskladiti brojčane oznake s novim ustrojem i radnim mjestima s opisom poslova.**

---

[1] *Stupanjem na snagu tog Zakona, prestao je vrijediti Zakon o ustrojstvu i djelokrugu središnjih tijela državne uprave (Nar. nov., br. 199/03, 30/04, 136/04, 22/05, 44/06, 5/08, 27/08, 77/09 i 145/10). Upravo se na 3. zasjedanju Hrvatskog sabora raspravljaju izmjene i dopune Zakona o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (Nar. nov., br. 150/11), a koje su i usvojene 17. veljače 2012.*

[2] *Propisi koji se primjenjuju u vođenju uredskog poslovanja:*

1. Zakon o pečatu i žigu s grbom Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 33/95), Pravilnik za primjenu Zakona o pečatima i žigovima s grbom Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 93/95), Pravilnik o uvjetima za čuvanje izrađenih pečata i žigova s grbom Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 94/95)

2. Zakon o elektroničkoj ispravi (Nar. nov., br. 150/05)

3. Zakon o upravnim pristojbama (Nar. nov., br. 8/96, 77/96 - Uredba o izmjeni tarife, 95/97, 131/97, 68/98, 66/99 - Uredba o izmjeni Tarife, 145/99 - Uredba o izmjeni Tarife, 30/00 - Odluka USRH, 116/00 - Uredba o izmjeni tarife, 163/03, 17/04, 110/04 - Uredba o izmjeni Tarife i 141/04 - Uredba o izmjeni Tarife, 150/05, 153/05, 129/06, 117/07, 25/08, 60/08, 20/10 i 69/10)

4. Uredba o natpisnoj ploči i zaglavlju akta tijela državne uprave, lokalne, područne (regionalne) i mjesne samouprave, te pravnih osoba koje imaju javne ovlasti (Nar. nov., br. 34/02)

5. Zakon o općem upravnom postupku, u dijelu koji se odnosi na postupanje s podnescima stranaka i akata tijela u upravnom postupku. U primjeni ZUP-a treba posebnu pozornost obratiti na primjenu odredaba o načinu postupanja s podnescima stranaka (način i rokovi podnošenja, otklanjanje nedostataka i prijevod podneska, elektronička komunikacija) propisanim odredbama čl. 71.-75. novog ZUP-a, obnavljanje (rekonstrukcija) spisa prema čl. 78. novog ZUP-a, način obavješćivanja stranaka i drugih sudionika u upravnom postupku i vrstama dostave - čl. 83.-95. novog ZUP-a.

6. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (Nar. nov., br. 105/97, 64/00 i 65/09), Pravilnik o vrednovanju i odabiranju i izlučivanju arhivskog gradiva (Nar. nov., br. 90/02), Pravilnik o zaštiti i čuvanju arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva (Nar. nov., br. 63/04 i 106/07).

Iz tih se razloga, iznimno unutar iste kalendarske godine moraju zaključiti osnovne evidencije (upisnik predmeta upravnog postupka i urudžbeni zapisnik) koje se vode na temelju prethodnih planova, te otvoriti nove osnovne evidencije, da bi se osiguralo pravilno označavanje izmijenjenih ustrojstvenih jedinica i radnih mjesta s opisom poslova na koja su raspoređeni službenici koji rješavaju predmete dodijeljene u rad.

5. Upis preuzetih predmeta i arhivskog gradiva u propisane evidencije

Preuzeti predmeti i arhivsko gradivo od trenutka preuzimanja smatraju se predmetima i arhivskim gradivom pojedinog ministarstva, odnosno drugog središnjeg tijela državne uprave koje ih je preuzelo. Stoga se preuzeti neriješeni predmeti upisuju u propisane osnovne evidencije, otvorene za kalendarsku godinu tog tijela u kojoj se preuzimanje obavlja, a arhivsko gradivo u odgovarajuću propisanu knjigu pismohrane.

Preuzeti neriješeni predmeti upisuju se u osnovne evidencije prema redoslijedu preuzimanja iz zapisnika o primopredaji preuzetih predmeta.

Podaci o preuzetom arhivskom gradivu, te pripadajućim propisanim evidencijama koje se odnose na to gradivo, upisuju se prema propisanom sadržaju knjige pismohrane.

Budući da se istovremeno upisuje veći broj preuzetih predmeta, a prema zapisniku o preuzimanju predmeta može se utvrditi koliki je ukupan broj, moguće je rezervirati potreban broj mjesta upisa u pojedinoj glavnoj knjizi te kalendarske godine, da bi ti predmeti bili upisani u nizu prema njihovom preuzimanju, a time i redoslijedu nastanka u preuzetom tijelu.

Na taj se način u nastavku mogu nesmetano upisivati i drugi akti iz djelokruga tijela koji nastaju ili se zaprimaju nakon preuzimanja predmeta.

6. Postupak preuzimanja neriješenih predmeta i arhivskog gradiva pismohrana

Novoustrojena ministarstva i druga središnjih tijela državne uprave koja preuzimaju poslove iz djelokruga središnjih tijela državne uprave koja su prestala s radom, preuzimaju neriješene predmete i arhivsko gradivo odloženo u pismohranama tih tijela.

Na postupak preuzimanja neriješenih predmeta nakon promjena ustroja, te način njihovog upisivanja u propisane osnovne evidencije, primjenjuju se propisi o uredskom poslovanju, a na postupak preuzimanja arhivskog gradiva koje se odnosi na preuzete poslove, osim propisa o uredskom poslovanju, primjenjuju se i propisi o zaštiti i čuvanju arhivskog gradiva izvan arhiva i načinu postupanja s tim gradivom.[3]

U skladu s navedenim propisima, preuzimanje neriješenih predmeta i arhivskog gradiva obavlja se temeljem popisa predmeta i gradiva koje se odnosi na sadržaj poslova koji se preuzimaju.

O primopredaji neriješenih predmeta i arhivskog gradiva sastavlja se zapisnik u koji se unose svi podaci o primopredajnim tijelima, službenim osobama koje sudjeluju u primopredaji, vrijeme i mjesto gdje se primopredaja obavlja, te iscrpan popis preuzetih neriješenih predmeta i arhivskog gradiva, koje je predmet preuzimanja.

U zapisnik se, također, unose i sve primjedbe u svezi s nedostacima koji su u primopredaji utvrđeni, a odnose se osobito na pismena i dokumentaciju koja možebitno nedostaje u predmetima, nepravilnosti u vođenju uredskog poslovanja, oštećenja i slično. Zapisnik potpisuju službene osobe koje su sudjelovale u primopredaji predmeta i arhivskog gradiva.

U postupku preuzimanja, odnosno pri sastavljanju primopredajnih zapisnika, potrebno je posvetiti posebnu pozornost preuzimanju neriješenih upravnih i neupravnih predmeta, odnosno dovršenih, a nearhiviranih predmeta[4], arhivskog gradiva upravnih i neupravnih predmeta, a osobito povjerljivih predmeta koji se čuvaju na izdvojenim mjestima i na koje se primjenjuju posebni propisi o postupanju. U slučaju velike količine predmeta i arhivskog gradiva potrebno je sastavljati posebne zapisnike za ove različite vrste predmeta i gradiva.

Primopredajne zapisnike potrebno je sastavljati pravilno, a u tome se može na odgovarajući način koristiti okvirni sadržaj zapisnika, propisan Zakonom o općem upravnom postupku. Na sadržaj zapisnika o preuzimanju arhivskog gradiva iz pismohrana ovih tijela, neposredno se primjenjuju propisi o postupanju, zaštiti i čuvanju arhivskog gradiva izvan arhiva. O preuzimanju tog gradiva, zbog promjene tijela zaduženog za arhivsko gradivo izvan arhiva, obvezatna je dostava obavijesti mjesno nadležnom Državnom arhivu.[5]

7. Postupak upisivanja neriješenih preuzetih predmeta i arhivskog gradiva

Upisivanja preuzetih neriješenih predmeta u osnovne evidencije obavlja se u pisarnici tijela koje je preuzelo predmete. Upis pojedinog preuzetog predmeta obavlja se temeljem izvatka iz zapisnika o primopredaji ili odgovarajuće službene zabilješke o svakom preuzetom predmetu, sastavljena u pisanom obliku.

Izvadak iz zapisnika ili službena zabilješka sadržava bitne brojčane oznake i naziv preuzetog predmeta, te pripadajući redni broj iz zapisnika o primopredaji i možebitno primjedbe o preuzetom predmetu, ako ih je bilo i unesene su u zapisnik o primopredaji.

Na svaki tako sastavljeni izvadak iz zapisnika ili službenu zabilješku, otiskuje se prijamni štambilj tijela u kojem je predmet preuzet. U otisak prijamnog štambilja upisuje se dodijeljena klasifikacijska oznaka predmeta (KLASA i oznaka UP/I ili UP/II za upravne predmete), dodijeljena u novoustrojenom tijelu, prema redoslijedu upisa u odgovarajuću osnovnu evidenciju tog tijela i urudžbeni broj (URBROJ), te ostali podaci prema sadržaju iz prijamnog štambilja. Urudžbeni broj tog prvog pismena preuzetog predmeta, određuje se prema pravilima o primljenom pismenu, odnosno brojčanom oznakom tijela od kojeg je predmet preuzet, oznakom godine u kojoj je preuzet i primljen u novoustrojenom tijelu, te redni broj primaljenog pismena.

Primjer: *u predmetu koji je Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja preuzelo od dosadašnjeg Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, u prijamnom štambilju prvog pismena preuzetog predmeta urudžbeni broj određuje se tako da se stavlja oznaka dosadašnjeg Ministarstva, godina u kojoj je preuzet i redni broj 1, kao oznaka prvog primljenog pismena u tom predmetu (URBROJ: 531-12-1).*

Tako označeno prvo pismeno u preuzetom predmetu ulaže se u omot predmeta (zajedno sa sadržajem preuzetog predmeta), na koji se upisuje klasifikacijska oznaka, naziv predmeta i ostali sadržaj prve strane omota predmeta, ovisno o tome je li to neupravni ili upravni predmet (prema propisanom obrascu, objavljenom u prilogu Uredbe o uredskom poslovanju).

Na unutarnju stranu omota predmeta upisuje se urudžbeni broj određen u prijamnom štambilju, sadržaj prvog pismena i priloga u tom predmetu, koji je predmet upisa, odnosno pobliža naznaka sadržaja izvoda iz zapisnika ili službene zabilješke o preuzetom i upisanom predmetu, te redni broj tog upisa. Ujedno se u rubriku primjedaba mogu upisati i drugi podaci, potrebni za pobližu oznaku tog upisa.

Upisom izvoda iz zapisnika o primopredaji ili službene bilješke o preuzetom predmetu, kao prvog pismena tog predmeta u odgovarajuću osnovnu evidenciju, ulaganjem u omot predmeta zajedno sa sadržajem preuzetog predmeta, te upisom propisanog sadržaja na vanjskoj i unutarnjoj strani omota predmeta - otvoren je predmet preuzet u tom tijelu. Nakon toga se predmet upisuje u internu dostavnu knjigu i dodjeljuje u rad u odgovarajuću ustrojstvenu jedinicu tijela državne uprave u kojem se rješava ta vrsta predmeta. Nakon toga, predmet se dodjeljuje u rad određenom službeniku koji predmet zadužuje potpisom i naznakom datuma preuzimanja u rad.

8. Zaprimanje i upisivanje računa i drugih pismena – vođenje tzv. »popisa pismena«

Propisi o uredskom poslovanju omogućavali su i do sada posebnosti u vođenju propisanih osnovnih evidencija. Vodeći računa o ekonomičnosti, ali ne na štetu točnosti, mogao se i prema dosadašnjim propisima voditi ***tzv. popis pismena*** u urudžbenom zapisniku, ali samo ako su za to bile ispunjene pretpostavke kojima se ne odstupa od temeljnih pravila uredskog poslovanja.

Primljena, razvrstana i raspoređena pismena, odnosno podnesci stranaka i akti tijela upisuju se u glavne i pomoćne evidencije, propisane u uredskom poslovanju, prema ***sustavu jedinstvenih klasifikacijskih brojčanih oznaka i urudžbenih brojeva, određenih sukladno planu klasifikacijskih oznaka i brojčanih oznaka stvaratelja i primatelja pismena svakog pojedinog tijela.*** Taj plan, kako je već navedeno, do donošenja naputka iz stavka 4. članak 75. nove Uredbe, donosi se, i nadalje, prema brojčanim oznakama klasifikacija prema sadržaju i brojčanim oznakama na temelju kojih se određuju brojčane oznake tijela kao stvaratelja i primatelja pismena određenim Pravilnikom o klasifikacijskim oznakama i brojčanim oznakama stvaratelja i primatelja akata (Nar. nov., br. 38/88).

U urudžbeni zapisnik upisuju se pismena neupravnog postupka prema sadržaju propisanom u obrascu broj 5, objavljenom u prilogu Uredbe o uredskom poslovanju, u koji se upisuju sljedeći podaci: klasifikacijska oznaka, urudžbeni broj, kratak sadržaj predmeta, odnosno pojedinog pismena i datum primitka, ime i prezime, odnosno naziv podnositelja pismena, datum nastanka akta tijela u povodu podneska stranke, organizacijska jedinica tijela kojoj se pismeno dodjeljuje u rad, te datum i oznaka razvođenja dovršenih predmeta odloženih u pismohrani.

Pravilo je da se u gornjem lijevom uglu urudžbenog zapisnika upisuje odgovarajući dio klasifikacijske oznake do broja dosjea, a redni broj predmeta upisuje se u rubriku 1 propisanog obrasca ove osnovne evidencije. Međutim, ako se u nekom predmetu očekuje veći broj pismena (podnesaka stranaka unutar istog predmeta), a po pojedinom podnesku nadležno tijelo ne će postupati, tada se u gornji lijevi ugao obrasca urudžbenog zapisnika upisuje cijela klasifikacijska oznaka predmeta, uključujući i redni broj predmeta koji se inače upisuje u rubriku 1 urudžbenog zapisnika.

Urudžbeni brojevi primljenih pismena unutar istog predmeta upisuju se u nizu jedan iza drugoga, kako slijede te pisane radnje, odnosno prema redoslijedu zaprimanja.

Takav način vođenja urudžbenog zapisnika nazivamo ***»popis pismena«*** i može se koristiti samo za neupravne predmete kad se zaprimaju pismena po kojima tijelo ne će postupati u smislu rješavanja predmeta, već se zaprimaju samo za potrebe tijela (primjerice, iz upravnog područja ***financija*** predmeti za skupine računa za režijske troškove tijela, račune dobavljača i slično).

Na taj se način mogu evidentirati i statistički podaci koje državna tijela prikupljaju iz različitih djelatnosti ili prema vrstama propisanih statističkih izvješća, zatim za ***srodne vrste dopisa*** tijekom godine, kojima se određeni subjekti ili javnopravno tijelo uzajamno obavještavaju ili pozivaju na određene skupove i slično, ako nema pisanih radnji iza svakog od tih pismena, te za ***izdavanje potvrda (uvjerenja)*** o podacima iz propisanih službenih evidencija koje tijelo vodi, ako se ne očekuje daljnje postupanje).

Slijedom toga, u organizaciji vođenja uredskog poslovanja, ovisno o potrebama pojedinog javnopravnog tijela, tzv. ***»popis pismena«*** omogućava da se u urudžbenom zapisniku ne otvaraju posebni predmeti za svako pojedino pismeno koje tijelo prima ili stvara u nizu, ako iza pojedinih pismena ne slijedi nikakva službena pisana radnja tijela u smislu rješavanja predmeta.

Koristeći ***»popis pismena«*** kao oblik vođenja evidencije za određenu skupinu proračunskih troškova koji se planirano očekuju tijekom godine, može se otvoriti jedan ili više predmeta za srodne vrste računa u koje se ulažu svi pristigli računi za tu skupinu troškova u tekućoj proračunskoj godini. Time se zbog ekonomičnosti ne otvaraju predmeti za svaki pojedini račun iste vrste troškova. Ujedno, popisom svih istih vrsta računa u istom predmetu unutar kalendarske godine, osigurava se praćenje zaprimanja računa, kontrola plaćanja u odnosu na njihovu dospjelosti i rokove plaćanja, ali i odgovornost za nepoštovanje tih rokova. Posebno značenje, s tim u svezi, ima zaprimanje i evidentiranje dokumentacije iz koje proizlaze financijske obveze korisnika proračuna u slučaju dospjelosti obveza po ovršnim ispravama prema Ovršnom zakonu.

Isto tako, »popis pismena« kao oblik evidencije može se koristiti i za prikupljanje istih statističkih podataka (primjerice, o poljoprivredi ili cijenama i sl.) ili za prikupljanje različitih statističkih podataka prema propisanim izvještajnim razdobljima. Otvaranje posebnih predmeta u koje se tijekom godine upisuju svi pristigli podaci u pisanom obliku, kao pismena istog predmeta koje tijela nadležna za statistiku prikupljaju i obrađuju za potrebe nacionalne statistike, ovisi o potrebama i prirodi podataka koji se prikupljaju.

Primjer urudžbenog zapisnika koji se vodi kao tzv »popis pismena« klasifikacijskom oznakom koja ima redni broj predmeta na gornjoj crti

KLASA: 401-03/12-01/1

Klasifikacijska oznaka	Predmet	Urudžbeni broj	Datum primitka	Datum nastanaka pismena	Ustrojstvena jedinica	Razvođenje	
						Datum	Oznaka
1	2	3	4	5	6	7	8
	- računi za električnu energiju - siječanj	03-12-1	5.02. 2012	-	05		
	- računi za toplinarstvo siječanj	**03-12-2**	07.02. 2012.	-	05		
	- računi za vodu siječanj	03-12-3	08. 02. 2012.	-	05		
	- računi za odvoz smeća siječanj (itd. sve do kraja godine)	03-12-4	09. 12. 2012.	-	05		
Prijenos:							
Prijenos:							

[3] *Vidjeti Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (Nar. nov., br. 105/97 i 64/00) i podzakonske propise: Pravilnik o zaštiti i čuvanju arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva (Nar. nov., br. 63/04) koji je objavljen i uz priručnik naveden u bilješci 4. i Pravilnik o vrednovanju, te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskog gradiva (Nar. nov., br. 90/02).*

[4] *U postupku primopredaje posebno je značajno voditi računa o predmetima koji su dovršeni, a nisu arhivirani, zbog toga što se radi o predmetima kojima nakon provedenog upravnog postupka i otpreme donesenog akta teče rok za žalbu ili je žalbeni postupak u tijeku ili u predmetu nije uložena dostavnica ili drugi pisani dokaz o tome da je dostava uredno izvršena ili u predmetu koji imaju priložen dokaz o urednoj dostavi i konačnosti akta, ali nije naplaćena propisana upravna pristojba. Ti se predmeti ne mogu odložiti u pismohranu (arhiv), iako su riješeni u smislu provedenog upravnog postupka i donošenja upravnog akta. To je od osobitog značenja za primopredaju arhivskog gradiva, ako su takvi predmeti ipak arhivirani. Tu je primjedbu potrebno unijeti u primopredajni zapisnik, upravo zbog toga što tijelo koje preuzima takvo gradivo, može snositi odgovornost za nedostatke, ako ne otkloni taj nedostatak.*

[5] *Vidjeti Pravilnik o zaštiti i čuvanju arhivskog gradiva i registraturnog gradiva izvan arhiva (Nar. nov., br. 63/04).*

Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga

mr. sc. ANTE GAŠPAROVIĆ

Potreba za kvalitetnim i funkcionalno povezanim nadzorom kao i uspostava kvalitetne regulacije financijskih institucija, postao je prioritet suvremenih država, poglavito u uvjetima neprekidne pojave novih financijskih usluga i instrumenata i sve većeg razvoja nebankarskog financijskog sektora. U Republici Hrvatskoj, kao izrazito bankocentričnom financijskom sustavu, gdje je nadzor nad bankovnim dijelom sustava povjeren Hrvatskoj narodnoj banci, za ostatak financijskog sustava predviđena je posebna, autonomna, nadzorno-regulatorna institucija Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, u široj javnosti poznata pod nazivom HANFA. Njezin rad reguliran je Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (Nar. nov., br. 140/05), čije su izmjene i dopuna, sadržane u Zakonu o izmjenama i dopuni Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (Nar. nov., br. 12/12), predmet ovog članka, o čijem smo Konačnom prijedlogu pisali u Informatoru, broj 6043 od 4. veljače 2012.

1. Uvod

Novela Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga[1] donesena je samo 28 dana nakon donošenja Uredbe o dopuni Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga[2], kojom je bilo privremeno riješeno pitanje valjanog donošenja odluka uprave Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga – HANFA (u nastavku teksta: Agencija) koje je došlo u pitanje zbog isteka mandata predsjednika i dva člana uprave Agencije.

Naime, za pravovaljano donošenje odluka Uprave Agencije, sukladno stavcima 1. i 2. članka 8.[3] Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga[4] (u nastavku teksta: Zakon), potrebna su 3 glasa od Zakonom predviđenih 5 glasova članova Uprave. Ostaje pitanje zašto, tijekom šestgodišnjeg djelovanja, Agencija nikad nije imala zakonom propisanih pet članova, nego samo četri. S obzirom na izneseno, 15. prosinca 2011., istekom manadata predsjedniku i dvojici članova Uprave Agencije, prestala je mogućnost Agencije za pravovaljano odlučivanje, prema navedenoj zakonskoj odredbi.

Što to znači za financijski nebankarski sektor Republike Hrvatske? Paralizu odlučivanja nadzornika i regulatora svih nebankarskih financijskih oblika koji upravljaju imovinom, vrijednom cca 123,8 mlrd kuna[5], čemu se mora pridodati i tržišna kapitalizacija imovine, registrirane u depozitoriju pri Središnjem klirinškom depozitarnom društvu[6] (u nastavku teksta: SKDD), s obzirom na to da se nadležnost Agencije proteže na regulaciju i nadzor poslovanja SKDD-a.

Da bi se riješio nastali pravni vakuum, s mogućim dalekosežnim negativnim posljedicama po financijsko tržište, te omogućilo funkcioniranje Agencije, Vlada Republike Hrvatske odmah je reagirala, donoseći spomenutu Uredbu sa zakonskom snagom, kojom je predvidjela imenovanje privremenog predsjednika Uprave Agencije koji će tu dužnost obavljati do imenovanja novog predsjednika, ali ne dulje od 30 dana od dana privremenog imenovanja, s tim, da privremeno imenovani predsjednik ima ovlasti zastupanja Agencije i rukovođenja njezinim radom, osim ovlasti donošenja odluka vezanih uz poslove iz članka 15. Zakona, što predstavlja *core* funkciju Agencije. Predmetnom je Uredbom, dakle, osigurano funkcioniranje Agencije kao upravnog tijela, iako bez mogućnosti donošenja odluka iz njezine nadležnosti.

2. Osnivanje agencije

Agencija se na pravno-nadzorno-regulatornoj sceni konstituirala donošenjem Zakona, 17. studenog 2005., koji je stupio na snagu 28. studenoga. 2005., a počeo se primjenjivati 1. siječnja 2006., kad je Agencija počela djelovati.

Donošenjem Zakona uspostavljen je jedinstveni objedinjeni nadzor nad nebankarskim financijskim sektorom, održavajući svojim osnivanjem pravni kontinuitet regulatorno-supervizijskog djelovanja, koji je do tog trenutka bio disperziran na tri samostalne pravne osobe, nadzornika i regulatora posebnih dijelova financijskog tržišta, institucija osnovanih od strane Republike Hrvatske i to: 1.) Direkcija za nadzor društava za osiguranje[7], 2.) Komisija za vrijednosne papire[8], 3.) Hrvatska agencija za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja.[9]

3. Ciljevi

Temeljni ciljevi Agencije su promicanje i očuvanje stabilnosti financijskog sustava i nadzor zakonitosti poslovanja subjekata nadzora, dok se u ostvarivanju svojih ciljeva Agencija rukovodi načelima transparentnosti, izgradnje povjerenja među sudionicima financijskog tržišta i izvješćivanja potrošača.

Potreba za kvalitetnim i funkcionalno povezanim nadzorom, kao i uspostava prudentne regulacije financijskih institucija, postao je prioritet suverenih država, poglavito u uvjetima neprekidne pojave novih financijskih usluga i instrumenata, formiranja supranacionalnih bankarskih grupacija, kao i financijskih konglomerata, uz istovremeno naglašavanje značenja i razvoja nebankarskog financijskog sektora, jednim terminom svekolike globalizacije financijskog poslovanja. Sve to s težnjom k uspostavi i očuvanju stabilnosti financijskog sustava i ostvarenju maksimalne zaštite korisnika financijskih usluga i izgradnji standardiziranih oblika te načina računovodstvenog financijskog izvješćivanja.

U Republici Hrvatskoj, kao izrazito bankocentričnom financijskom sustavu, gdje je nadzor nad bankovnim dijelom sustava povjeren Hrvatskoj narodnoj banci,[10] kao središnjoj supervizijskoj i regulatornoj instituciji, Vlada Republike Hrvatske opredijelila se za primjenu oblika tzv. »*twin peaks*[11]« modela, što znači uspostavu dvojno raspodijeljenog nadzora nad financijskim sustavom.

Supervizija banaka u nadležnosti je središnje banke, dok je za ostatak financijskog sustava, dakle dijela nebankarskog financijskog sustava predviđena posebna, autonomna, nadzorno-regulatorna institucija ustrojena Zakonom, ugledavši se pritom na rješenja uvedena u Belgiji, Australiji, Kanadi, i Švicarskoj, dok su se financijski vodeće zemlje - poput Velike Britanije[12], Njemačke[13], Japana[14], Luksemburga[15] te nama bliske Austrije, Mađarske, Češke i Slovačke - odlučile za uspostavu konsolidirane supervizije cjelokupnog financijskog sustava, opredmećene u jednom središnjem mega-regulatoru.

Očiti recentni razvoj supervizijske strukture u vodećim gospodarstvima na globalnoj razini karakterizira napuštanje pojedinačnog, sektorskog institucionalnog oblika nadzora te usvajanje zajedničkih standarda funkcionalnog nadzora, koji omogućava postojanje zajedničkih pravila za slične financijske aktivnosti, bez obzira na to koja i kakva ih financijska institucija na tržištu pruža.

Uspostava jedinstvene institucije za nadzor financijskih institucija nebankovnog financijskog sektora, svojim će regulatornim i nadzornim aktivnostima pridonijeti očuvanju stabilnosti financijskog sustava i sprječavanju da se specifični rizici institucija pretvore u sistemske rizike cijeloga financijskog sektora.

U korist objedinjenog ili konsolidiranog nadzornog sustava, zagovornici takvog oblika nadzora ukazuju na sljedeće činjenice:

- objedinjeni nadzor posjeduje veći stručni i kadrovski kapacitet za nadzor financijskih institucija svih oblika, pa tako i konglomerata,
- omogućena je brža i bolja protočnost informacija te se povećava i stupanj koordinacije nadzornog djelovanja,
- harmoniziraju se standardi nadzora i povećava učinkovitost regulatornih sredstava,
- dokida se natjecanje između pojedinačnih institucija, kao i sukob i/ili preklapanja nadležnosti između njih (problem regulatorne arbitraže).

Odredbe Zakona o Agenciji nastavljaju pravnu tradiciju njegovih prethodnika - Zakona o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima[16] Zakona o tržištu vrijednosnih papira[17], (koji su definirali nastanak i djelovanje Nadzornog tjela, tada Komisije za vrijednosne papire), u smjeru uređenja Agencije kao neovisne pravne osobe, osnovane od strane Hrvatskog sabora kojem je i u svojem radu odgovorna, pri čemu se i članovi uprave biraju u Hrvatskom saboru, na prijedlog Vlade RH.

4. Izmjene Zakona

ZID Zakona redefinira zakonodavno okruženje rada Agencije i donosi novine, koje se mogu klasificirati prema sljedećim segmentima izmjena, a to su:

4.1. Terminološko-semantičke

Uvođenjem nazivlja (donekle i strukture) iz propisa koji regulira javne ustanove (Upravno vijeće, glavni tajnik[18]), osim nove terminologije, bitno se ne zadire u položaj, kao ni u prava i obveze članova dosadašnje Uprave, a sada Upravnog vijeća, (ne mijenja se broj članova - i dalje ostaje 5), niti se mijenja način izbora tih osoba (ostaje i dalje izbor od strane Hrvatskoga sabora na prijedlog Vlade RH), niti im se mijenjaju njihova prava i obveze. Dakle, samom promjenom nazivlja zakonodavac nije izvršio neku bitnu promjenu statusa članova Uprave/Upravnog vijeća Agencije, već je terminološkom intervencijom pokušao oformiti poveznicu prema propisu nadležnom za javne ustanove, vjerojatno nastojeći i na taj način približiti formu Agencije, postojećem dosadašnjem obliku javne ustanove, kao pravne osobe sa javnim ovlastima.

Napomena: O funkcionalno-organizacijskim, statusnopravnim i radnopravnim izmjenama pisat ćemo u jednom od sljedećih brojeva.

---

[1] *Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (Nar. nov., br. 12/12 – u nastavku teksta: ZID Zakona).*

[2] *Nar. nov., br. 154/11 – prestala je važiti člankom 8. Zakona o izmjenama i dopuni Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga.*

[3] *Zakon o Hrvatskoj Agenciji za nadzor financijskih usluga – čl. 8.*

(1) Sve odluke iz djelokruga i nadležnosti Agencije, Uprava donosi na sjednicama većinom od najmanje tri glasa, s tim da predsjednik ili član Uprave Agencije ne mogu biti suzdržani od glasovanja.

(2) Tri člana Uprave Agencije čine kvorum potreban za donošenje odluka, a svakoj sjednici Uprave Agencije obvezatno mora prisustvovati predsjednik ili u njegovoj odsutnosti, zamjenik.

[4] *Nar. nov., br. 140/05.*

[5] *Izvor: Agencija – statistika – nerevidirani pojedinani podaci subjekata nadzora na dan 30. 09. 2011. - http://www.ripe.Agencija.hr/hr/publiciranje/statistike/*

[6] *Na dan 31. prosinca 2011. – tržišna vrijednost vrijednosnih papira pohranjenih u depozitorij SKDD-a iznosila je 296.702.188.577,21 kn. Izvor: SKDD, mjesečna statistika, prosinac 2011.- http://www.skdd.hr/portal/f?p=100:67:397515819935486::NO:*

[7] *Osnovana Zakonom o osiguranju (Nar. nov., br. 9/94, 20/97, 50/99, 116/99, 11/02, 140/05 i 151/05).*

[8] *Osnovana Zakonom o izdavanju i prometu vrijednosnih papira (Nar. nov., br. 107/95, 142/98 i 87/00 – ispr.).*

[9] *Osnovana Zakonom o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (Nar. nov., br. 49/99, 63/00, 103/03 i 117/04, 140/05, 71/07, 124/10 i 114/11), funkcionalna od 2001.*

[10] *Zakon o Narodnoj banci Hrvatske (Nar. nov.,, br. 74/92, 79/93, 7/95 i 35/95). Ustavnim zakonom o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske od 15. prosinca 1997., ime hrvatske središnje banke promijenjeno je u Hrvatska narodna banka. Hrvatska narodna banka, kako je određeno Ustavom Republike Hrvatske, središnja je banka Republike Hrvatske. Položaj, zadaće, vlasništvo nad kapitalom središnje banke, njezine ovlasti i ustroj te njezin odnos s tijelima Republike Hrvatske, bankama i međunarodnim institucijama i organizacijama, uređeni su danas Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci (Nar. nov., br. 75 od 1. srpnja 2008.).*

[11] *Taylor, Michael, bivši dužnosnik Bank of England, i predavač na London Guildhall University sredinom 90-tih godina prošlog stoljeća. Autor djela: "'Twin Peaks': A Regulatory Structure for the New Century" (London, Centre for the Study of Financial Innovation, 1995).*

[12] *FSA – Finance Service Authority - http://www.fsa.gov.uk/about/what*

[13] *The Federal Financial Supervisory Authority (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – BaFin) - http://www.bafin.de/cln_161/nn_720784/EN/BaFin/bafin__node.html?__nnn=true*

[14] *Financial Supervisory Agency - http://www.fsa.go.jp/*

[15] *The Commission de Surveillance du Secteur Financier - http://www.cssf.lu/en/about-the-cssf/missions-and-powers/*

[16] *Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima (Nar. nov., br. 107/95, 142/98 i 87/00).*

[17] *Zakon o tržištu vrijednosnih papira (Nar. nov., br. 84/02, 140/15 i 136/08).*

[18] *Uvođenjem instituta "glavnog tajnika", zakonodavac nije ostao dosljedan terminologiji iz Zakona o ustanovama (Nar. nov., br. 76/93, 29/97 – ispr., 47/99 – ispr. i 35/08), jer isti u čl. 37. regulira institut Ravnatelja, koji vodi rad i poslovanje ustanove, te je zastupa u pravnom prometu prema trećima. Odgovoran je za zakonitost rada ustanove.*

Telefonski savjeti radnim danom od 9 do 15 sati

besplatni odgovori na pitanja pretplatnika

vi-mi@novi-informator.net

Vi pitate odgovaramo mi

Ovrha protiv solidarnih dužnika

U slučaju da na temelju ovršne isprave dva ili više ovršenika solidarno odgovaraju, ovrhovoditelj može prijedlogom za ovrhu obuhvatiti samo neke od njih, ili ih može sve obuhvatiti tim prijedlogom

Vi Mora li ovrhovoditelj koji predlaže ovrhu na novčanoj tražbini pravne osobe po računu kod banke, u prijedlogu navesti sve ovršenike koji su prema presudi solidarno odgovorni ili smije navesti samo neke od njih

Pita: P. U., Zagreb

mi Prema članku 212. Ovršnog zakona (Nar. nov., br. 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05 i 67/08 - u nastavku teksta: OZ) koji se primjenjuje temeljem članka 339. Ovršnog zakona (Nar. nov., br. 139/10, 125/11, 150/11, 154/11 i 12/12 - u nastavku teksta: OZ/10), ako na temelju ovršne isprave dva ili više ovršenika solidarno odgovaraju, sud će na ovrhovoditeljev prijedlog protiv njih donijeti jedno rješenje o ovrsi. Odredba je smještena među odredbe koje reguliraju ovrhu protiv pravne osobe radi naplate novčane tražbine na računu. Prema članku 215. OZ-a (primjenjuje se temeljem čl. 339. OZ/10) te se odredbe na odgovarajući način primjenjuju i kad se ovrha traži na sredstvima na računu fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost.

Međutim, s obzirom na to da se na ovršni postupak primjenjuju, na odgovarajući način, odredbe Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08 i 57/11 - u nastavku teksta: ZPP), prema članku 19. stavak 1. OZ-a a koji se primjenjuje prema članku 339. OZ/10 na ovršni postupak, treba, na odgovarajući način, primijeniti odredbe o suparničarstvu. To znači da je, u načelu, u ovršnom postupku dopušteno da na aktivnoj strani (ovrhovoditelj) ili pasivnoj strani (ovršenik) bude uključeno više osoba.

Između ostaloga, suparničari se dijele na obične i jedinstvene suparničare. Prvi su u parnici samostalni i njihove radnje ili propuštanja niti koriste niti štete drugim suparničarima. Prema članku 201. ZPP-a ako se prema zakonu, ili zbog prirode pravnog odnosa, spor može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima (jedinstveni suparničari), oni se smatraju kao jedna parnična stranka, tako da se, u slučaju ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju, učinak parničnih radnji što su ih poduzeli drugi suparničaari proteže i na one koje te radnje nisu poduzeli.

Nije sporno da su solidarni dužnici obični materijalni suparničari, odnosno da nisu jedinstveni suparničari. S obzirom na to i solidarni ovršenici nisu jedinstveni suovršenici nego se radi o običnim suovršenicima. S obzirom na to i ovrhovoditelj svojim prijedlogom za ovrhu nije dužan obuhvatiti sve ovršenike koji temeljem ovršne isprave solidarno odgovaraju već može birati protiv kojeg od njih, ili više njih, će pokrenuti ovršni postupak. (3-1/3, J. S., 17. 2. 2012.)

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Zabilježba zahtjeva za mirno rješenje spora

Nije dopuštena zabilježba zahtjeva za mirno rješenje spora

Vi Može li se dopustiti upis zabilježbe zahtjeva za mirno rješenje spora, koji je podnesen državnom odvjetništvu prije podnošenja tužbe za pobijanje dužnikovih pravnih radnji?

Pita: N. N., Zadar

mi Člankom 186.a stavak 1. Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07 - Odluka USRH, 84/08, 96/08 - Odluka USRH, 123/08 - ispr., 57/11 i 148/11) propisano je da je osoba, koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske, dužna prije podnošenja tužbe obratiti se sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu koje je stvarno i mjesno nadležno za zastupanje na sudu pred kojim namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske, osim u slučajevima u kojima je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe. Zahtjev za mirno rješenje spora mora sadržavati sve ono što mora sadržavati tužba.

U konkretnom slučaju radi se o zahtjevu koji je nužno podnijeti prije podnošenja tužbe (ako do toga uopće dođe) za pobijanje pravnih radnji. Dakle, radi se o budućem mogućem sporu, ali ključno je pitanje mogućnosti zabilježbe tog zahtjeva, prije negoli je tužba podnesena.

Tako je člankom 70. stavak 1. Zakona o zemljišnim knjigama (Nar. nov., br. 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08 i 126/10 - Odluka USRH - u nastavku teksta: ZZK) propisano da se zabilježbe mogu odrediti kad je to predviđeno tim ili drugim zakonom. Članak 85. ZZK-a propisuje da osoba koja je, sukladno propisima o obveznim odnosima, ovlaštena pobijati pravnu radnju svoga dužnika može, kad pobija tužbom, zahtijevati zabilježbu te tužbe u zemljišnoknjižne uloške u kojima je radi ostvarenja tužbenoga zahtjeva potreban zemljišnoknjižni upis.

Međutim, u slučaju prijedloga za upis zabilježbe zahtjeva za mirno rješenje spora, a prije podnošenja tužbe radi pobijanja dužnikovih pravnih radnji, nisu ispunjene pretpostavke iz članka 85., a niti iz članka 86. ZZK-a koji propisuje da će zemljišnoknjižni sud dopustiti rješenjem zabilježbu tužbe radi pobijanja dužnikovih pravnih radnji na prijedlog vjerovnika koji je tu tužbu podnio, *ako je dokazano da je tužba podnesena sudu.* Budući da u konkretnom slučaju tužba još nije podnesena, a ZZK niti drugi propis ne propisuju mogućnost zabilježbe samog zahtjeva za mirno rješenje spora, zabilježba u ovom slučaju nije dopuštena. (17/0-6, B. B., 17. 2. 2012.)

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Kamate na primljene zajmove između povezanih društava kao porezno priznati rashod

Kao porezno priznati rashod poreza na dobit na primljene zajmove između povezanih društava, priznaje se kamata najviše do visine kamatne stope koju je odredio ministar financija prije početka poreznog razdoblja na zajmove primljene od nepovezanih društava, a ako stopa nije određena, primjenuje se eskontna stopa Hrvatske narodne banke

Vi Do koje se visine priznaje kamata kao priznati rashod poreza na dobit na primljene zajmove između povezanih društava?

Pita: L. D., Koprivnica

mi Prema odredbama Zakona o porezu na dobit (Nar. nov., br. 177/04, 90/05, 57/06, 146/08 i 80/10), kamate se priznaju kao rashod na primljene zajmove između povezanih osoba. Sukladno članku 14. stavak 2. Zakona, pri utvrđivanju rashoda od kamata, između ostalog, na primljene zajmove kod povezanih osoba, priznaju se obračunane kamate najviše do visine kamatne stope koja bi se ostvarila između nepovezanih osoba u trenutku odobrenja zajma. Kamatnu stopu određuje i objavljuje ministar financija prije početka poreznog razdoblja u kojem će se koristiti, vodeći, pritom, računa da se radi o kamatnoj stopi koja se ostvaruje u usporedivim o**kolnostima ili koja bi se ostvarila između nepovezanih osoba.**

Međutim, prema odredbi članka 37. Pravilnika o porezu na dobit (Nar. nov., br. 95/05, 133/07, 156/08, 146/09, 123/10 i 137/11), ako ministar financija prije početka poreznog razdoblja, u kojem se primjenjuje kamata iz članka 14. stavak 3. Zakona, ne odredi i ne objavi visinu kamate, u tom razdoblju primjenjuje se eskontna stopa koju objavljuje Hrvatska narodna banka. Odredbe članka 14. stavak 3. Zakona, primjenjuju se na sve povezane osobe, rezidente i nerezidente, te na povezane osobe rezidente ako jedna od povezanih osoba ima povlašteni porezni status, odnosno plaća porez na dobit po stopama koje su niže od propisane stope ili je oslobođena plaćanja poreza na dobit ili ima u poreznom razdoblju pravo na prijenos poreznog gubitka iz prethodnih poreznih razdoblja.

Sukladno navedenom, priznaje se kamata kao porezno priznati rashod poreza na dobit na primljene zajmove između povezanih društava, najviše do visine kamatne stope koju je odredio ministar financija prije početka poreznog razdoblja na zajmove primljene od nepovezanih društava, a ako stopa nije određena u primjeni je eskontna stopa Hrvatske narodne banke.

S obzirom na to da ministar financija nije objavio visinu kamate koja se primjenjuje kao priznati rashod na primljene zajmove između povezanih društava, u primjeni je kamata u visini eskontne stope koju je objavila Hrvatska narodna banka, i to za razdoblje od 30. lipnja 2011. do 30. prosinca 2011., u visini 7,0% (Nar. nov., br. 66/11 I 74/11) te za razdoblje od 31. prosinca 2011. pa nadalje, isto tako u visini 7,0% (Nar. nov., br. 1/12). (8-2/3, D. K., 17. 2. 2012.)

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

Komunalne djelatnosti – vodne usluge

Pod pojmom javnog isporučitelja vodnih usluga javne vodoopskrbe ili javne odvodnje smatra se trgovačko društvo ili ustanova u kojem udjele, odnosno dionice u temeljnom kapitalu, odnosno osnivačko pravo imaju isključivo jedinice lokalne samouprave

Vi Jesu li stupanjem na snagu Zakona o vodama (Nar. nov., br. 153/09, 63/11 i 130/11) prestale vrijediti odredbe točke 1. i 2. članak 3. Zakona o komunalnom gospodarstvu (Nar. nov., br. 36/95, 109/95 - Uredba, 21/96 - Uredba, 70/97, 128/99, 57/00, 129/00, 59/01, 26/03 - proč. tekst, 82/04, 110/04 - Uredba, 178/04, 38/09, 79/09, 153/09, 49/11, 84/11 i 90/11), koje se odnose na djelatnosti opskrba pitkom vodom i odvodnjom i pročišćavanjem otpadnih voda?

Pita: Općina P.

mi Prema članku 258. Zakona o vodama (Nar. nov., br. 153/09 - stupio na snagu 1. siječnja 2010., te 63/11 i 130/11 - u nastavku teksta: ZoV), na dan stupanja na snagu toga Zakona prestaju vrijediti odredbe članka 3., 4., 5., 11., 12., 13., 14., 15., 19., 20., osim stavka 3., članka 21., 30., 34., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 40.a, 41., 44. i 45. Zakona o komunalnom gospodarstvu (Nar. nov., br. 36/95, 70/97, 128/99, 57/00, 129/00, 59/01, 82/04, 178/04, 38/09, 79/09, 153/09, 49/11, 84/11 i 90/11 - u nastavku teksta: ZKG,) u dijelu koji se odnosi na komunalnu djelatnost opskrbe pitkom vodom, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda.

Člancima 196.-216. ZoV-a u cijelosti je uređeno pravno područje djelatnosti javne vodoopskrbe i javne odvodnje, kao djelatnostima koje se obavljaju kao javna služba i od interesa su za jedinice lokalne samouprave na uslužnom području, te obveza jedinica lokalne samouprave za osiguranje obavljanja tih djelatnosti.

U odnosu na odredbu stavka 6. članak 259. ZoV-a, prema kojoj pravne osobe koje na temelju ZKG-a isporučuju vodnu uslugu javne vodoopskrbe, *a koje nisu javni isporučitelj vodne usluge* prema članku 198. stavak 3. tog Zakona, nastavljaju obavljati djelatnost javne vodoopskrbe do isteka akta kojim im je pravo na obavljanje te djelatnosti povjereno - smatramo da je došlo do pogreške u numeriranju članka tog Zakona na koji se upućuje. Kako tumačenje zakona nije, u pravilu, samo gramatičko (jer čl. 198. ZoV-a doista ne sadržava st. 3.), a stavak 6. članak 258. ZoV.a upućuje na definiciju pojma javnog isporučitelja, koja je sadržana u stavku 1. članak 202. ZoV-a, tako smatramo da je navedena omaška otklonjiva jer se pod pojmom *javni isporučitelj vodnih usluga javne vodoopskrbe ili javne odvodnje smatra trgovačko društvo ili ustanova u kojem udjele, odnosno dionice u temeljnom kapitalu, odnosno osnivačko pravo imaju isključivo jedinice lokalne samouprave.*

Slijedom navedenog, odredba stavka 6. članak 258. ZoV-a odnosi se na fizičke ili pravne osobe koje *nisu* javni isporučitelji tj. fizičke osobe ili pravne osobe - *trgovačka društva u kojem udjele, odnosno dionice u temeljnom kapitalu, odnosno osnivačko pravo imaju fizičke ili pravne osobe (osim/ili uz jedinice lokalne samouprave).* To su fizičke ili pravne osobe koje su, temeljem točke 4. stavak 1. članak 4. ZKG-a, sukladno podretku 1. i 2. stavak 1. članak 11. ZKG-a, stekle pravo obavljanja djelatnosti opskrba pitkom vodom i odvodnjom i pročišćavanjem otpadnih voda temeljem koncesije, sukladno odredbama članka 11.-13. ZKG-a, te, stoga, slijedom stavka 6. članak 258. ZoV-a ostvaruju pravo na obavljanje tih djelatnosti *do isteka akta kojim im je pravo na obavljanje te djelatnosti povjereno*, tj. do isteka roka na koji im je dana koncesija za obavljanje tih djelatnosti. 15-3, D.S./D.F:, 17. 2. 2012.)

informator, broj 6048 • 22. 2. 2012.

novi informator

organizira savjetovanje

Javna nabava - primjena Zakona i Uredbi

29. ožujka 2012. (četvrtak), u 9,30 sati
Sheraton Zagreb Hotel, Kneza Borne 2, Zagreb

PREDAVAČI

NINA ČULINA, dipl.oec., *voditeljica Odsjeka, Ministarstvo gospodarstva RH*

ANTE LOBOJA, dipl.iur., *voditelj Odsjeka za razvoj sustava javne nabave , Ministarstvo gospodarstva RH*

ZORAN VUIĆ, *načelnik Odjela za javno-privatno partnerstvo, Ministarstvo gospodarstva RH*

TEME

POSTUPCI JAVNE NABAVE PREMA NOVOM ZAKONU O JAVNOJ NABAVI I PROVEDBENIM PROPISIMA - NAJZNAČAJNIJE NOVINE

- ovlašteni predstavnici naručitelja u postupku javne nabave
- početak postupka javne nabave
- izuzeće od primjene Zakona za javne naručitelje – čl. 10. st. 1. t. 13.
- sukob interesa pri sklapanju ugovora o javnoj nabavi
- razlozi isključenja i uvjeti sposobnosti gospodarskih subjekata
- tijek otvorenog postupka, ograničenog postupka, pregovaračkog postupka bez prethodne objave te postupak sklapanja ugovora za usluge iz Dodatka II. B
- pojašnjenje i upotpunjavanje dokumenata i ponude
- provjera ponuditelja
- neuobičajeno niska cijena
- otvaranje, pregled i ocjena ponuda
- odluka o odabiru i nastanak ugovora
- novine u vezi s okvirnim sporazumom itd.

PREDSTAVLJANJE ELEKTRONIČKOG OGLASNIKA JAVNE NABAVE

NOVI PODZAKONSKI PROPISI ZAKONA O JAVNOJ NABAVI S POSEBNIM OSVRTOM NA:

- **Uredbu o načinu izrade i postupanju s dokumentacijom za nadmetanje i ponudama**
- **Uredbu o objavama javne nabave**
- **Pravilnik o jedinstvenom rječniku javne nabave (CPV)**
  - izrada dokumentacije za nadmetanje
  - izrada ponude
  - zapisnici o otvaranju te pregledu i ocjeni ponuda itd.

PRAVNA ZAŠTITA I NADZOR NAD PROVEDBOM POSTUPAKA JAVNE NABAVE I UGOVOR O JAVNOJ NABAVI

- obveza primjene Zakona o javnoj nabavi
- nadzor nad provedbom Zakona o javnoj nabavi – ovlasti središnjeg tijela državne uprave nadležnog za sustav javne nabave
- koje pravne mogućnosti imaju natjecatelji i ponuditelji za otklanjanje nepravilnosti u postupcima javne nabave
- žalba – način izjavljivanja, sadržaj i postupak po izjavljenoj žalbi
- pravne posljedice za naručitelje i odgovorne osobe naručitelja zbog nezakonitosti u provođenju postupaka javne nabave
- prekršaji i kaznena djela u javnoj nabavi
- nastanak, izmjena i nevaljanost ugovora o javnoj nabavi

KOTIZACIJA za sudjelovanje na savjetovanju iznosi 980,00 kn (s PDV-om) po sudioniku. Uplaćuje se na žiro - račun Novog informatora

broj: 2340009-1100150348

poziv na broj: 01 290312 - OIB

NAKNADA UKLJUČUJE: sudjelovanje na savjetovanju, seminarski materijal (knjiga s radovima autora), radni pribor i napitak za vrijeme stanke.

OBVEZATNA PRIJAVA

Dodatne informacije
Tel.: 01/4555 454 Faks: 01/4612 553
e-mail: seminari@novi-informator.net
www.novi-informator.net

informator

izlazi srijedom i subotom ■ www.novi-informator.net ■ e-mail: info@novi-informator.net ■ GLAVNA UREDNICA: Davorka Foretić ■ UREDNIŠTVO: Biljana Barjaktar, Hrvoslav Bašić, Desanka Đikandić, Davorka Foretić, Dražen Kozulić i Jerko Slovinić ■ GRAFIČKI UREDNIK: Nenad Novak ■ GRAFIČKA PRIPREMA: Jadranka Prišlin i Nada Tokić ■ LEKTURA: Vesna Kisin i Meri Odak ■ TISAK: GZH, Zagreb ■ PRAVNI SAVJETI: 01/4612-551, 01/4612-549 ■ EKONOMSKI SAVJETI: 01/4612-537 ■ DOKUMENTACIJA LISTA I PRAVNI SAVJETI: 01/4612-539 ■ NAKLADNIK: Novi informator d.o.o. Zagreb, Kneza Mislava 7/I ■ MB 3718603 ■ telefon: 01/4555-454, telefaks 01/4612-553 ■ DIREKTORICA: Marina Šurbek ■ Žiro račun: 2340009-1100150348 Privredna banka Zagreb d.d. ■ ODJEL PRETPLATE I PRODAJE: telefon 01 4555-454, telefaks 01/4612 553 ■ e-mail: pretplata@novi-informator.net ■ Pretplata na TISKANO IZDANJE iznosi 1.800,00 kn, na INTERNET IZDANJE 1.250,00 kn s PDV-om za 2011. godinu ■ CIJENE OGLASA s PDV-om: 1/1 str. 6.100,00 kn, 1/2 str. 3.550,00 kn, 1/3 str. 2.100,00, 1/4 str. 1.550,00 kn, posljednja stranica +30 %. Za dva uzastopna oglašavanja popust od 10%, a za tri i više 20% popusta. Pretplatnici imaju dodatni popust od 10% . ■ Ako se pretplata na list ne otkaže najkasnije 15 dana prije isteka roka na koji je sklopljena, smatra se produženom na neodređeno vrijeme. Rukopisi se ne vraćaju.